

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΕ'.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1952

ΑΡΙΘ. 132

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ

Τὸ φαινόμενον τῆς σκοπιμότητος εἰς τὴν ἐν γένει διάπλασιν τοῦ ἀνθρωπίνου οργανισμοῦ, φαινόμενον τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπησχόλησεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον, ἔχει ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα καὶ ἐκ τῆς ἐξῆς ἐπόψεως: Ἄς πάρομεν ἓνα σῶμα ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς ἀνοργάνου ὕλης, φέρ' εἰπεῖν, ἓνα κομμάτι πέτρας. Τὸ κομμάτι αὐτὸ τῆς πέτρας ἔχει βεβαίως μίαν μορφήν. Παρουσιάζει τὴν ἐπιφάνειάν του, μίαν τυχαίαν ἐπιφάνειαν, ἣ ὅποια θὰ ἠμποροῦσε κάλλιστα νὰ εἶναι ἄλλη, ἐντελῶς διάφορος ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσαν καὶ ὅμως ἡ πέτρα νὰ εἶναι πάντοτε πέτρα. Δὲν ἰσχύει ὅμως τὸ αὐτὸ διὰ τὸν ἀνθρώπινον οργανισμόν. Ἐδῶ, καὶ ἡ ἐλαχίστη διαφορὰ ἀπὸ τὴν διαμόρφωσιν πού ἔχομεν ἐνώπιόν μας θὰ εἶχε συνέπειαν νὰ μὴν ἔχομεν ἀνθρώπινον οργανισμόν ζῶντα, διότι εἰς κάθε ἐξυπηρετικὴν διάπλασιν ἀντιστοιχοῦν ἄπειροι μὴ ἐξυπηρετικά. Π.χ. ἐὰν τὰ ἐκκρίματα τῶν ἀδένων τοῦ στομάχου ἀπεβάλλοντο ὄχι ἐντὸς τοῦ στομάχου ἀλλ' ἐκτός, αἱ τροφαὶ ἐνθὲν θὰ διελύοντο καὶ ἐπομένως δὲν θὰ ἀπεμυζῶντο καὶ συνεπῶς δὲν θὰ ἀφωμοιοῦντο καὶ τὸ ἄτομον θὰ ἀπέθνησκε. Τοῦτο δὲ ἰσχύει ὄχι μόνον δι' ἓν ὄργανον ἀλλὰ δι' ὅλα. Διότι τὰ ἄτομα τῆς ὕλης πού συναπαρτίζουσι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, δὲν ἐξυπηρετοῦν οὔτε ἓνα ὀρισμένον σχῆμα, ὅπως τὰ ἄτομα τῆς πέτρας, οὔτε ἓνα γεωμετρικὸν σχῆμα, τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα ὀλίγων δυνάμεων πού ἐνήργησαν ὁμοιομόρφως περίξ μίᾶς ποσότητος ὕλης καὶ ἔδωσαν ἓνα γεωμετρικὸν σχῆμα, ὅπως εἰς τοὺς κρυστάλλους. Ἀντι-

θέτως, τὰ ἄτομα πού συγκροτοῦν τὸν ἀνθρώπινον οργανισμόν, ἢ ἓνα μονοκύτταρον οργανισμόν, ἐξυπηρετοῦν σχῆμα καὶ συνθέσεις αἱ ὁποῖαι, πάλιν, ὑπηρετοῦν τὴν ἐξασφάλισιν τῶν δυνάμεων ἡ τῶν ἐιδικῶν συνθηκῶν διὰ τὴν πραγμάτωσιν ἐκάστης καταλλήλου λειτουργίας. Αἱ συνθήκαι καὶ λειτουργαὶ αὗται, τέλος, κατατείνουσι εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν ἀνάδειξιν ἀπερίωτων ἀπογόνων.

Εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον εἶδομεν ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ αἰτιοκρατικοὶ ὑποχρεοῦνται νὰ δεχθοῦν τὴν καθ' ὅλα κατάλληλον ρύθμισιν τῶν ἀνάρχως σταθερῶν ὑλικῶν δυνάμεων, διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῶν οργανισμῶν.

Ἡ ἀναρχος, λοιπόν, αὐτὴ ρύθμισις τῶν ὑλικῶν δυνάμεων εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ ὑπάρχουν ὄροι καὶ περιορισμοὶ πραγματώσεως μιᾶς καταστάσεως. Διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο σαφέστερον θὰ ἀναφέρωμεν τὰ ἐξῆς. Ἡ ἀναρχος αὐτὴ ρύθμισις εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὰ λευκώματα νὰ διαλύονται μὲ ὀρισμένας μόνον οὐσίας, τὰ λίπη ὁμοίως, ἢ κίνησις νὰ ἀπαιτῆ δύναμιν, ἢ δύναμις νὰ ἀπαιτῆ ἄνισον κατανομήν ἐνεργείας, ὁ ἀνθραξ διὰ νὰ δώσῃ τὴν λανθάνουσαν ἐνεργείαν του νὰ ἀπαιτῆ καῦσιν, ἢ καῦσις νὰ ἀπαιτῆ ὀξυγόνον κ. τ. τ. Αἱ λειτουργαὶ αὗται εἶναι οἱ φυσικοὶ νόμοι, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τοὺς ὄρους ἢ τοὺς περιορισμοὺς καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους πρέπει καταλλήλως νὰ συμμορφωθῶμεν ὥστε νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν πραγμάτωσιν μιᾶς ἐπιδιωκομένης καταστάσεως.

Προκειμένου, λοιπόν, νὰ ἔχωμεν τὴν πραγμάτωσιν τῆς καταστάσεως αὐτῆς πού ὀνομάζεται ὀργανισμὸς με ζωὴν καὶ δρᾶσιν ἀπαιτεῖται ἐξασφάλις πολυπληθεστάτων ὄρων. Πράγματι, ὅλοι αὐτοὶ οἱ ὄροι ἔχουν ἐξασφαλισθῆ κατὰ τρόπον θαυμαστόν. Π. χ. ὁ ὀργανισμὸς διὰ νὰ ἐνεργῇ χρειάζεται τροφήν. Καὶ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐξησφαλίσθη εἰς τὸν ὀργανισμὸν τὸ πεπτικὸν σύστημα. Αἱ τροφαί, ἄλλιν, διὰ νὰ προσδώσιν τὴν θρεπτικὴν τὴν ἀξίαν εἰς τὸν ὀργανισμὸν, ἀπαιτεῖται νὰ προσληφθοῦν ἀπὸ τὸν ὀργανισμὸν καὶ ἀφομοιωθοῦν. Ὅμοιως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐξησφαλίσθησαν εἰδικοὶ ἀδένες με μυστηριώδη καὶ πολυσύνθετον διασκευὴν, ὥστε νὰ κατασκευάζουν καὶ νὰ ἐκκρίνουν τὰ ἀπαραίτητα ἐκκρίματα διὰ νὰ διαλυθοῦν τὰ λευκώματα καὶ ἀποσχιθοῦν τὰ λίπη ὥστε νὰ καταστοῦν ἀπομυζήσιμα, ἀφομοίωσιμα κ.ο.κ. Ἐπίσης ἐξησφαλίσθη δίκτυον διαβιβάσεως τῶν τροφῶν εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ ὀργανισμοῦ κλπ.

Οὔτε ἔχει κανὲν νόημα νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι, ἐὰν ἦσαν κατ' ἄλλον τρόπον ρυθμισμέναι αἱ ἀναρχοὶ ἴλικαι δυνάμεις, θὰ προέκυπτον ἄλλοι φυσικοὶ νόμοι, δηλ. ἄλλοι ὄροι διὰ τὴν πραγμάτωσιν ἐνὸς ἀνθρώπου. Καὶ με αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν θὰ ἦτο ἀπαραίτητος ἡ ἐξασφάλις ὄρων διὰ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή ἡ τυχοῦσα ρυθμίσις δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξασφαλισθῆ τοὺς ὄρους αὐτούς. Συνεπῶς, θὰ ἦτο πάλιν ἀπαραίτητος ἡ κατάλληλος ρυθμίσις τῶν ἀναρχῶν ἴλικῶν δυνάμεων διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ὄρων αὐτῶν, καὶ μάλιστα προκειμένου ὅλα τὰ μέλη τοῦ ἀνθρώπου μεχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν νὰ ὑπηρετοῦν τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν διαιώνισιν τοῦ εἶδους.

Ἐὰν ἡ ρυθμίσις πού δίδεται εἰς τὴν φύσιν δὲν ἦτο συνειδητὴ καὶ σώφρων, διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ καταλλήλου ἀπὸ τὰ ἀπειρα ἀκατάλληλα, θὰ ἦτο τυχαία καὶ τυφλὴ ἐνέργεια. Τότε θὰ ὑπερέτερον αἱ πιθανώτεροι ρυθμίσεις δηλ. ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ ὑπηρετοῦν τὴν ἀνάδειξιν ἐμβίων ὄντων καὶ μάλιστα τοιαύτης ποικιλίας με ἀπειραριθμοὺς εἰδικὰς λειτουργίας κ.τ.τ. Εἶναι

τόσον μικρὰ ἢ πιθανότης τῆς ἐμφανίσεως καὶ ἐνὸς μόνοι ὀργάνου ἐξυπηρετικοῦ τῆς ζωῆς ἀτόμου καὶ εἶδους, ὥστε καὶ ἐὰν τυχὸν ἐνεφανίζετο κάτι τὸ ἐξυπηρετικὸν θὰ περιεστοιχίζετο ἀπὸ δυσεξαρίθμητα ἀντιδρώντα καὶ ὄχι ἐξυπηρετικά εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς ζωῆς ὄργανα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπείρως πιθανώτερα, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν θὰ ἐνεφανίζετο ἐμβιον ὄν.

Διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο σαφέστερον ἀρκεῖ νὰ ἐπαναλάβωμεν ὁ,τι καὶ εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον ἐσημειώσαμεν. Ὅτι δηλ. διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς κόσμου ὁμοίου πρὸς τὸν ὑπάρχοντα, με ἀνθρώπους, ὅμως, χωρὶς τὴν ἰκανότητα νὰ βλέπουν, ἐχρειάζετο ἄλλου εἶδους ρυθμίσις τῶν ἀναρχῶν (ἔστω ἴλικῶν) δυνάμεων, με ἀνθρώπους χωρὶς τὴν ἰκανότητα νὰ ἀκούουν, ἄλλου εἶδους ρυθμίσις καὶ ἐν γένει δι' ἕνα κόσμον ἔστω ποικίλον μὲν, ἀλλ' αἰωνίως νεκρόν, ἐχρειάζετο ἄλλου εἶδους ρυθμίσις τῶν ἀναρχῶν δυνάμεων, ἡ πλέον φυσικὴ καὶ πλέον πιθανή. Ἐφ' ὅσον, ὅμως, παρὰ ταῦτα ἐξησφαλίσθησαν, εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, αἱ ὀλιγότερον πιθαναί, ἀλλὰ κατάλληλοι ἀνάιτιοι ρυθμίσεις τῶν ἀναρχῶν δυνάμεων, ἔπεται ὅτι δὲν εἶναι τυχαία ρυθμίσεις, ἀλλὰ συνειδητὴ καὶ σώφρων καὶ ἐπομένως σκοπιμὸς.

Ἐξ ἄλλου καὶ ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι, μεταξὺ τῶν τόσων ἀμόρφων σωρῶν ὕλης, συνέβη καὶ τὸ ὅπως ἀπίθανον, μία σύνθεσις μορφῆς ἐμβίου ὄντος, με τὴν τόσον σοφὴν διασκευὴν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου, καὶ πάλιν, δὲν δίδομεν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα: πῶς ὑπῆρξεν καὶ ρυθμίσις τῶν ἀναρχῶν δυνάμεων δι' ἀνάδειξιν ἀπείρων ἀπογόνων. Διότι ἄλλη ρυθμίσις τῶν ἀναρχῶν δυνάμεων ἐχρειάζετο διὰ τὴν ἀνάδειξιν μόνον ἐνὸς ἀνθρώπου, ἄλλη διὰ τὴν ἀνάδειξιν ἐνὸς ζεύγους (ἀνδρὸς καὶ γυναικός). Καὶ ἐπὶ πλέον διὰ τὴν ἀνάδειξιν ἀπείρων ἀπογόνων, πού νὰ προκύπτουν ἀπὸ εἰδικῆς συνθέσεως κύτταρα τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν δύο φύλων (ἀφοῦ ἔλθουν εἰς ἐπικοινωνίαν) ἀπαιτεῖται ρυθμίσις, ἡ ὁποῖα εἶναι τελείως ἀδύνατον νὰ εἶναι τυχαία, διότι δὲν πρόκειται μόνον διὰ μίαν, ἔστω ἀπίθανον, μορφὴν ὕλης, ἀλλὰ διὰ πλήρη

ὀργάνωσιν ἀναδείξωσ ἀπειρίων ὀργανισμῶν, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἀπειροπληθεῖς εἰδικάς, διὰ τὴν ὄλην ὀργάνωσιν, λειτουργίας καὶ ἐπιμέρους διασκευάς.

Ἡ ἐλευθέρα ἐξ ἄλλου συνειδητῆ καὶ σώφρων ρύθμισις ἔχει ἐξασφαλίσει εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τὸ κατάλληλον ἀπὸ τὰ ἀπειρα ἀκατάλληλα (ποῦ εἶναι ἐξ ἴσου πιθανά, ἐφ' ὅσον πρόκειται διὰ τὴν ἀνάτιον ρύθμισιν) καὶ εἶναι ἐργασία ἐνημερωμένη εἰς τὸ τί ἐπιδιώκει καὶ πῶς θὰ τὸ ἐπιτύχη. Ἡ ἐνημέρωσις, ἀκριβῶς, αὐτῆ, εἰς τὸ τί ἐπιδιώκεται καὶ πῶς θὰ ἐπιτευχθῆ τοῦτο, ἀποτελεῖ τὸν σύνεργάτην τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἄναρχου ὄντος. Ἡ ἰκάνότης τῆς ἀνάτιου καὶ ἀναρχοῦ αὐτῆς, ἀλλὰ πανταχοῦ ἐνημερωμένης προτιμήσεως, εἶναι ἡ συνείδησις καὶ φρόνησις τοῦ ἀναρχοῦ ὄντος.

Ἡ συνειδησις καὶ φρόνησις συνυπάρχουν μὲ τὴν ἐλευθέραν δημιουργικὴν δρασίαν, διότι καθὼς ἀπεδείχθη, μόνον ἡ ἐλευθέρα δρασία, χωρὶς σύγχρονον ἐνημέρωσιν τοῦ τρόπου ἐξασφαλίσεως τῶν ὄρων πραγματώσεως τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἀνίσχυρος νὰ δώσῃ τὴν καθ' ὅλα ἐξυπηρετικὴν ρύθμισιν, ἡ ὁποία ἠμποροῦσε νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα ἀνθρώπος. Διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο περισσότερον ἀντιληπτὸν θὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸ ἐξῆς παράδειγμα: Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ἔχομεν χίλια κητάρια, ἕκαστον τῶν ὁποίων περιέχει περὶ τὰ ἑκατὸν σφαιρίδια, ἐξ ὧν ἓνα ἢ δύο εἶναι λευκὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα μαῦρα. Ἐν συνεχείᾳ, ἀφοῦ προηγουμένως ἐκινήσαμεν ἀρκετὰ ἕκαστον κητάριον, ἐλάβομεν μὲ κλειστοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἓνα σφαιρίδιον ἐξ ἑκάστου, ἐκ τῶν χιλίων κητάρων, καὶ τοῦτο ἦτο πάντοτε λευκόν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο δύο ἐξηγήσεις δύναται νὰ ἔχη. Ἡ ὅτι ἐπενέθη τις κατὰ τρόπον συνειδητόν, ἐγνώριζε δὲ αὐτὸς τί ἐπιδιώκει καὶ πῶς θὰ τὸ ἐπιτύχη, ὁπότε καὶ ἐρρυθμίσει κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὰ πράγματα ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῆ τοιαύτη ἐπιτυχία, ἡ ὅτι ἄγνωστα αἴτια συνετέλεσαν εἰς ἓνα τοιοῦτον ἀποτέλεσμα.

Ἄς ἔλθωμεν, ἤδη, εἰς τὸ εἰδικώτερον θέμα ποῦ μᾶς ἀπασχολεῖ. Τὰ χίλια κητάρια ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰς δυνάμεις ἀριθμῆ-

τοὺς περιπτώσεις, εἰς ἑκάστην ἐκ τῶν ὁποίων ἀντιστοιχεῖ κατάλληλος διασκευή τῶν ὀργάνων καὶ λειτουργιῶν τοῦ οργανισμοῦ. Εἰς κάθε τοιαύτην περίπτωσιν ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ ἔχωμεν ἀπείρους δυσμενεῖς λύσεις καὶ μόνον μερικὰς εὐμενεῖς. Καὶ ὅμως εἰς κάθε περίπτωση ἐδόθη ἡ εὐμενὴς λύσις, δηλ. ἐδόθη λύσις ἐξυπηρετικὴ τῆς ζωῆς ἀτόμου καὶ εἶδους, μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν. Καὶ ὅλα αὐτὰ διότι αἱ ἀναρχοὶ δυνάμεις (ποῦ εἶναι κατὰ τοὺς ὑλιστὰς σταθεραὶ καὶ τυφλαί) εἶχον ἐξασφαλίσει ἀντιστοιχοῦς εὐνοϊκὰς ρυθμίσεις.

Καὶ ἐν προκειμένῳ, δηλ. εἰς τὰς ἀνάρχους καὶ ἀνάτιους καὶ καθ' ὅλα καταλλήλους σταθερὰς ρυθμίσεις, δύο εἶναι δυνατόν νὰ συμβαίνουσι. Ἡ πρόκειται περὶ ἐνημερωμένης τινὸς καὶ σώφρονος προτιμήσεως, ἡ ὁποία γνωρίζει τί ἐπιδιώκει καὶ πῶς θὰ τὸ ἐπιτύχη ὥστε νὰ ἔχη ἐκλέξῃ τὸ ἐκάστοτε κατάλληλον, ἡ ὅτι ἄγνωστα τυφλὰ αἴτια συνετέλεσαν εἰς μίαν τοιαύτην ρύθμισιν τῶν ἀναρχῶν σταθερῶν ὑλικῶν δυνάμεων. Ἐκ τῶν δύο, ὅμως, τούτων ἐνδεχομένων τὸ δεύτερον εἶναι ἀδύνατον, διότι αἱ ἀναρχοὶ δυνάμεις (τὸ ἀναρχον ὄν) ὑπέρχονται τοῦ νόμου τῆς αἰτιότητος, εἶναι ἐλευθεραὶ.

Ἡ σκοπιμότης ἡ ὁποία κατὰ τὰ ἀνωτέρω μαρτυρεῖται, δὲν ἐπιδιώκει μόνον τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ὄρων ζωῆς κάθε ἀτόμου κεχωρισμένως, ἀλλ' εἶναι ὑπερατομικὴ καὶ ἀποβλέπει εἰς τὸ σύνολον τοῦ ἐμβίου κόσμου. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις τὸ ἔργον, ποῦ ὑπηρετεῖ τὸν σκοπὸν, καταμερίζεται εἰς περισσότερα ἄτομα. Οὕτω, τὸ ἔργον τῆς ἀναπαραγωγῆς καταμερίζεται εἰς δύο γένη (ἄρρεν καὶ θῆλυ), ἡ τὸ ἔργον τῆς διατροφῆς τοῦ βρέφους καταμερίζεται εἰς τὰ πρὸς θηλασμόν ὄργανα τοῦ βρέφους καὶ εἰς τὰ ἀντίστοιχα τῆς μητέρας του μὲ ἐξασφάλισιν εἰδικῆς τροφῆς. Ταῦτα δέ, διότι ἡ ὄλη ρυθμιστικὴ ἰκανότης τοῦ Δημιουργοῦ εἶναι ὑπερατομικὴ.

Ἐπὶ τῶν δύο τούτων παραδειγμάτων τῆς ὑπερατομικῆς σκοπιμότητος θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν καὶ τὰ ἐξῆς: Ἡ ἐξασφάλισις τῶν ὄρων διὰ τὴν ἀνάδειξιν

νέων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα βεβαίως δὲν εἶναι ἓνα τμήμα ὑλικῆς μάξης, ἀλλὰ μία νέα ψυχωσωματικὴ ἐνότης, μία νέα προσωπικότης, ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ ὑψιστα θαύματα, πού ἀπηχοῦν τὴν ὑπερατομικὴν κατὰ σκοπὸν ἐνέργειαν.

Ἡ σκοπιμὸς ἐνέργεια τοῦ Δημιουργοῦ ὀπλιζει τὰ δύο φύλα μὲ εἰδικὰς ἀντιστοίχους ψυχικὰς διαθέσεις διὰ τὴν ἐπιτέλεισιν ὑψηλοῦ ἔργου, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι αἱ διαθέσεις αὗται δὲν εἶναι τυφλαὶ καὶ ἀσυνειδητοὶ ἔλξεις ὑλικῶν σωμάτων, ἀλλ' ἔλξεις ψυχικαί, πού ἀπλῶς εἰδοποιοῦν, χωρὶς νὰ ἀναγκάζουν.

Ἐπὶ πλέον ἡ ὑπερατομικὴ σκοπιμὸς ἐνέργεια τοῦ Δημιουργοῦ ἐξασφαλίζει τόπον διαμονῆς τοῦ ἐμβρύου καὶ τρόπον ἀναπτύξεως. Ὀπλιζει τοὺς γονεῖς μὲ αἰσθήματα μητρότητος καὶ πατρότητος καὶ μὲ διάθεσιν νὰ ὑποβάλλωνται εἰς πᾶσαν στέρησιν χάριν τῆς ἀναδείξεως τῶν τέκνων των, ἐνεργοῦντες πολλάκις καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὸν νόμον τῆς αὐτοσυντηρησίας. Ἡ μητρότης, ὅμως, καὶ ἡ πατρότης δὲν εἶναι τυφλαὶ καὶ ἀσυνειδητοὶ ἐξαναγκαστικαὶ τάσεις, ἀλλὰ εἰδοποιήσεις πρὸς ἐλευθέρως προσωπικότητος διὰ τὴν ἐπιτέλεισιν τοῦ ὑψηλοῦ καθήκοντος, τοῦ καθήκοντος τῆς πατρικῆς καὶ μητρικῆς στοργῆς, πού δὲν μειοῦται οὔτε τὴν στιγμὴν, ὅτε οἱ γέροντες γονεῖς ἀποχαιρετοῦν τὰ τέκνα των εἰς τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην των.

Ἡ ιδιότης τοῦ Δημιουργοῦ νὰ ἔχη συνείδησιν τοῦ τί ἐπιδιώκει καὶ τοῦ τί ἀπαιτεῖται νὰ ἐκλεγῇ ἀπὸ τὰ ἄπειρα ἐνδεχόμενα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ δὲν πρέπει νὰ συγγέεται μὲ τὴν γνωστὴν εἰς ἡμᾶς ἀνθρωπίνην συνείδησιν καὶ φρόνησιν.

Ἡμεῖς, ὅμως, ἀρχοῦμεθα εἰς τοῦτο, δηλ. εἰς τὸ ὅτι ὁ Δημιουργὸς εἶναι ἰκανὸς ἀναίτιως καὶ ἀβιάστως νὰ ἐκλέγῃ ἀπὸ τὰ ἄπειρα ἐνδεχόμενα π ἄ ν τ ο τ ε τὸ κατάλληλον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Hegel, ὅτι τὸ ἀναρχον ὄν εἶναι ἀσυνείδητος «λογικὴ ἰδέα», τοῦ Shopenhauer ὅτι εἶναι ἀσυνείδητος «βούλησις» καὶ τοῦ E. von Hartmann, ὅτι τὸ ἀναρχον ὄν εἶναι ἀσυνείδητος «βούλησις» καὶ «λογικὴ ἰδέα» δὲν διαφέ-

ρουν ἀπὸ τὸν ὕλισμόν, ἔστω καὶ ἐὰν ἀποδέχωνται τὴν πρώτην οὐσίαν πνευματικὴν. Εἰς τοῦτο καταλήγουν ἐπειδὴ ἀρνοῦνται τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνάρχου ὄντος καὶ ἐκλαμβάνουν τὴν «λογικὴν ἰδέαν» καὶ τὴν «βούλησιν» ὄχι ὡς νοητικὴν σύλληψιν καὶ κατάστροφωσιν σχεδίου, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς παρᾶστασιν καὶ τυφλὴν δύναμιν ἀηρητισμένην καὶ καταλλήλως ρυθμισμένην ὥστε νὰ ἀναδείξῃ τὰ ἔμβια ὄντα. Ἰσχύουν ἐπομένως καὶ διὰ τοὺς ρομαντικοὺς ἰδεαλιστὰς ὅσα ἐλέχθησαν καὶ διὰ τοὺς ὕλιστὰς, οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ πρώτη αἰτία τῶν ἐμβίων ὄντων εἶναι αἱ ἀνάρχως καὶ καταλλήλως ρυθμισμέναι ὑλικά δυνάμεις.

Ἐπ' αὐτοῦ ἴσως τις, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Kant διὰ τὸν πέραν τῆς ἐμπειρίας μας κόσμον, νὰ ἀντέλεγε ὅτι, καὶ μὲν ὁ Δημιουργὸς ἔχει συνείδησιν καὶ φρόνησιν, ὅμως, δὲν εἴμεθα ἰκανοὶ νὰ γνωρίσωμεν τὸ πρᾶγμα καθ' ἑαυτό, δηλ. τὴν φύσιν τοῦ βαθυτέρου αἰτίου τοῦ φαινομένου ἐκείνου τῆς ἐμπειρίας μας, πού ὀνομάζεται συνειδητὴ καὶ σώφρων δρᾶσις τοῦ Δημιουργοῦ, διότι εἶναι ἀλήθεια ὑπὲρ λόγον.

Ἡ ἀπάντησις εἶναι ὅτι, κατὰ τὴν ἄποψίν μας, ἀρκεῖ ἡ διαπίστωσις ὅτι ὁ Δημιουργὸς ἔχει ἐκείνην τὴν ἰκανότητα, ἡ ὁποία μὲ τὸ ἔνδυμα τῆς ἐμπειρίας μας εἶναι ἡ περὶ ἧς πρόκειται συνειδητὴ καὶ σώφρων δρᾶσις, δηλ. ἡ ἀναίτιος, ἀλλ' ἐνημερωμένη προτίμησις ἐκάστου καταλλήλου ἀπὸ τὰ ἄπειρα ἀκατάλληλα διὰ τὴν ἀνάδειξιν τοιοῦτου θαυμαστοῦ κόσμου καὶ ὄχι κόσμου αἰωνίως νεκροῦ.

Εἶναι δυνατόν, ἐπίσης, νὰ τεθῇ καὶ τὸ ἐξῆς ἐρώτημα: Ὅταν διακρίνωμεν εἰς τὴν διασκευὴν τῶν ἐμβίων ὄντων συνειδητὴν καὶ σώφρονα ρύθμισιν, ὑπηρετοῦσαν τοὺς ἀπειροπληθεῖς δρους ζωῆς ἀτόμου καὶ εἶδους, μήπως τοῦτο ὀφείλεται εἰς προδιάθεσιν τῆς διανοίας μας, ὅπως ἀκριβῶς αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναζητῶμεν εἰς ὅλα τὰ φαινόμενα αἰτίαν;

Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀρνητικὴ, διότι τοιαύτην συνειδητὴν καὶ σώφρονα ρύθμισιν δὲν διακρίνομεν εἰς ὅλα τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ μόνον εἰς ὀρισμένα καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὰ ἔμβια ὄντα, μά-

λιστα δὲ πολλάκις κατόπιν ἐμβριθοῦς καὶ ἐπισταμένης ἐρεύνης.

Ἐὰν πάλιν ἰσχυρισθῆ κανεῖς, ὅπως μερικοί νεοκαντιανοί, ὅτι ἡ μορφή τοῦ κόσμου ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου προῖόν τοῦ ἀσυνειδήτου μέρους τῆς ψυχῆς μας, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ κόσμος δὲν εἶναι ὑποχείριος τοῦ ὑποκειμένου ὡς ἓνα πλάσμα τῆς φαντασίας μας, ἀλλ' ἀντιδρᾷ συμφώνως πρὸς νόμους σταθερούς, λόγῳ τῆς ὑπάρξεως τῶν ὁποίων ἡ πραγμάτωσις

ὀρισμένης καταστάσεως ἀπαιτεῖ ὄρους εἰδικούς. Εἰς τὰ ἔμβια δὲ ὄντα ἀπὸ τοὺς δυσεξαριθμήτους ἐκείνους εὐνοϊκοὺς ὄρους ἔχουν ἐπιλεγῆ ὀρισμένοι, καὶ μόνον αὐτοὶ συντελοῦν ὥστε νὰ πραγματοποιῆται ἡ διατήρησις τῆς ζωῆς ἀτόμου καὶ εἴδους. Ἐπομένως, εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, τὸ ὑπερατομικὸν τοῦτο ἀσυνειδήτον μέρος τῆς ψυχῆς μας θὰ ἦτο ὁ ἐνσυνείδητος καὶ σόφρων Δημιουργός, πὺν ἐξησφάλισε τοὺς ἀπαιτουμένους ὄρους ζωῆς.

Δ. Α. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΘΑΝΑΤΟΣ

Στὴ μνήμη τοῦ πατέρα μου.

Τελείωσε ἡ μάχη τῆς ζωῆς καὶ πάει
 Νεκρὸς ὁ δούλος καὶ ἡ ψυχὴ πετάει
 Πέρα στοῦ Πλάστη τίς ἀκτὲς νὰ φθάσῃ
 Ἐκεῖ τὸν ὕπνο νᾶβρῃ τῆς γαλήνης.
 Τῶν ἀγγέλων χορὸς γύρω του ψάλλει:
 —Κοιμοῦ, γλυκέ, στοῦ Πλάστη τὴν ἀγκάλη.—

Ἐκεῖ τὰ δάκρυα τῆς γῆς στεγνώνουν,
 Τῆς ζωῆς τὸ μυστήριον ξεδιαλύνει,
 Θάρρει ψυχὴ, καὶ ὁ Πλάστης σου προβάλλει,
 Δίκαιος Κριτῆς τίς πράξεις σου θὰ κρίνῃ.
 Τῶν ἀγγέλων χορὸς γύρω του ψάλλει:
 —Κοιμοῦ, γλυκέ, στοῦ Πλάστη τὴν ἀγκάλη.—

Κι' ὅποια ψυχὴ πὺν στὸν Σταυρὸ εἶχε γύρει
 Τῆς Μετάνοιας τὸ φῶς γιὰ ν' ἀγκαλιᾶσῃ,
 (Εἶναι ὁ Χριστὸς πὺν τώρα προσμένει)
 Ἄγάπη ἄς πῆ γλυκειὰ νὰ ξεδιψάσῃ...
 Τῶν ἀγγέλων χορὸς γύρω του ψάλλει:
 —Κοιμοῦ, γλυκέ, στοῦ Πλάστη τὴν ἀγκάλη.—

Τὴν γαλήνην του κανεῖς δὲν πολεμάει
 Τῆς κολάσεως πεῖα τὸ χέρι δὲν τοὺς φθάνει
 Βασιληᾶς, Λυτρωτῆς, πὺν αἰώνια λάμπει,
 Ὁ Χριστὸς, πὺν γι' αὐτοὺς εἶχε πεθάνει.
 Τοῦ Παραδείσου χορὸς γύρω του ψάλλει:
 —Κοιμοῦ, γλυκέ, στοῦ Πλάστη τὴν ἀγκάλη.—

Γ. Η. ΦΥΓΑΡΑΣ

“ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΜΙΑΣ ΑΥΤΑΠΑΤΗΣ,,

Είναι γνωστή ή επίδρασις, τὴν ὁποίαν ἠσκησεν εἰς τὴν καθόλου ἐπιστημονικὴν σκέψιν ἀρνητικῶς, ἢ ἔκδοσις κατὰ τὸ 1928 τοῦ βιβλίου τοῦ παγκοσμίως γνωστοῦ ψυχιάτρου τῆς Βιέννης S. Freud : «Die Zukunft einer Illusion», γαλλιστὶ «L'avenir d'une illusion», «Τὸ μέλλον μιᾶς αὐταπάτης», ὅπως ἐπεγράφετο τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη διὰ νὰ καταφέρῃ καίριον πλήγμα κατὰ τῆς θρησκείας, ὅπως ἐνομίσθη ἀπὸ τὸν συγγραφέα, διότι αὐταπάτη, ψευδαίσθησις (illusion) ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τὸν Freud καὶ τοὺς ψυχαναλυτὰς τῆς πρώτης σχολῆς τῆς Βιέννης ἢ θρησκεία καὶ ἡ θρησκευτικὴ βίωσις καὶ ζωὴ, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ χριστιανικὴ Πίστις. Τὰς θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις περιγράφει εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ὡς κατὰστασις νευρώσεων (!) καὶ παιδικῆς νοοτροπίας. «Ἐμποροῦμεν, λέγει, μελετῶντες τὴν ψυχανάλυσιν νὰ καταλήξωμεν εἰς νέα ἐπιχειρήματα διὰ νὰ κτυπήσωμεν τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας¹. Καί, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, τόσον τὸ χειρότερον διὰ τὴν θρησκείαν».

Μία ἄπελις καὶ μοναδικὴ ἀπασχόλη-

σις τῆς ἐποχῆς, ποῦ ἔφυγεν, ὑπῆρξε διὰ μερικοὺς διανοουμένους τὸ κτύπημα τῆς Πίστεως.

Ἄλλ' ἡ ἱστορία «τοῦ μέλλοντος μιᾶς αὐταπάτης» δὲν σταματᾷ ἐδῶ. Ὑπάρχει ἢ συνέχεια, ἢ ὁποία ἐδόθη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Freud καὶ τὴν ὁποίαν θεωροῦμεν ὑποχρέωσιν τιμῆς νὰ φέρωμεν καὶ ἐνάπιον τοῦ ἑλληνικοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ.

Ὁ μαθητὴς καὶ ὁπαδὸς τοῦ Freud ψυχίατρος René Laforgue μᾶς δίδει ἕνα ἐπίσημον ἱστορικὸν δεδομένον ἐπὶ τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Freud εἰς τὸ ψυχαναλυτικὸν περιοδικὸν «Ψυχὴ» (Psyché, Revue internationale des sciences de l'homme de Psychanalyse et d'Hygiène Mentale, Numéro 27-28, Janvier-Fevrier 1949 σ. 1 ἐπ.) εἰς ἄρθρον του μὲ τὸν τίτλον «Ὑπεράνω τοῦ ἐπιστημονισμοῦ. Ὁ Φρόντ καὶ ὁ μονοθεϊσμός. Ἡ ψυχολογία τῆς ἀξίας». (Au delà du scientisme. Freud et le monothéisme. Psychologie du mérite).

Ἴδου λοιπὸν τι λέγει εἰς τὸ ὡς ἄνω περιοδικόν, ἐπὶ λέξει ὁ Laforgue² :

1. S. Freud : «L'avenir d'une illusion».
2. Λόγω τῆς σπουδαιότητος διὰ τὸν σύγχρονον πολιτισμὸν μας τῆς μαρτυρίας τοῦ Laforgue, παραθέτομεν τὸ τμήμα τούτου ἐκ τοῦ γαλλικοῦ κειμένου :

«...Le moment me paraît venu de faire le récit d'une conversation que j'eus alors avec Freud. Son livre m'avait fait une impression aussi profonde que la lecture de son travail sur les rêves, auquel je m'étais intéressé pour la première fois en 1913, lorsque j'avais dix-neuf ans.

J'avais lu cet ouvrage avec l'ardeur d'un néophyte qui prend pour parole d'Évangile toutes les opinions de son Maître. J'avais écrit à Freud une lettre admirative en lui exprimant mon désir d'aller le voir à Berchtesgaden — l'endroit même où, des années auparavant, il avait écrit sa «Traumdeutung» — et où il passait ses vacances. J'avais à cœur de lui dire toute ma reconnaissance pour son courage moral, son attitude tranchante et son mépris des illusions. A l'époque, je me croyais obligé de partager ce mépris pour être à la hauteur de ma tâche. Malgré les tour-

ments que lui causait sa maladie, il me reçut dans une charmante propriété à côté d'un petit bois où nous nous promenâmes. Notre entretien eut la plus grande influence sur moi et il n'est peut-être pas exagéré de dire qu'il a décidé de la direction qu'ont prises toutes mes recherches psychanalytiques ultérieures.

Freud aborda tout de suite la question de son dernier livre. Il m'avoua que cela faisait toujours plaisir à un auteur d'être complimenté sur son travail, mais il coupa court à mon enthousiasme en affirmant : «C'est mon plus mauvais livre ! Ce n'est d'ailleurs pas un livre de Freud». Qu'on juge de ma stupéfaction et de mes protestations embarrassées. Et il ajouta : «C'est le livre d'un vieil homme». Je ne repris mes esprits qu'en l'entendant dire, martelant chaque mot : «D'ailleurs Freud est mort et, croyez-moi, c'était vraiment un grand homme. Je regrette particulièrement pour vous que vous ne l'ayez pas connu d'avantage». A ma question «Mais, Monsieur le Professeur, qu'est ce qui vous fait dire cela?», il répondit : «J'ai perdu

«... Μοῦ φαίνεται, ὅτι ἔφθασεν ἡ στιγμή νὰ κάμω τὴν ἀφήγησιν μιᾶς συνδιαλέξεως, τὴν ὁποίαν εἶχα μὲ τὸν Freud. Τὸ βιβλίον του («Τὸ μέλλον μιᾶς αὐταπάτης») μοῦ εἶχε κάμει τὸσον βαθεῖαν ἐντύπωσιν, ὅσον καὶ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἔργου του ἐπὶ τῶν ὀνείρων, διὰ τὸ ὁποῖον ἐνδιεφέρθη διὰ πρώτην φοράν τὸ 1913, ὅταν ἤμην δέκα ἐννέα ἐτῶν.

... Ἐδιάβασα τὸ «Μέλλον μιᾶς αὐταπάτης» μὲ τὸν ζῆλον ἐνὸς νεοφωτιστοῦ, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ Εὐαγγέλιον, ὅλας τὰς γνώμας τοῦ διδασκάλου του. Ἐγραψα εἰς τὸν Freud μίαν ἐπιστολὴν γεμάτην ἀπὸ θαυμασμὸν ἐκφράζων τὴν ἐπιθυμίαν μου νὰ τὸν συναντήσω εἰς τὸ Μπέρχτεσγκάντεν³ τὸν ἴδιον τόπον, ὅπου εἶχε γράψει προηγουμένως τὴν «ἔνοιαν τοῦ ὀνείρου» καὶ ὅπου διήρχετο τὰς διακοπὰς του.

Εἶχα κατὰ νοῦν νὰ τοῦ ἐκφράσω ὅλην τὴν εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὸ ἠθικὸν σθένος του, τὴν διεισδυτικὴν στάσιν του καὶ τὴν περιφρόνησιν του πρὸς τὰς αὐταπάτας. Ἦμουν εἰς τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐθεώρουν τὸν ἑαυτὸν μου ὑποχρεωμένον νὰ συμμερισθῇ αὐτὴν τὴν περιφρόνησιν διὰ νὰ εἶμαι εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἔργου μου. Παρὰ τὰς ἐνοχλήσεις τῆς ἀσθενείας

του, μὲ ἐδέχθη εἰς μίαν θελκτικὴν κατοικίαν παραπλευρῶς ἐνὸς δάσου, ὅπου ἐκάμαμεν τὸν περίπατόν μας. Ἡ συνάντησις μας εἶχε τὴν μεγαλύτεραν ἀπήχησιν εἰς ἐμέ καὶ δὲν εἶναι ἴσως ὑπερβολὴ νὰ εἶπω, ὅτι ἤσκησεν ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων, τὰς ὁποίας ἔλαβον ὄλαι αἱ ἐπόμεναι ψυχαναλυτικαὶ μου ἔρευναι.

Ὁ Freud ἔθιξεν ἀμέσως τὸ ζήτημα τοῦ τελευταίου βιβλίου του. Μοῦ ὡμολόγησεν, ὅτι πάντοτε ἦτο εὐχάριστος εἰς ἕνα συγγραφέα νὰ δέχεται συγχαρητήρια διὰ τὸ ἔργον του, ἀλλὰ ἐσταμάτησε ταχέως τὸν ἐνθουσιασμὸν μου βεβαίως: «Εἶναι τὸ χειρότερον βιβλίον μου! Δὲν εἶναι πλέον ἕνα βιβλίον τοῦ Freud». Φαντάζεσθε τὴν κατάπληξίν μου καὶ τὰς συγκεκριμένας διαμαρτυρίας μου. Καὶ προσέθεσεν: «Εἶναι τὸ βιβλίον ἐνὸς γέροντος». Καὶ δὲν κατάρθασα νὰ συνέλθω παρὰ μόνον δταν τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ ἐνώπιόν μου ἐκάθε λέξιν: «Λοιπὸν ὁ Freud εἶναι νεκρὸς καί, πιστεύσατέ με, ἦτο ἀληθινὰ ἕνας μεγάλος ἄνθρωπος. Λυποῦμαι ἰδιαίτερος διότι δὲν τὸν ἐγνωρίσατε προηγουμένως». Εἰς τὸ ἐρώτημά μου: «Ἀλλὰ κύριε Καθηγητά, τί σὰς κάμνει νὰ λέγετε αὐτὰ τὰ πράγματα;» ἀπήντησε: «Ἐχασα τὴν δύναμιν τῆς διεισδυτικότητός μου, τῆς διαυγείας μου» (Die Durchschlagskraft ist verloren gegangen).

Ἦμουν σὰν χαμένους ἐμπρὸς εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔφερε τὸ ἰδικόν του πένθος, καὶ ὁ ὁποῖος τὸσον εὐγενῶς μὲ προσφύλακτεν ἐναντίον ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ γράψῃ ὁ γέρων ἐν συνεχείᾳ. Εἰς τὴν πραγματικότητά ἡσθάνομην ἀπελπίσιν, διότι ἔχασα αἰφνιδίως τὸν ὁδηγόν μου. Ὁ Freud μὲ ἐνεθάρρυνε ἀκόμη νὰ ἀκολουθήσω τὸν δρόμον μου μόνος καὶ νὰ λάβω παράδειγμα ἀπὸ αὐτὸν εἰς τὰς ἐρεῦνάς μου. Ἄλλ' ἢ ταραχὴ μου ἦτο τὸσον βαθεῖα, ὥστε εἶχα ἀνάγκην μονώσεως διὰ νὰ ἀφομοιώσω τοὺς λόγους του. Μοῦ ἐχρείασθησαν πλέον τῶν 10 ἐτῶν διὰ νὰ τοὺς ἐννοήσω. Ἐνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους μαθητὰς τοῦ Διδασκάλου, εἰς τὸν ὁποῖον διηγήθη τὸ γεγονός, μοῦ ἀπήντησε ψυχρὰ: «Ὁ Freud εἶχε δίκαιον, εἶναι τὸ χειρότερον βιβλίον του». Ἐνας ἄλλος, σκεπτικὸς, μὲ ἐβεβαίωσε: «Δὲν μοῦ εἶπε ποτὲ τίποτε τὸ σχετικόν, δὲν ἦτο τοῦ χαρακτῆρος του νὰ ἐμπιστεύεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον».

Ἐὰν ἐτήρησα σιωπὴν μέχρι τῆς παρούσης ὥρας ὅσον ἀφορᾷ τὸ θέμα αὐτῆς τῆς συνδιαλέξεως, μὴ ὀμιλήσας παρὰ μόνον εἰς μερικὸς στενοὺς φίλους, τοῦτο συνέβη, διότι ἐχρείασθη εἰς ἐμέ τὸν ἴδιον ὄλον αὐτὸς ὁ χρόνος διὰ νὰ ἀντιμεταπίσω μὲ σαφῆνειαν αὐτὰ τὰ προβλήματα.

Ἐδῶ τελειώνει ἡ δραματικὴ ἀφήγησις

ma force de percussion; (Die Durchschlagskraft ist verloren gegangen).

J'étais atterré devant cet homme qui portait son propre deuil et qui, si noblement, me mettait en garde contre ce que le vieillard pouvait écrire par la suite. A vrai dire, je me sentais désespéré de perdre soudainement mon guide. Freud m'encouragea encore à poursuivre mon chemin seul et à prendre exemple sur lui pour mes recherches. Mais mon bouleversement était si profond que j'avais besoin de solitude pour assimiler ses paroles. Il m'a fallu plus de dix ans pour les comprendre. L'un des plus remarquables élèves du Maître à qui j'avais raconté l'avènement me répondit froidement: «Freud avait raison, c'est son plus mauvais livre». Un autre sceptique, m'affirma: «Il ne m'a jamais rien dit de pareil, ce n'était pas dans son caractère de se confier ainsi».

Si j'ai gardé le silence jusqu'à présent au sujet de cette conversation, n'en parlant qu'à quelques intimes, c'est qu'il m'a fallu à moi-même tout ce temps pour voir clair dans ces problèmes».

3. Νὰ ἦτο σύμπτωσις ἁράγῃ ὅτι ἀπὸ τὸ ἴδιον αὐτὸ κέντρον ἐξεπορεύθη καὶ ἡ ἔθνικο-σοσιαλιστικὴ μανία ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ μὲ τὸν «Μῦθον τοῦ 20οῦ αἰῶνος» τοῦ Rosenberg;

ἐπὶ ἐνὸς τόσον οὐσιώδους προβλήματος τοῦ αἰῶνος ἐκ μέρους τοῦ ψυχιάτρου Laforgue, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἄρθρον του καταλήγει ὡς ἐξῆς: «... Ἄλλ' εἰς τὰς ἡμέρας μας ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος φαίνεται ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸν ἐπιστημονισμόν, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ θέσῃ τὸν λόγον εἰς τὴν θέσιν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τοῦ προσφέρῃ θυσίας ἀνθρωπίνας. Ἐξηγήσαμεν (εἰς τὴν μελέτην του) διατὶ ὁ ἐπιστημονισμὸς δὲν ἔχει καμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἀληθῆ ἐπιστήμην. Ὁ ὕλιστικὸς οὗτος ἐπιστημονισμὸς ἀνήκει εἰς τὸν δέκατον ἕνατον αἰῶνα. Ἀκολουθοῦντες τὸν Freud (ὁ Laforgue ἦτο ἀπὸ τοὺς πιστοτέρους μαθητὰς τοῦ Freud) εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ τὸν ξεπεράσωμεν διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὸν δρόμον εἰς τὴν ψυχικὴν ἐνέργειαν, αἰχμάλωτον τοῦ σώματος, καὶ διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ κάθε τι, τὸ ὁποῖον εἶναι ψυχρὸν καὶ στατικόν, ὅπως ἡ ὕλη ἢ ἕνας ἀκάμπτος δογματισμὸς.

Θὰ πραγματοποιήσωμεν ἴσως οὕτω πρῶτον μιάν νέαν σύνθεσιν ἐνὸς κόσμου ἢ ἐνὸς ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀρνούμενος νὰ εἶναι ὑπεράνθρωπος διὰ νὰ εἶναι ἀπλῶς ἄνθρωπος, θὰ ὑπεκλίνεται ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς χάριτος ὄχι μόνον ἐν ὀνόματι τῆς πίστεως, ἀλλ' ἐπίσης ἐν ὀνόματι τῆς πείρας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπιστήμης.

* * *

Αὕτη εἶναι ἡ σπουδαιότης καὶ πολυτιμότης μαρτυρίας τοῦ Laforgue δημοσιευομένη εἰς τὸ ἐπίσημον ψυχαναλυτικὸν περιοδικὸν τῶν Παρισίων «Psyché».

Καὶ αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν ἐπιθυμοῦμεν νὰ παραδώσωμεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς νέας ἐκδόσεως τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, ἢ ὁποῖα θὰ κυκλοφορήσῃ προσεχῶς μὲ τὸν τίτλον: «Ὁ ἔφηβος καὶ ἡ θρησκευτικὴ

ζωή», εἰς τὸν Ἑλληνα ἔφηβον τῆς ἐποχῆς μας, προκειμένου νὰ ρυθμίση καὶ νὰ σταθμίση τὴν στάσιν του, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ ψυχολογικὸν μέρος, ἀπέναντι τοῦ κεντρικοῦ προβλήματος τῆς ψυχικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ προβλήματος τῆς Πίστεως καὶ τῆς συνεποῦς Ζωῆς, τὸ ὁποῖον εὐρίσκειται εἰς τὴν βάσιν καὶ ὀπισθεν κάθε ἄλλου προβλήματος, ὅπως διακηρύσσουσιν οἱ σημερινοὶ ψυχίατροι.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς μαρτυρίας τοῦ Laforgue ὑπάρχει καὶ ἄλλη μαρτυρία ἐπισημοτάτη, προερχομένη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Freud, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀρνητικὰς τοῦ ἀντιλήψεις ἐπὶ τῆς θρησκείας. Ἴδου τί λέγει ὁ Freud εἰς τὸ ἔργον του «Moïse et le Monothéisme» (Gallimard 1948 σ. 90-91): «Τώρα, ὅπως ἄλλοτε, ἀμφιβάλλω διὰ τὴν ἴδιαν μου ἐργασίαν (πρόκειται περὶ τοῦ «μέλλοντος μιᾶς αὐταπάτης») καὶ δὲν αἰσθάνομαι, ὅπως κάθε συγγραφεὺς ὠφελεῖ νὰ αἰσθάνεται, στενὸν σύνδεσμον μὲ τὸ ἔργον μου... Ἐνεκα τοῦ θέματος τὸ ὁποῖον ἐξέλεξα, ἐμφανίζεται ἡ ἀμφιβολία μου καὶ ἤρχισα νὰ διερωτῶμαι, ἐάν ἐπέτυχαι εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς θέσεώς μου (Si j'ai bien réussi à soutenir ma thèse)».

Δὲν χρειάζονται περισσότερα ἀπὸ τὰ ὡς ἄνω ἐκτιθέμενα διὰ τὸ κεντρικὸν πρόβλημα τοῦ Ἑλληνοῦ ἐφήβου ὡς πρὸς τὴν πολεμικὴν τῆς ἀρνήσεως εἰς τὴν πλευρὰν τῆς ψυχολογίας. Ἄλλ' ἐάν ὁ Φρόυντ δὲν ἐπέτυχεν εἰς τὴν πολεμικὴν του ἐναντίον τῆς χριστιανικῆς Πίστεως, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος, διότι ἐβασίσθη εἰς τὰς γνωστὰς πλάνας τοῦ 19ου αἰῶνος, ὁ ἄνθρωπος τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 20ου αἰῶνος αἰσθάνεται τὴν διάνοιαν του καὶ τὴν συνειδήσιν του ἐλευθέραν νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸν δρόμον τῆς Πίστεως καὶ τῆς Ζωῆς. Καὶ βλέπει πλέον καθαρὰ «τὸ μέλλον μιᾶς αὐταπάτης».

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

Ψυχίατρος

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ἡ Διεθνὴς Ἐκθεσις Θεσσαλονίκης ἀποτελεῖ τόσο γιὰ τὴν Μακεδονικὴ πρωτεύουσα ὅσον καὶ γιὰ ὁλόκληρὴ τὴν Ἑλλάδα ἕνα γεγονός μεγάλης οικονομικῆς καὶ πολιτιστικῆς σημασίας. Γιατί, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἀποτελεῖ τὸν καθρέπτην τῆς ἑλληνικῆς ζωτικότητος σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δράσεως καὶ τῆς παραγωγῆς καὶ μιὰ λαμπρὴ εὐκαιρία διεθνούς προβολῆς τῆς χώρας μας ὡς παράγοντος προόδου καὶ ἀκμῆς. Εἰδικώτερα ὅμως γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, ἡ ἐτήσια αὐτὴ ἔμποροπανηγυρίς δημιουργεῖ λαμπρὰς εὐκαιρίας τὸν ὄψεως τῆς οικονομικῆς ζωῆς τῆς πόλεως καὶ τῆς Βορείου Ἑλλάδος γενικώτερα. Τρεῖς ἢ τέσσερις ἑβδομάδες πού διαρκεῖ ἡ Ἐκθεσις δημιουργεῖται στὴ Θεσσαλονίκη, τῆς ὁποίας ἡ ἐπίκαιρη οικονομικῶς καὶ ἔμπορικῶς θέσις στὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Ἑγγύς Ἀνατολὴ εἶναι φανερὴ, μιὰ ζωηροτάτη συναλλακτικὴ κίνησις, πού ἐμφανίζεται ὑπὸ δύο μορφάς: Πρῶτα ἀπὸ τὴν προετοιμασίαν, τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῆς Ἐκθέσεως, μέσα στὸν ἴδιον τὸν χῶρον τῆς Ἐκθέσεως. Ἀναφέρουμε προχειρῶς τὰ τεχνικὰ καὶ ἄλλα ἔργα γιὰ τὴν κατασκευὴ καὶ διακόσμωσιν τῶν περιπτέρων, τὴν λειτουργίαν τῶν διαφόρων κέντρων, τὴν κίνησιν τῶν συναλλαγῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐκθέσεως κλπ. Παραλλήλως δημιουργεῖται ἐκ τῆς Ἐκθέσεως μιὰ ἕμμεσος κίνησις, πού προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτας τῆς, ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸ ἐξωτερικὸ, τῶν ὁποίων τὴν εὐεργετικὴν παρουσίαν αἰσθάνονται οἱ διάφορες ἐπιχειρήσεις καὶ τὰ ἐπαγγέλματα τῆς πόλεως. Ἀκόμα ἡ Ἐκθεσις γίνεται ἀφορμὴ ὥστε οἱ μόνιμοι κάτοικοι τῆς Θεσσαλονίκης νὰ ξαναβγῶνται σὲ ἔξοδον καὶ δαπάναν, πού ὑπὸ ἄλλες συνθήκας δὲν θὰ πραγματοποιοῦσαν. Ὑπελογίσθη πὼς ἡ κίνησις τῶν συναλλαγῶν τις τρεῖς ἑβδομάδες τῆς Ἐκθέσεως ἐξισοῦται μὲ κίνησιν στὴν ἀγορὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐνὸς τριμήνου.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς τομῆς τὸν ὄψεως τῆς οικονομικῆς ζωῆς, πού ἀφορᾷ τὴν τοπικὴν ἀγορὰν, ὑπάρχει κ' ἕνας τρίτος σπουδαιότατος συντελεστής τὸν ὄψεως τῶν συναλλαγῶν, μὲ γενικώτερη αὐτὸς ἀπόδοσις: Εἶναι ἡ γνωριμία τῶν καταναλωτῶν μὲ τις πηγὰς τῶν προϊόντων, πού ἀποτελεῖ ἕνα οικονομικὸ παράγοντα ὄχι ἀμέσως ἀποδόσεως, μὰ μὲ διαρκέστε-

ρα καὶ μονιμώτερα ἀποτελέσματα, καὶ τῶν ὁποίων ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις δὲν μπορεῖ εὐκόλως νὰ σταθμισθῇ (1).

Ἡ Διεθνὴς Ἐκθεσις Θεσσαλονίκης ἰδρύθη, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, στὰ 1926 δι' εἰδικοῦ νόμου, εἶναι δὲ Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου καὶ ὑπάγεται στὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου. Εἶναι ἐπίσης ἀνεγνωρισμένη διεθνῶς καὶ ἀποτελεῖ ἰδρυτικὸν μέλος τῆς Ἐνώσεως Διεθνῶν Ἐμποροπανηγύρεων, πού ἀριθμεῖ ὡς μέλη τῆς 27 Διεθνῆς Ἐμποροπανηγύρεις. Ἡ Ἐκθεσις τῆς Θεσσαλονίκης, παρ' ὅλον ὅτι λέγεται «Ἐκθεσις» (exposition), εἶναι μᾶλλον «Ἐμποροπανηγυρίς» (foire), γιατί, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν προϊόντων καὶ κάθε κατηγορίας ἐκθεμάτων, γίνονται συγχρόνως σ' αὐτὴν ἔμπορικαὶ πράξεις καὶ ἀγοραπωλησίαι μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων. Ὡς Διεθνὴς Ἐμποροπανηγυρίς, ἄλλωστε (Foire Internationale de Thessaloniki), ἐμφανίζεται πάντα διεθνῶς.

Ἡ σημασία τῶν Διεθνῶν Ἐκθέσεων καὶ Ἐμποροπανηγύρεων γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν καὶ τὴν συνεργασίαν μεταξὺ τῶν ἔθνων ὑπεγραμμίσθη πάντοτε καὶ ὄχι μονάχα ἀπὸ τῆς στενῆς οικονομικῆς ἀπόψεως. Γιατί μὲ τις διεθνεῖς αὐτὲς εὐκαιρίας ἐπαφῆς ἀναπτύσσεται τὸ πνεῦμα τῆς συνεργασίας καὶ τῆς ἀλληλεξαρτήσεως μεταξὺ τῶν λαῶν, γίνεται ἀμοιβαῖα γνωριμία μεταξὺ τῶν ἐκπροσώπων τῆς οικονομικῆς κινήσεως διαφόρων χωρῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπλῶν καταναλωτῶν καὶ καλλιεργεῖται ἕνα πνεῦμα ἡμερότητας καὶ ἐγκαρδιότητος μεταξὺ τῶν ἔθνων (2).

(1) Βλ. τὴν ἔκδοσιν τῆς Διεθνούς Ἐκθέσεως «16ῆ Διεθνὴς Ἐκθεσις Θεσσαλονίκης 1951—Περιληπτικὴ Ἐκθεσις Ἀποτελεσμάτων», σελ. 21-22.

(2) Διὰ τὰς Διεθνεῖς Ἐμποροπανηγύρεις καὶ Ἐκθέσεις βλ. S. Gordon Collier «Αἱ ἔμποροπανηγυρεῖς διὰ μέσου τῶν αἰώνων» εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἐκθέσεως «Κατάλογος 16ης Διεθνούς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης 1951» σελ. 55-56. Ἐπίσης εἰς τὴν ἔκδοσιν «Κατάλογος 17ης Διεθνούς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης 1952» τὰ ἄρθρα τῶν κ. κ. Δ. Δελιβάνη «Ὁ πολλαπλασιασμός τῶν Διεθνῶν Ἐκθέσεων μετὰ τὸ 1919», σελ. 57-66, E. Martel «Ἡ σπουδαιότης τῶν Διεθνῶν Ἐκθέσεων διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομίας», L. Cooremans «Ὁ ρόλος τῶν Διεθνῶν Ἐμποροπανη-

Καί γενικώτερα ὅμως ἐξετάζοντες τὰς διεθνεῖς ἐκθέσεις καὶ ἐμποροπανηγύρεις δὲν μπορούμε νὰ παραγνωρίσουμε καὶ τὴν συμβολὴν τῶν στὴν πολιτιστικὴν, ἀκόμα καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν λαῶν. Γιατὶ ἡ οἰκονομία ἐν γένει ὅταν ἐντάσσεται ἀξιολογικὰ στὴν ἱεραρχίαν τῶν διαφόρων ἀξιών, ἀποτελεῖ μιὰ ἀναμφισβήτητη πνευματικὴ «ἀξία», μιὰ πολιτιστικὴ ἀξία ποῦ ἡ σημασία της δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμηθῆται. Ἡ τάσις ν' ἀναγνωρίζονται ὡς «ἀγαθὰ» καὶ ὡς «ἀξίεις» μόνο τὰ ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν «πνευματικὰ», εἶναι ἀπαράδεκτα καὶ ὀδηγεῖ σὲ καταστρεπτικὰς ἀκρότητες. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραγνωρίσεται ὁ ὕλικός παράγων στὴ ζωὴν, ὅταν μάλιστα εἶναι ἐντεταγμένος ὄχι στὴν ξεπερασμένην πιά μηχανιστικὴν ἀντίληψιν περὶ ζωῆς, μὰ στὰ πλαίσια τῆς φωτισμένης, τῆς πνευματικῆς κοσμοθεωρίας. Ἡ οἰκονομία, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη ἀνθρώπινη δραστηριότης, ἀρκεῖ νὰ κατευθύνεται ὀρθῶς, γιὰ ν' ἀποτελέσῃ ἕνα σπουδαιότατον παράγοντα πολιτισμοῦ, πνευματικοῦ πολιτισμοῦ⁽³⁾. Ἀκόμα καὶ ἡ πρόοδος τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, ἡ ὁποία ἀπὸ πολλοὺς ἐμφανίζεται ὡς κάτι τὸ ἀντίθετον ἢ πάντως τὸ παράλληλον μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, ὅταν δὲν τίθεται στὴν ὑπηρεσίαν τῆς μηχανιστικῆς ἀντιλήψεως περὶ ζωῆς, εἶναι εὐεργετικὴ καὶ ἐνισχυτικὴ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει, πάνω στὰ πνευματικὰ θάβηρα. Ἄλλο τεχνικὸν πρόοδος καὶ ἄλλο μηχανιστικὴν ἀντίληψιν. Ἡ πρόοδος τῆς τεχνικῆς μπορεῖ στὸ παρελθόν νὰ ὠδήγησεν σὲ ἐσφαλμένους ἐκτιμήσεις καὶ στὴν ἐνίσχυσιν τῆς ὑλιστικῆς ἀντιλήψεως, δὲν σημαίνει ὅμως πῶς, καταλλήλως χρησιμοποιουμένη, δὲν μπορεῖ σήμερον ν' ἀποτελέσῃ σπουδαῖον παράγοντα καὶ θετικὴν συμβολὴν στὸν καθόλου πνευματικὸν πολιτισμόν. Ἡ τεχνικὴ δηλαδὴ μπορεῖ ἀξιόλογα νὰ τεθῆ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ πνεύματος καὶ νὰ προσφέρῃ ἀνυπολόγιστα ὠφέλη⁽⁴⁾. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψιν αὐτὴν αἱ διεθνεῖς ἐκθέσεις καὶ ἐμποροπανηγύρεις, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς τεχνικῆς προόδου καὶ τὴν ἀμίλλα μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐπιχειρηματιῶν στὸ ἐσωτερικὸν καὶ διεθνῶς, μποροῦν νὰ προσφέρουν

καὶ στὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει πάνω στὴν ὀρθὴ κοσμοθεωρικὴ γραμμὴ τῆς ἀρμονικῆς συνθέσεως πνεύματος καὶ ὕλης, μετὰ ἀξιοποίησιν τῆς τελευταίας στὸν πνευματικὸν τομέα.

★

Ἡ ἰδέα τῆς ἰδρύσεως τῆς Διεθνούς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης ἀνήκει στὸν ἀειμνήστον Νικόλαον Γερμανὸν καὶ διευτυπώθη τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1925 μετὰ αἴτησιν του στοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ὅπου ἐξέθεσε τοὺς λόγους ποῦ ἐπέβαλλον τὴν ἴδρυσιν τῆς Θεσσαλονικῆς μιᾶς Διεθνούς Ἐμποροπανηγύρεως. Ὅταν ἐδόθη ἡ σχετικὴ ἀδεία ὁ Γερμανὸς κατέβαλλε ὑπεράνθρωπες προσπάθειες γιὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον αὐτό, ποῦ θὰ μείνῃ πάντα συνδεδεμένο μετὰ τὸ ὄνομά του. Στὴν προσπάθειά του αὐτὴ βρῆκε συνεργάτες ποῦ ἀφωσιώθηκαν, ὅπως αὐτός, στὸ μεγάλο αὐτὸ ἔργο. Οἱ δυσκολίες ἦσαν πάμπολλες καὶ τὰ ἐμπόδια ποῦ ἔπρεπε νὰ ὑπερπηδηθῶν ἄπειρα. Χάρις ὅμως στὴν δραστηριότητα, τὸ ζῆλον καὶ τὴν δημιουργικὴν πίστιν τοῦ Γερμανοῦ καὶ τῶν συνεργατῶν του, τὸ ἔργον ἤχθη εἰς πέρας καὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1926 ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἀ' Διεθνούς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης. Ἡ Ἐκθεσις λειτούργησε σὲ χῶρον ποῦ παραχώρησε τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ στὸ νότιον ἡμισυ τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως, ἐκτάσεως 45.000 τετραγωνικῶν μέτρων, μετ' ἐντελῶς πρόχειρες ἐγκαταστάσεις. Κατὰ τὶς πρῶτες 14 περιόδους της, μέχρι δηλαδὴ καὶ τοῦ 1939, ἡ Ἐκθεσις λειτούργησε σὲ χῶρον αὐτὸ χωρὶς μόνιμες ἐγκαταστάσεις καὶ μετὰ περίπτερα ἀνεγειρόμενα ἐκάστοτε, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν ἐκάστον ἔτους. Μὲ τὴν πάροδον ὅμως τῶν ἐτῶν καὶ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἐκθέσεως, κατέστη ἀπαραίτητη ἡ ἐγκαταστάσις της σὲ μεγαλύτερον χῶρον, καὶ μάλιστα ἰδιόκτητο, ὅπου θὰ μπορούσαν ν' ἀνεγερθῶν μόνιμα κτίρια καὶ ἐγκαταστάσεις. Ὑστερὰ ἀπὸ πολλὰς ἐνέργειας καὶ διαθρήματα, παρεχωρήθη στὴν Ἐκθεσιν κατάλληλον γῆπεδον ἐκτάσεως 83.000 τετρ. μέτρων (ἐκεῖ ὅπου εἶναι καὶ τῶρα ἐγκατεστημένη), ὅπου ἐγκατεστάθη τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1940 (15ῃ Ἐκθεσιν).

Ἡ ἐπέκτασις ὅμως τοῦ πολέμου στὴν Ἑλλάδα, λίγες ὁμοσάδες ἀργότερα, ἀνέστειλε τὴν λειτουργία τῆς ἐκθέσεως μέχρι τοῦ 1951, γιατί, ἐν τῷ μεταξύ, οἱ πρῶτες μεταπελευθερωτικὲς δυσχέρειες καὶ ὁ συμμοριτοπολέμος ἐμπόδισαν τὴν ἐπανάλειψιν τῆς Πέρις μονάχα κατέστη δυνατὴ ἡ ἐπανάλειψιν τῆς Ἐκθέσεως, ὡς 16ῃς Διεθνούς Ἐκθέσεως. Κατὰ τὰ 11 χρόνια τῆς νεκρώσεως τῆς Ἐκθέσεως, ὅλες οἱ ἐγκαταστάσεις της εἶχαν σχεδὸν ἐρειπωθῆ, τὰ μόνιμα περίπτερα ἔχρησιμο-

γύρων καὶ ὁ τρόπος ἐκθέσεως εἰς αὐτάς» σελ. 97-100 καὶ Giuseppe Togni «Ὁ ρόλος τῶν Διεθνῶν Ἐμποροπανηγύρεων» σελ. 129-131.

(3) Βλ. τὴν ἔκδοσιν τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» «Towards a Christian Civilization» Ἐκδ. Δαμασκού, Ἀθήναι 1950 σελ. 166-167.

(4) Περὶ τῆς τεχνικῆς μέσα εἰς τὸν Χριστιανικὸν Πολιτισμὸν ἐν γένει. Βλ. ἐν ἐκτάσει «Towards a Christian Civilization» σελ. 176-180.

ποιούντο ὡς ἀποθήκες κλπ., ἡ ὄλη δὲ ἀνασυγκρότησις τῆς ἀπαιτοῦσε τεράστια ποσά. Εἰς ἐνίσχυσιν τῆς προσπαθείας αὐτῆς ἤλθεν, ἐκτὸς ἄλλων, κυρίως τὸ Σχέδιον Μάρσαλ, μὲ κονδύλια ἐν συνόλῳ τεσσαράρων δισεκατομμυρίων δραχμῶν καὶ 37.000 δολλαρίων. Παραλλήλως κατεβλήθη ἀπὸ τὴν διοίκησι καὶ τὴν διεύθυνσι τῆς Ἐκθέσεως ἐξαιρετικὴ δραστηριότης γιὰ νὰ ἀξιοποιηθοῦν ἐπιφελῶς τὰ κεφάλαια αὐτά καὶ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀνασυγκρότησις καὶ ἀναθίωσις τῆς Ἐκθέσεως, μὲ ἐμφάνισιν τελειοτέραν κατὰ πολὺ τῆς τελευταίας προπολεμικῆς τοῦ 1940 (5).

Ἡ Διεθνὴς Ἐκθεσις Θεσσαλονίκης, τῆς ὁποίας γενικὸς διευθυντὴς διετέλεσε μέχρι τοῦ θανάτου του (1935) ὁ Ν. Γερμανός, ἤρχισε σιγά-σιγά ν' ἀποκτᾷ πανελληνιον γόητρον καὶ κύρος διεθνές. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡδὴ περιόδου τῆς κατέστη ἀναγκαία ἡ κατανομὴ τῶν ἐκτιθεμένων εἰδῶν σὲ τρία μεγάλα τμήματα: Τῆς γεωργικῆς, τῆς βιομηχανικῆς καὶ τῆς βιοτεχνικῆς παραγωγῆς. Ἐταξ ἐσάν σκοπὸ τῆς τῆν ἐξάπλωσι καὶ τῆ γνωριμία τῶν ἑλληνικῶν προϊόντων τῶν τριῶν αὐτῶν κεφαλαιωδῶν κλάδων καὶ στοῦ ἐσωτερικοῦ, διὰ τῶν ἐπισκεπτῶν καὶ τῶν ἀγοραστῶν ποὺ τῆν ἐπισκέπτοντο, καὶ στοῦ ἐξωτερικοῦ, μὲ τὴν προσπάθεια προσελκύσεως ξένων ἀγορῶν. Ἡ τόνωσις τῶν συναλλαγῶν ἐξ ἀφορμῆς τῆς Ἐκθέσεως ὑπελογίσθη σὲ 400 ἑκατομμύρια προπολεμικῶν δραχμῶν σὲ κάθε περίοδο, ἐκτὸς τῶν ἐξόδων κινήσεως τῶν ἐπισκεπτῶν, μὲ τὰ ποικίλα μέσα μεταφορᾶς, ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸ ἐξωτερικὸ.

Παραλλήλως, ἀπὸ τὰ πρώτα χρόνια, ἡ Ἐκθεσις προσελίκευε πολλοὺς ξένους ἐμπορικοὺς καὶ βιομηχανικοὺς οἴκους, ποὺ ἐλάμβαναν κατὰ ἑκατοντάδες μέρος στὴν ἔκθεσι μὲ διάφορα ἐκθέματα. Οἱ οἰκοὶ αὐτοὶ ἀνήκαν κυρίως στὴν Γερμανία, Ἰταλία, Γαλλία, Ἡνωμ. Πολιτείας, Μ. Βρετανίαν, Τσεχοσλοβακίαν, Ὀλλανδίαν, Ἑλβετίαν κλπ. Ἐπίσης πολλὰ ξένα κράτη συμμετεῖχαν ἐπίσημως στὴν Ἐκθεσιν μὲ ἰδιαίτερα περίπτερα. Τὰ κράτη αὐτά, κατὰ χρονολογικὴν σειράν συμμετοχῆς, εἶναι τὰ ἑξῆς: Οὐγγαρία, Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία, Ἀλβανία, Ἰαπωνία, Βουλγαρία, Σοβιετ. Ρωσία, Ἑλβετία, Γερμανία, Φινλανδία, Βέλγιον, Ἰταλία, Τουρκία, Αἴγυπτος καὶ Πολωνία. Ἡ μεγαλύτερη ἐπίσημη συμμετοχὴ ξένων κρατῶν ἐσημειώθη κατὰ τὴν 13ην περίοδον τῆς Ἐκθέσεως, στὰ 1938, μὲ συμμετοχὴν 8 ξένων χωρῶν. Μὲ τῆ διε-

θνῆ αὐτῆ προβολῆ τῆς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης, ποὺ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐπιβάλλεται σάν οἰκονομικὸ καὶ πολιτιστικὸ κέντρο στὰ Βαλκάνια καὶ στὴν Ἑγγυὸ Ἄνατολή, ἡ ὠραία πόλις τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἀνακτᾷ τὴν παλαιάν ἐμπορικὴν σημασίαν τῆς στοῦ χρόνου αὐτοῦ, ὅπου, μὲ τὴν μεγάλην ἐτησίαν θρησκευτικὴν καὶ ἐμπορικὴν πανήγυριν «Τὰ Δημήτρια», ἡ Θεσσαλονίκη ἀποτελοῦσε καθ' ὅλον τὸν Μεσαίωνα μεγάλο ἐκπολιτιστικὸ καὶ ἐμπορικὸ κέντρο (6). Ἦδη, μὲ τὴν Διεθνῆ Ἐκθεσιν καὶ τὴν ὄλη ἔθνικὴ καὶ πνευματικὴ φυσιογνωμία τῆς, ἡ Θεσσαλονίκη θεωρεῖται καὶ εἶναι ἕνα προπύργιον ἔθνικὸ καὶ πολιτιστικὸ σ' ὁλόκληρον τὸν νευραλγικὸ αὐτὸ χῶρον, ποὺ ἀκτινοβολεῖ ὄλη τὴν ζωντανίαν τῶν ἑλληνικῶν ἰδανικῶν καὶ τῆς αἰώνιας ἀξίεσ τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ (7).

Ἡ ἐπ'ἀναλειτούργια τῆς Διεθνούς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης τοῦ 1951 ἦταν ἕνα γεγονός ἐξαιρετικῆς σημασίας στὴ ζωὴ τῆς Ἐκθέσεως. Ἡ ἐπαναθίωσις τῆς ὕστερα ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ πολέμου, τῆς κατοχῆς καὶ τοῦ συμμοριτοπολέμου, ἐσυμβόλιζε τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς ἀλκῆς καὶ τῆς ἰκανότητος πρὸς ἀναγέννησιν, μὲσα ἀπὸ τὰ εἰρήπια. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ἐγκαίνια τῆς περισηῆς 16ης Ἐκθέσεως, ποὺ ἔγιναν στῆς 16 Σεπτεμβρίου, προσέλασαν ἰδιαίτερος πανηγυρικὸ καὶ ἐπίσημο χαρακτήρα, μὲ τὴν παρουσία τῶν Βασιλέων καὶ ἄλλων ἐπισήμων. Ἡ συμμετοχὴ ξένων οἴκων καὶ ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἐκθετῶν ἔδιδαν ἀμέσως μιὰ αἰσιδόξην προοπτικὴν γιὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Ἐκθέσεως καὶ γιὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῆς. Θὰ δοῦμε παρακάτω, ἐν συγκρίσει μὲ τῆς φετινῆς 17ης Ἐκθεσιν, μερικὰ στατιστικὰ στοιχεῖα γύρω ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς περισηῆς ἔκθεσεως, ὁποῦ θὰ καταφανῆ ἀμέσως ἡ μεγάλη πρόοδος ποὺ ἐσημειώθη ἀπὸ πέρσι. Εἶναι ὁμως γεγονός πὼς τὸ περσινὸ ξαναζωντανάεμα τῆς Ἐκθέσεως θὰ μείνῃ στὰ χρονικὰ τῆς σάν σταθμὸς τεραστίας

(6) Ἡ Διεθνὴς Ἐμποροπανήγυρις «Τὰ Δημήτρια», περὶ τῆς ὁποίας ἀναφέρουν οἱ χρονικογράφοι τῆς ἐποχῆς, συνέπιπτε μὲ τὴν 26ην Ὀκτωβρίου, ἑορτὴν τοῦ πολιοῦχου τῆς πόλεως Ἁγίου Δημητρίου καὶ διήρκει ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας συνεκεντροῦντο εἰς τὴν πόλιν χιλιάδες ἐπισκεπτῶν ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν. Ἡ σημασία τῆς πανηγύρεως αὐτῆς ἦτο ὄχι μόνον ἐμπορικὴ, ἀλλὰ καθόλου ἐκπολιτιστικὴ.

(7) Περὶ τῆς Θεσσαλονίκης ἐν γένει, ἰδιαίτερα δὲ διὰ τὴν πνευματικὴν, κοινωνικὴν καὶ μορφωτικὴν τῆς ζωῆς, βλέπε τὸ ἐνδιαφέρον ἄρθρον κ. Δ. Πευκιώτη εἰς τὰς «Ἀκτίνας», τόμος 1949 σελ. 273-278 μὲ τὸν τίτλον «Θεσσαλονίκη».

(5) Περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς Διεθνούς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης καὶ τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς βλ. ἐν ἐκτάσει «Κατάλογον 1951» σελ. 19-28 καὶ 47-48, ὡς καὶ «Κατάλογον 1952» σελ. 137-140.

σημασίας⁽⁸⁾. Εἰς τὴν περσινὴ ἔκθεσι μετέσχεν ἀπὸ τὰ ξένα κράτη ἐπισημῶς μονάχα ἡ Γιουγκοσλαβία, ὅπως καὶ φέτος, ἔκατοντάδες ὄμως ξένοι ἐκθέται ἐξέθεσαν προΐοντά τους. Ἐπίσης μετέσχε καὶ ἡ Ἀμερικανικὴ Ἀποστολή, μ' ἕνα ὑπαίθριο κινηματογράφο.

★

Τὰ ἐγκαίνια τῆς 17ης Διεθνούς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης ἔγιναν μὲ κάθε ἐπισημότητα στὶς 7 Σεπτεμβρίου 1952. Ἡ Ἐκθεσις ἐπρόκειτο νὰ κλείσῃ στὶς 28 Σεπτεμβρίου, ἀπεφασίσθη ὅμως παράτασις τῆς μέχρι καὶ τῆς 5ης Ὀκτωβρίου. Ἡ ἐφετεινὴ 17ῃ Ἐκθεσις ἦτο, κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν, πλουσιωτέρα, τελειότερα καὶ λαμπροτέρα τῆς περσινῆς καὶ κάθε ἄλλης προηγούμενης. Οἱ ἐγκαταστάσεις εἶχαν πλουτισθῆ μὲ νέα μόνιμα περίπτερα καὶ μὲ ἄλλα ἔργα, μὲ δίκτυον ὑπονόμων, ἐπέκτασιν ὑδραυλικοῦ δικτύου, ἐπισκευὴν τοῦ ὁδικοῦ δικτύου, ἐπέκτασιν τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ, δενδροφυτεύσεις κλπ. Ἐκεῖνο ὅμως πού κατέστησε τὴν ἐφετεινὴ ἔκθεσι ἀληθινὰ ἀσυναγώνιστη εἶναι ὁ πλοῦτος τῶν ἐκθεμάτων τῆς, ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸ ἐξωτερικόν. Ἐπισημῶς μετέσχεν ἐφέτος, ὅπως καὶ πέρσι, μόνον ἡ Γιουγκοσλαβία. Ἡ μὴ συμμετοχὴ στὴν Ἐκθεσις γειτονικῶν ἢ ἄλλων χωρῶν, μὲ τίς ὁποῖες ἡ Ἑλλάς συνδέεται πολιτικῶς καὶ οικονομικῶς, ἔθεωρήθη γενικῶς ὡς σοβαρὰ ἔλλειψις. Δὲν πρόκειται στὸ ἄρθρο αὐτὸ ν' ἀναζητηθοῦν εὐθύνες γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό, πάντως ἡ Ἑλλάς δικαιούται νὰ ἐκφράσῃ τὴν πικρία τῆς διὰ τὴν ἀδιαφορίαν ὀρισμένων, ἰδίως, κρατῶν νὰ μετᾶσχουν ἐπισημῶς τῆς Ἐκθέσεως.

Στὴν 18ῃ Διεθνῇ Ἐκθεσι τοῦ 1953 θεωρεῖται βεβαία ἡ ἐπίσημος συμμετοχὴ, ἐκτός τῆς Γιουγκοσλαβίας, καὶ τῆς Τουρκίας, τῆς Δυτικῆς Γερμανίας καὶ τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραὴλ, πιθανὴ δὲ ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Μὲ τὴν ἐπίσημον συμμετοχὴ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο ξένων κρατῶν ἡ Ἐκθεσις θὰ ἐκπληρωθῆ καλύτερα τὸν προορισμὸ τῆς ὡς κέντρον διεθνούς ἐπικοινωνίας καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἐθνῶν.

Μιά πρόχειρη παράθεσις ὀρισμένων ἀριθμῶν καὶ στατιστικῶν στοιχείων ἀπὸ τὴν ἐφετεινὴ ἔκθεσι, ἐν συγκρίσει μὲ τὴν περσινὴ, θὰ δώσῃ μιὰ πληρέστερη εἰκόνα τῆς

σημειωθείσης προόδου, ἀλλὰ καὶ μιὰ γενικὴ εἰκόνα τῆς 17ης Διεθνούς Ἐκθέσεως Θεσσαλονίκης, πού θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ εἰδικότερα παρακάτω.

Ἐκτός ἀπὸ τὴν ἐπίσημη συμμετοχὴ τῆς Γιουγκοσλαβίας, γιὰ τὸ περίπτερο τῆς ὁποίας θὰ μιλήσουμε παρακάτω, ἔλαβαν ἐφέτος μέρος 1164 ἐν συνόλῳ ἐκθέται ἀπὸ 71 ξένες χώρες, ἔναντι 462 πού ἔλαβαν μέρος πέρσι. Οἱ πιὸ πολλοὶ ἐκθέται τοῦ ἐξωτερικοῦ προέρχονται ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Γερμανία (516), ἀκολουθοῦν δὲ ἡ Ἀγγλία (182), ἡ Ἰταλία (115), ἡ Γαλλία (84), ἡ Γιουγκοσλαβία (63), αἱ ἠνωμένοι Πολιτεῖαι (49) κ' ἔπονται τῶν ἄλλων κρατῶν. Γιὰ πρώτη φορὰ ἐφέτος μετέσχον καὶ δύο ἐκθέται ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Γερμανία.

Στὴν Ἐκθεσι ἔλαβαν ἐπίσης μέρος 4393 ἐκθέται τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἔναντι 4481 πού ἔλαβαν μέρος στὴν περσινὴ 16ῃ Ἐκθεσι. Ὁ λόγος τῆς κάπως μικροτέρας ἐφέτος συμμετοχῆς ἐκθετῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι περιορίστηκαν οἱ ἐκθέται γεωργικῶν προϊόντων, κατόπιν τῆς διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας νὰ γίνεται προκριματικὴ βράβευσις τῶν ἐκθεμάτων, ἀπὸ τίς ἀρμόδιες τοπικὲς ἐπιτροπὲς καὶ ν' ἀποστέλλωνται στὴν ἔκθεσι μόνον τὰ προκριθέντα.

Τὰ κάθε κατηγορίας περίπτερα, ὑπόστεγα καὶ ἐγκαταστάσεις ἐκάλυψαν ἐφέτος ἔκτασι 30.924 τετραγ. μέτρων, ἔναντι 17.260 τετρ. μέτρων πού ἐκάλυψαν στὴν περσινὴ 16ῃ περίοδο. Ἐπίσης ἐφέτος παρουσιάστηκε στὴν Ἐκθεσι οὐσιαστικὴ αὐξησις τῆς κινήσεως τῶν ἐπισκεπτῶν. Οὕτω ἐξεδόθησαν ἐν συνόλῳ 737.260 εἰσιτήρια εἰσόδου (στὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προσθέσουμε καὶ 25.000 ἐλευθέρας), ἔναντι 500.000 περίπου εἰσόδων πού ἐξεδόθησαν πέρσι.

★

Δὲν πρόκειται ἐδῶ νὰ ἐπιχειρήσωμε περιγραφὴ τῶν διαφόρων κρατικῶν καὶ ἰδιωτικῶν περιπτέρων, γιὰτις κ' ἡ πιὸ περιληπτικὴ εἰκόνα θὰ ἀπαιτοῦσε χῶρο πού εἶναι ἀδύνατον νὰ διατεθῇ καὶ γιὰτις εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια ἐνὸς ἄρθρου, πού δὲν ἔχει στενὰ περιγραφικὸν χαρακτῆρα. Μιά γενικὴ ἐντύπωσις μόνο θὰ ἐπιδιώξωμε νὰ δώσωμε, ἐπιμένοντας σὲ ὅσα σημεῖα ἀξίζει νὰ τονισθοῦν. Τὸ μεγαλύτερο καὶ πιὸ ἐπιβλητικὸ ἀπὸ τὰ μόνιμα περίπτερα τῆς Ἐκθέσεως εἶναι τὸ Περίπτερον τῆς Ἐθνικῆς Γεωργικῆς Παραγωγῆς. Στὸ ἰσόγειο βρίσκονται ἐκτεθειμένα, κατὰ περιφέρειαν, τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς χώρας, σὲ πλοῦτο καὶ ποικιλία θαυμαστῆ. Ἡ ἄμιλλα πού ἀνεπτύχθη μεταξὺ τῶν γεωργικῶν περιφερειῶν ἀπέδωσεν ἱκανοποιητικώτατα, κατὰ τὴν κρίσι τῶν εἰδικῶν, ἀποτελέσματα. Δημητριακὰ, καπνὰ κάθε κατηγορί-

(8) Προχείρους ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν 16ῃν Ἐκθεσιν βλ. εἰς τὴν «Πνευματικὴ καὶ Καλλιτεχνικὴ Ζωὴ τοῦ Μηνός» τοῦ κ. Μελεῖ Νικολαΐδη εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» 1951 σελ. 474, εἰδικῶς δὲ διὰ τὸ περίπτερο τοῦ Βιβλίου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 475.

ας, σταφίδες, λάδια, σύκα συσκευασμένα, βαμβάκια, φρούτα, οἶνοι καὶ ποτὰ κάθε εἶδους, σπόροι καὶ ἄλλα εἶδη ἐπιστημονικῆς καλλιέργειας, ἐμφανίζονται ἀνάγλυφα μπροστὰ στὸν ἐπισκέπτη. Στὴν ἴδια μεγάλη αἴθουσα ἐκτίθενται καὶ οἱ θαυμάσιες πραγματοποιήσεις τῶν τεχνικῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν πρὸς ἀξιοποίησιν τῆς γῆς ἢ ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν. Ἔτσι ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομε τὴν Διεύθυνσιν Γεωργικῶν Ἐφαρμογῶν καὶ Ἐκπαιδύσεως, τὴν Ὑπηρεσίαν Ὑδραυλικῶν Κατασκευῶν, τὸ Ἴνστιτούτον Καλυτερεύσεως Φυτῶν, τὴν Ὑπηρεσίαν Μηχανικῆς Καλλιέργειας, τὴν Ὑπηρεσίαν Παραγωγικῶν Ἔργων Μακεδονίας, τὴν Διεύθυνσιν Φυτοπαθολογικῆς Ὑπηρεσίας κ. ἄ. Ἐπίσης ἐκθέτουν τὸ ἔργον τῶν διάφοροι αὐτόνομοι ὄργανισμοί, ὅπως τοῦ Ἑλληνικοῦ Καπνοῦ, τοῦ Καπνολογικῶν Ἴνστιτούτον, ὁ Ὁργανισμὸς Βάμβακος, ὁ Αὐτόνομος Σταφιδικὸς Ὁργανισμὸς, ὁ Ἑλληνικὸς Ὁργανισμὸς Τουρισμοῦ κ. ἄ.

Στὸν α' ὄροφον τοῦ ἰδίου Περιπτέρου εἶναι ἐκτεθειμένα τὰ εἶδη ἑλληνικῆς λαϊκῆς τέχνης καὶ χειροτεχνίας, σὲ ἀφάνταστη ποικιλία. Ἐκεῖ βλέπει κανένας τὴν εὐαισθησίαν, τὸ γούστο καὶ τὸ καλλιτεχνικὸ αἰσθητήριο τοῦ λαϊκοῦ τεχνίτη, ὁ ὁποῖος συνεχίζει μιὰ ἔθνικὴ παράδοσι, ἀποτυπώνοντας πάνω στὸ ἔργο του τὴν Ἑλληνικὴν του ψυχὴν.

Ἄλλα μεγάλα μόνιμα περίπτερα εἶναι τὰ ὑπ' ἀριθμ. Α', Β' καὶ Γ', ὅπου βρίσκονται ἐκτεθειμένα ἔργα ἑλληνικῆς βιομηχανίας καὶ βιοτεχνίας, καθὼς καὶ ἀντίστοιχα ἐκθέματα ξένων ἐκθετῶν. Μιὰ γενικὴ ἐντύπωσις ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν περιπτέρων αὐτῶν εἶναι πῶς, ἂν ἡ γεωργία μας ἐσημείωσε τὰ τελευταῖα χρόνια αἰσθητὴ πρόοδο, στὸν τομέα τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς βιοτεχνίας ἐσημειώθη μεταπολεμικῶς μιὰ ἀληθινὴ κοσμογονία. Μένει κανένας ἐκστατικὸς μπροστὰ στὶς πραγματοποιήσεις τῆς ἑλληνικῆς ἐπιχειρηματικότητος καὶ τῆς τεχνικῆς. Εἶδη πού ποτὲ δὲν φαντάζεται κανένας ὅτι κατασκευάζονται στὴν Ἑλλάδα, τὰ βλέπει ἐκεῖ ἐφάμιλλα (δὲν εἶναι σχῆμα λόγου), ἂν ὄχι καὶ ἀνώτερα, τῶν ξένων. Ἰδιαίτερα θὰ πρέπει ν' ἀναφέρωμε τὶς θαυμαστὰς ἐπιτεύξεις τῆς ἑλληνικῆς ἐριουργίας καὶ κλωστοῦφαντουργίας, τῆς σιγαρεττοβιομηχανίας, τῆς κονσερβοποιίας, τῆς κατασκευῆς διαφόρων μηχανῶν κλπ. Ἡ ἀντιπαράθεσις μάλιστα τῶν ἑλληνικῶν ἐκθεμάτων μετὰ τὰ ἐκτιθέμενα ἀντίστοιχα εἶδη τῶν πιδ φημιζόμενων ξένων ἐργοστασίων, φέρνει στὸν Ἑλληνα ἐπισκέπτη ἕνα αἰσθητικὸ ἔθνικόν ὑπερηφανίας. Ἰδιαίτερα πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἡ ἑλληνικὴ ἐπίδοσις σὲ τομεῖς πού ὡς σήμερὰ ἦσαν τελείως ἄγνωστοι ἐδῶ: Ἀ-

ναφέρωμε προχεῖρως, τὴν ἑλληνικὴν βιομηχανία ὄρολογίων, πού παράγει ρολόγια τοῦ τοῦχοῦ μετὰ ἐγγύωρια ὑλικά, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐλατήρια, πού ἔρχονται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, τὴ βιομηχανία μολυβδίων, τὴν κατασκευὴν τελειοτάτων ὀπτικῶν, κινηματογραφικῶν κλπ. μηχανημάτων, ἱατρικῶν ὀργάνων καὶ ἐργαλείων, ἠλεκτρικῶν κουζινῶν, ψυγείων κλπ., ἀκόμη δὲ καὶ τὴν κατασκευὴν τεραστίων ἀλωνιστικῶν μηχανῶν, ἀντλιῶν καὶ γεωργικῶν μηχανημάτων ἐν γενεῖ, πού ἐκτίθενται σὲ εἰδικὰ ὑπόστεγα ἢ στὸ ὑπαιθρο.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τρία μεγάλα περίπτερα Α', Β' καὶ Γ' βρίσκονται ἐκτεθειμένα ἑλληνικὰ βιομηχανικὰ καὶ βιοτεχνικὰ εἶδη σὲ ἄλλα 11 μικρότερα θολωτὰ περίπτερα, καθὼς καὶ στὰ 25 μόνιμα ἰδιωτικὰ περίπτερα, μερικὰ τῶν ὁποίων εἶναι θαυμάσια καὶ ἀπὸ ἀπόψεως αἰσθητικῆς. Ξεχωρίζει ἐπίσης τὸ κομψὸ περίπτερον τοῦ Ἑθνικοῦ Ἰδρύματος Ραδιοφωνίας, πανομοιότυπον ἐνὸς στούντιο, ὅπου μπορούσε ὁ καθένας, πίσω ἀπὸ ἀπομονωτικὸ τοῦ ἡχοῦ τζάμι, νὰ παρακολουθῇ τὴν μετάδοσι ἐνὸς πλήρους ραδιοφωνικοῦ προγράμματος.

Δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ν' ἀναφερθῇ ἐδῶ ὁ κάθε ἕνας τομεὺς τῆς ἀξιολόγου ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, πού ξεπηδᾷ ἀπὸ κάθε γενικὸ ἢ ἰδιωτικὸ περίπτερον τῆς Ἐκθέσεως. Ὅχι μονάχα διότι θὰ ἦταν ἀδύνατον τεχνικῶς, μὰ καὶ διότι ἡ τυχαία παράλειψις ὄρισμένων καὶ δημιουργοῦσε τὴν ἐντύπωσιν προτιμήσεων, πού εἶναι τελείως ξένες πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ. Ἀξίζει ὅμως νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν γιὰ λίγο ἕνα μικρὸ περίπτερον μετὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ κί' ἕνα ὑπόστεγον μετὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἑθνικοῦ Ἰδρύματος, τῶν Ἐράνων τῶν Βασιλέων, τῶν Παιδουπόλεων, τῶν «Φίλων τοῦ Χωριοῦ» καὶ τῶν «Σπιτιῶν τοῦ Παιδιοῦ». Ἡ ἐμφάνισις καὶ ἡ ἔξαρσις τῶν πολιτιστικῶν αὐτῶν ἔργων, ἔργων αὐτόχρημα ἑθνικῶν, δὲν νομίζουμε πῶς εἶναι ἕξω ἀπὸ τὰ πλαίσια ἀκόμη καὶ μιᾶς Διεθνούς Ἐμποροπανηγύρεως. Γιατί στὴν Ἐκθεσὶ αὐτὴ πρέπει νὰ ἐμφανίζεται ἀνάγλυφον ἡ Ἑλλάς σάν ἐκπολιτιστικὴ δύναμις, καὶ τέτοια δὲν μπορεί νὰ νοσηθῇ ὅταν λείπῃ ἡ ἐμφάνισις ἔργων πού τιμοῦν τὴν ἑλληνικὴν πνευματικὴν ἀλκήν καὶ τὸν πολιτισμό. Καὶ τέτοια ἔργα ἀναμφισβητήτως εἶναι τὰ ἀνωτέρω. Ὁ ἐπισκέπτης νοιώθει μιὰ ἔθνικὴ χαρὰ καὶ ἰκανοποίησιν ὅταν βλέπῃ τί ἐδημιούργησεν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀλληλεγγύη τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀπὸ τοὺς Βασιλεῖς του ὡς τὸν τελευταῖον ἀγρότη. Παρὰ τὴν πενιχρότητα τῆς ἐμφανισέως τῶν, τὰ ἔργα αὐτὰ βοοῦν σ' ὅλο τὸν κόσμον πῶς στὴν Ἑλλάδα συνεχίζεται καὶ

γιγαντώνεται μιὰ παράδοσις ἀρετῆς καὶ πνευματικῆς προόδου, πῶς, χωρὶς ἀμφιβολία, φέρνει σιγά-σιγά τὴν χώρα μας στὴν πρωτοπορεία τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Ὅσο ὁμως κανένας χαίρεται μὲ τὴν, ἔσω καὶ πενιχρῆ, ἐμφάνισι τῶν ἔργων αὐτῶν, τόσο καὶ διερωτᾶται ἂν στὴν Ἐκθεσι ἐμφανίζονται ὅλα τοῦλάχιστον τὰ ἀξία λόγου πνευματικὰ ἔργα. Δυστυχῶς δὲν συμβαίνει αὐτό. Πέροι ὑπῆρχε στὴν Ἐκθεσι ἕνα φτωχικὸ περίπτερο Ἑλληνικοῦ Βιβλίου. Φέτος δὲν ὑπῆρχεν οὔτε αὐτό. Ὁ-λη ἡ λαμπρὴ ἐκδοτικὴ ἐργασία τῶν τελευταίων ἐτῶν μένει ξένη πρὸς τὸν ἐπισκέπτη τῆς Ἐκθέσεως, καθὼς καὶ κάθε ἄλλη ὑπὸ στενὴν ἔννοια πνευματικὴ ἢ καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωσις, ἐκτός ἀπὸ ἕνα μουσικὸ διαγωνισμό πού ἔγινεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἐκθέσεως.

Προτοῦ κλείσωμε τὸν κύκλο τῶν ἐντύπώσεων ἀπὸ τὴν Ἐκθεσι, θάπρεπε ν' ἀναφέρωμε τὸ ὥραϊο καὶ πρωτότυπο περίπτερο τοῦ Ν.Α.Τ.Ο., ὅπου ἐμφανίζεται παραστατικὰ ὁ χαρακτήρ καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Βορειοατλαντικοῦ Συμφώνου κ' ἡ συμβολὴ τῆς Ἑλλάδος στὸ τέραστιο αὐτὸ ἀμυντικὸ ὄργανισμὸ. Μὲ πίνακες, στατιστικὰς, προβολὰς κλπ. ὁ ἐπισκέπτης πληροφορεῖται γιὰτὶ συνασπίστηκαν τὰ 14 Ἐθνη στὸ Ν.Α.Τ.Ο. καὶ μὲ ποιά δεδομένα εἶναι ἀποφασισμένα, ἐνωμένα νὰ ὑπερασπίσουν τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἐπιβουλή.

Ἐπίσης θ' ἀναφέρωμε καὶ τὸν ὑπαίθριον κινήματογράφο τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς, πού προέβαλλε κάθε βράδυ συντομὰς ταινίαι σχετικὰς μὲ τὴν Ἀμερικανικὴν ζωὴν, τὸ Ἑλληνικὸ Ἐκστρατευτικὸ Σῶμα τῆς Κορέας, τὴ ζωὴ τῶν αἰχμαλώτων στὴν Κορέα κλπ. Ἐπίσης ἀξίζει ν' ἀναφερθῆ ἢ λειτουργία πολλῶν ἐστιατορίων, μπάρ, ζαχαροπλαστείων κλπ. στὸ χῶρον τῆς Ἐκθέσεως καὶ ἕνα πλοῦσιο «Λοῦνα Πάρκ», μὲ ποικίλα παίγνια πού διασκεδάσαν μικροὺς καὶ μεγάλους.

Ἀφήσαμε τελευταίον τὸ Γιουγκοσλαβικὸν περίπτερο, τὸ μόνον ἐφέτος περίπτερον ἐπίσημου συμμετοχῆς ξένου κράτους (Τὸ περίπτερον ἐκθεμάτων τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας δὲν ἦταν ἐπίσημο, μὰ ἀπλῶς ἐξετίθεντο σ' αὐτὸ τὰ ἐκθέματα τῶν δύο συμμετεχόντων ἐκ τῆς χώρας αὐτῆς ἐκθετῶν). Τὸ περίπτερον τῆς Γιουγκοσλαβίας στεγαζόταν σ' ἕνα τμήμα τοῦ Β' Περιπέτερου, περιελάμβανε δὲ κυρίως βιομηχανικά προϊόντα, ἀπὸ τὴ βαρεία βιομηχανία ὡς τὰ χειρουργικὰ ἐργαλεῖα. Προϊόντα εὐλείας, ὑφάσματα, πλαστικὰ ὕλας, δερμάτινα εἶδη, εἶδη γραφικῆς, ποδήλατα, εἶδη κλωστοῦφαντουργίας, χειροτεχνικὰ εἶδη κλπ. ἀποτελοῦσαν τὰ κυριώτερα ἐκθέματα. Ἐπίσης κατεβλήθη προσπάθεια νὰ προβληθῆ του-

ριστικὰ ἢ Γιουγκοσλαβία σὲ ὠραίας εἰκόνες μὲ τοπεῖα, χάρτες καὶ ποικίλο ὕλικό, φυλλάδια κλπ. Ἡ σημασία τῆς ἐμφανίσεως στὴν Ἐκθεσι τῆς Γιουγκοσλαβίας εἶναι σ' ὅλους φανερῆ, ἐπιδεικνύεται δὲ ἐκαστέρωθεν διάθεσις περαιτέρω συσφίξεως τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν⁽⁹⁾.

★

Ἡ Διεθνὴς Ἐκθεσις Θεσσαλονίκης, ὅπως κατεφάνη ἀπὸ τὴν παραπάνω ἀνάπτυξι, ἐπετέλεσε καὶ ἐπιτελεῖ γενικὰ ἐπιτυχῶς τὸν προορισμὸ τῆς, οἰκονομικὸ καὶ ἐκπολιτιστικὸ, τόσο μέσα στὰ ἑλληνικὰ πλαίσια ὅσο καὶ σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο. Ἀναπτύσσοντας καὶ προάγοντας τὴν οἰκονομικὴ καὶ τεχνικὴ μας παραγωγικότητα, συγχρόνως προβάλλει διεθνῶς τὴν Ἑλλάδα ὡς παράγοντα προόδου καὶ πολιτισμοῦ. Κάθε χρόνο, στὴν ἀγκάλη ἐκεῖ πάνω τοῦ Θερμαϊκοῦ, σφύζει πρὸς τὴν ἡλιόπαλμὸς τῆς Ἑλλάδος, δημιουργοῦνται οἱ προϋποθέσεις μιᾶς ζωῆς καλυτέρας καὶ ἀνωτέρας γιὰ τὸ μέλλον. Ἐλλείψεις βέβαια ὑπάρχουν, λάθη διαπράττονται, καμμιὰ ἀμφιβολία ὁμως πὼς οἱ ὑπεύθυνοι τῆς ὀργανώσεως τῆς Ἐκθέσεως ἔδειξαν, καὶ δεῖχνουν κάθε χρόνο καὶ πρὸς πολλοὺς, ἕνα ἀξιοσημειώτο ζήλο καὶ μιὰ ἀξίεπαινη ἔφεσι νὰ παρουσιάσουν τὴν Ἐκθεσι ὀλοένα καὶ καλύτερη. Ἐπαινος βέβαια ὀφείλεται καὶ σ' ὀλόκληρον τὸν παραγωγικὸν μας κόσμον, ἀκόμα σ' ὀλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, πού, ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει, ἔργον του εἶναι ἢ Διεθνῆς Ἐκθεσις Θεσσαλονίκης.

Εἶπαμε παραπάνω πόσο ἢ ἀνάπτυξις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ τῆς τεχνικῆς, ὅταν καθοδηγοῦνται ὅπως πρέπει, ἀποτελοῦν παράγοντα ὄχι μόνον τεχνικοῦ, μὰ καὶ γενικωτέρου πολιτισμοῦ. Προσθέτομε τώρα πὼς ἢ ὀργανώσις κ' ἢ ἐμφάνισις τῆς Ἐκθέσεως, σ' αὐτὴ τὴ θαυμαστὴ σύνθεσι τῆς ἑλληνικῆς ἐργασίας καὶ ἐπιχειρηματικότητος, ἀποτελεῖ, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, ἕνα πνευματικὸ γεγονός. Κι' αὐτὸ γιὰτὶ μονάχα ἢ πνευματικὴ δύναμις, ἢ ψυχικὴ ἔξαρσις ἀτόμων, ὀργανώσεων, ὀλόκληρου τοῦ λαοῦ, μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ ἔργα τόσο ὕψηλά καὶ ὠραία ὅσο ἢ Διεθνῆς Ἐκθεσις Θεσσαλονίκης. Ὅσοι, ἀφωσιωμένοι μονάχα στὴν ὕλη καὶ στὴ ψυχρὴ τεχνικὴ, ὅσοι, μέσα ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια καὶ ἐρ-

(9) Διὰ τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης ἀμοιβαίας συμμετοχῆς τῶν εἰς τὰς διεθνῆς ἐμποροπανηγύρεις, βλ. Π. Β. Δερτιλῆ «Αἱ ἐμπορικὰς σχέσεις μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Γιουγκοσλαβίας καὶ ἢ Διεθνῆς Ἐκθεσις Θεσσαλονίκης», εἰς τὸν «Κατάλογον τῆς Διεθνούς Ἐκθέσεως κ. λ. π. 1952» σελ. 107-111.

γαστήρια, μέσα στὰ χωράφια, τὶς λαγκαδιές καὶ τὶς θάλασσες, δὲν ἔχουν τὴ φλόγα τῶν ἀνωτέρων ἰδανικῶν, ὅσοι δὲν βλέπουν πέρα ἀπὸ τὴν ὕλη τὸ πάντα αἰώνιο καὶ ζωοποιὸ Πνεῦμα, ὅσοι δὲν φλογίζονται ἀπὸ τὴ ζέσι ἐνὸς ἀνώτερου προορισμοῦ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλο τὸν κόσμο, αὐτοὶ θὰ φτειάνουν μονάχα ψυχρὲς μηχανὲς καὶ ξηρὰ προϊόντα. Ποτὲ ὅμως δὲν θὰ δημιουργήσουν ἕνα τόσο λαμπρὸ ἔργο σὰν τὴν Διεθνή μας Ἐκθεσι.

Μέσα ἀπὸ τοὺς φωτόλουστους χώρους τῆς 17ης Διεθνoῦς Ἐκθέσεως τῆς Θεσσαλονίκης, μέσα ἀπὸ τοὺς χαρμῶσυνους μουσικοὺς φθόγγους, ἀπὸ τὴν κοσμοπλημμύρα τῶν ἐπισκεπτῶν, ἀπὸ τὸ ὄργιο χρωμάτων, κινήσεως καὶ ζωῆς, ξεπηδᾷ αὐτόματα ἡ χαρὰ καὶ ἡ ὑπερηφάνεια, ἡ αἰσιοδοξία καὶ τὸ θάρρος γιὰ τὸ μέλλον. Μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα αὐτὴ τῆς πανηγυρικότητος, τῆς λαμπρότητος καὶ τῆς ἀληθινῆς ἀποθεώσεως, παραμερίζονται ὄλες οἱ ἐπιφυ-

λάξεις, οἱ δισταγμοί, οἱ ὑποδείξεις. Τότε γεμίζει κανένας ἀπὸ τὸ θαῦμα τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος, τῆς ἀδάμαστης αὐτῆς ζωτικότητος ποὺ ξέρει νὰ ἀναγεννᾶται ἀπὸ τὴ στάχτη καὶ νὰ δημιουργῇ ἔργα ὕψηλά. Ὅσοι συλλάβουν τὸ νόημα αὐτὸ τῆς Ἐκθέσεως, ὅσοι «κλείσουν μέσα στὴ ψυχὴ τους τὴν Ἑλλάδα», ὅσοι χαροῦν τὴν πνευματικὴ δύναμι ποὺ περικλείει ἡ Ἑλληνικὴ αὐτὴ πραγματοποιοῖσι, αὐτοὶ φεύγουν ἀπὸ τὸν χώρὸ τῆς Ἐκθέσεως καλύτεροι, πληρέστεροι, αἰσιοδοξότεροι. Καὶ φεύγοντας μιὰ εὐχὴ διατυπώνουν: Ἡ Διεθνῆς Ἐκθεσις Θεσσαλονίκης, ἐνισχυομένη ἠθικὰ καὶ ὕλικα, νὰ ἐπιτύχῃ ἀκόμη πῶς πολὺ στὸν ἀνώτερο προορισμὸ τῆς: Νὰ γίνῃ τὸ πολιτιστικὸ καὶ πνευματικὸ κέντρο ἀπὸ ὅπου νὰ ἐκπέμπεται τὸ φῶς καὶ ἡ αἰώνια ἀκτινοβολία τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ μας πολιτισμοῦ.

Δ. Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

Η ΧΑΜΕΝΗ ΖΩΗ

Τὴ φοβερὴ-γλυκεῖα φωνή, θάρθει ἡ στιγμή
 ποὺ στῆς ψυχῆς τὰ τρισβαθα θ' ἀκούσεις:
 «Τί ἔκαμες, παιδί μου, σὺ πῶς ξόδεψες τὸ χρόνον τῆς ζωῆς σου;
 Τὰ πλοῦτη αὐτὰ
 Τῶν χρόνων, τῶν μηνῶν, τῶν ἡμερῶν!...
 Γιὰ πές μου τί ἀπόχτησες μ' αὐτὸ τὸν θησαυρὸ ποὺ σοῦχα δώσει;
 Μὴ μάταια τὸν σπατάλησες σὲ πράγματα μηδαμινά,
 μὲ σκόρπου χέρι;

Παιδί μου, μὴ τὸν χάρισες σὲ πρόσωπα φτηνά,
 ποὺ δὲν μπορέσανε νὰ νοιώσουν τί θησαυροὺς τοὺς εἶχες φέρει;
 Μερόνυχτα,
 πόσα μερόνυχτα,
 πολύτιμα μερόνυχτα!
 Τί τάκαμες ἐκεῖνα τὰ μερόνυχτα;

Ἔτσι θὰ σὲ ρωτήσῃ ἡ φοβερὴ-γλυκεῖα φωνή.

Κι' ἐσύ;
 Ἄν θησαυροὺς σκόρπισες τέτοιους,
 ἂν τέτοια
 πλοῦτη
 πέταξες
 ἀναίτια
 τί θὰ πεῖς; Πῶς θ' ἀπαντήσεις;
 Γιὰ ἕνα ξόδι σὰν κι' αὐτὸ πῶς θὰ μιλήσεις;

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΜΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Πριν από λίγο καιρό, στο 'Ασκληπιείο Βούλας, έφθασε σέ έλεεινή κατάστασι ό ασθενής Β.Α. Όμολογώ πώς ήταν από τις πιό άτυχεις περιπτώσεις και λόγω τής σοβαρότητος τής καταστάσεώς του (είχε τό ένα πόδι του σχεδόν παράλυτο και σάπιο, μπορεί νά πή κανείς από τις πληγές, όπως παρεδέχθησαν τότε και οι ίδιοι οι γιατροί του νοσοκομείου) αλλά και διότι βρίσκονταν στον κόσμο μόνος, έγκαταλελειμμένος από τους πάντας, όπως έλεγε, με την μητέρα του ως τό μοναδικόν προσφιλές πλάσμα, πού του άπέμεινε στον κόσμο, ή όποια έμεινε στο Α., ένα μικρό χωριό, πολύ έξω από τή Δεσατή τής Έλασσόνας. Είχε ύπηρητήσει επί 4 χρόνια συνεχώς στο στρατό και πριν από ένα χρόνο του είχε δοθή τό άπολυτήριό του. Γυρνώντας όμως στο χωριό του, βρέθηκε πρό μιās καταστάσεως άληθινά τραγικής. Πέντε από τά έπτά μέλη τής οικογενείας του είχαν σφαιγιασθή από τους άντάρτες και δέν άπέμεινε ει μη μόνον ή μητέρα του, ή όποια έν τώ μεταξύν είχε χάσει από τά δάκρυα και τις κακουχίες, όπως έλεγε, τό φώς της. Τυφλή λοιπόν ή μητέρα και ήμπαράλυτος ό γυιός χωρίς κανένα οικονομικό πόρο και ούτε τό έλάχιστο ήθικό στήριγμα.

Είναι φυσικό, νομίζω, με μιá τέτοια σκοτεινή εικόνα μπρός στα μάτια του ό καθέννας νά σκεφθή πολύ, πώς μπορεί άληθινά νά βοηθήση. Όταν τήν πρώτη φορά μίλησα μαζί του έλάχιστα πράγματα κατώρθωσα νά μάθω από τον ίδιο, μα εκείνο πού μου έκαμε ιδιαίτερη έντύπωση ήταν πώς διαρκώς μου μιλούσε για άυτοκτονία. Ήταν άτελεισμένος, άηδιασμένος από τον κόσμο και πολύ πονεμένος. Του είπα ό,τι νόμιζα ως πιό καρήγορο για κείνη τήν πρώτη επαφή και φεύγοντας ζήτησα νά ιδώ τον θεράποντα γιατρό του για νά μάθω κάτι περισσότερο, πιό συγκεκριμένο, για τήν κατάστασί του και συγχρόνως νά καταστήσω τήν ύπηρεσία προσεκτική ως προς

τήν ιδέα εκείνη τής άυτοκτονίας πού τόσο τον άπασχολούσε. Έμαθα πράγματι πώς βρισκόταν σέ άθλια κατάστασι, με ένα πόδι γεμάτο συρίγγια, τό όποιον όμως για καλή του τύχη, ό γιατρός πίστευε πώς θά έθεραπευέτο, παρ' όλην τήν αντίθετον γνώμη άλλων γιατρών, οι όποιοι επέμεναν πώς έπρεπε νά άκρωτηριασθή.

Παρακολούθησα από πολύ κοντά όλο τό μαρτύριο του άνθρώπου άυτού όπως και τήν βαθμιαία θεραπεία και καλλιτέρευσί του. Ή στραπτομυκίνη και σ'αυτή τήν περίπτωση έκανε θαύματα, και μαζί με μιá χειρουργική επέμβασι και συνεχή παρακολούθησι και φροντίδα εκ μέρους των ιατρών και τής ύπηρεσίας του νοσοκομείου, ό Α. άρχισε σιγά-σιγά ν' αναλαμβάνη δυνάμεις και κουράγιο, ώστόσο μιá μέρα ό γιατρός ειπε πώς όχι μόνον εξέλιπεν ό κίνδυνος του άκρωτηριασμού, αλλά θά έθεραπευέτο τελείως τό πόδι του, εάν βεβαίως εύρίσκετο υπό συνεχή ιατρική παρακολούθησι για ένα άρκετό χρονικό διάστημα άκόμη, πράγμα πού μπορούσε να γίνη μόνον στο νοσοκομείο, όπου εύρίσκετο. Έάν έφευγε πριν νά θεραπευθή έντελώς, ύπήρχε κίνδυνος προτού άκόμη φθάση εις τό χωριό του με τήν ταλαιπωρία του ταξιδιού νά ύποστῆ νέαν ύποτροπή, όποτε ό άκρωτηριασμός τήν φορά άυτή θά ήτο άναπόφευκτος.

Δυστυχώς όμως, σύμφωνα με τους κανονισμούς του νοσοκομείου και σύμφωνα με τή δήλωσι πού είχε ό ίδιος ύπογράψει, του έδωσαν έξιτήριο. Όταν τήν ήμέρα εκείνη έπεσκέφθη τον Α. τον βρήκα και πάλιν άνάστατο, άπογοητευμένο. Περιτόν νά ειπώ πώς και πάλι άρχισε νά μου μιλά για άυτοκτονία και νά με παρακαλή νά μεσολαβήσω για τήν παραμονή του για ένα μικρό χρονικό διάστημα άκόμη στο νοσοκομείο. Φεύγοντας ζήτησα νά συμβουλευθώ τον κ. Διευθυντήν ό όποιος μ' έβεβαίωσε πώς μόνον από τά Κεντρικά

Γραφέα του Έρυνθρου Σταυρού ήτο δυνατόν νά δοθῆ ἐντολή παραμονῆς του.

Γνώσεις βέβαια ἰατρικῆς δὲν ἔχω καὶ ἔτσι δὲν ήτο δυνατόν νά πείσω κανέναν πῶς ὁ Λ. εἶχε ἀνάγκην περαιτέρω θεραπείας καὶ παρακολουθήσεως. Ἐκεῖνο ὅμως πού πιστεύα καὶ πιστεύω εἶναι πῶς σ' ἕναν ἄνθρωπο πού πολέμησε γιά τήν Πατρίδα καὶ τήν τιμῆ της 4 ὀλόκληρα χρόνια, πού ἔχασε σπίτι, οἰκογένεια καὶ τήν ὕγεια του, τὸ ὀλιγώτερο πού εἶχαν ὑποχρέωσι τὸ Κράτος καὶ ἡ κοινωνία νά κάνουν δὲν ήταν παρὰ νά τοῦ δείξουν λίγη ἀκόμη ὑπομονή, συμπόνια, στοργή καὶ κατανόησι. Πίστευα δηλαδή πῶς τὸ νοσοκομεῖο, οἱ ἰατροὶ καὶ ἐμεῖς ὅλοι ὠφείλαμε στὸν Λ. καὶ ὄχι αὐτὸς σ' ἐμᾶς.

Μὲ τίς σκέψεις αὐτῆς ξεκίνησα γιά τήν Ἀθήνα καὶ χωρὶς κανένα διαταγμὸ πλέον τήν ἴδια κιάλας ἡμέρα παρεκάλεσα τὸν κ. Γεν. Γραμματέα τοῦ Ε. Σ. νά μὲ δεχθῆ ἐκ μέρους τῶν Κυριῶν τοῦ κύκλου Προνοίας, πού ἐπεσκέπτετο τὸ Ἀσκληπιεῖον. Μὲ ἄκουσε μὲ μεγάλη προσοχὴ καὶ εὐγένεια, ἀπὸ τίς πληροφορίες δὲ πού μοῦ ζήτησε ἐν συνεχείᾳ γιά τὸν τρόπο τῆς ἐργασίας μας, ἀντελήφθη ὅτι ἔμεινε ἀρκετὰ ἱκανοποιημένος ὥστε γεμάτος ἐνθουσιασμὸ νά μὲ βεβαίωσῃ πῶς θὰ ήτο πάντα πρόθυμος καὶ στήν διάθεσίν μας νά μᾶς ἐξυπηρετοῦσε ὅπως μποροῦσε καλύτερα. Ὡς ἐπισφράγισι τῶν ὅσων μοῦ ὑπεσχέθη ζήτησε τήν ἴδια ἐκεῖνη στιγμή στὸ τηλέφωνο τὸν κ. Διευθυντὴ τοῦ Ἀσκληπιείου καὶ τοῦ ἐνέκρινε νά παραμείνῃ ὁ Λ. μέχρι νεωτέρας του διαταγῆς. Ἔτσι ἔμεινε δυὸ ὀλόκληρους μῆνες ἀκόμη στὸ νοσοκομεῖο. Στὸ διάστημα αὐτὸ συνήλθε τελείως, τὸ πόδι του ἐθεραπεύθη ἐντελῶς, τοῦ ἐφτιάξαμε δὲ δωρεάν καὶ τὸ μηχανήμα πού ἔπρεπε νά φορέσῃ. Ἡ περιποίησις ὅμως, ἡ καλωσύνη καὶ ἡ ἄνεσις τοῦ νοσοκομείου ἔκαμαν τὸν Λ. νά συνηθίσῃ στὸ περιβάλλον αὐτὸ καὶ κάθε φορὰ πού τοῦ ἔκαμαν νύξι γιά ἀναχώρησι ἄλλαζε θέμα.

★

Ναί, ἀλλὰ κάποτε θὰ ἔφθανε αὐτὴ ἡ στιγμή καὶ θὰ ἔπρεπε νά εἶναι κάπως προετοιμασμένος. Γι' αὐτὸ, πολὺ συχνὰ ἄρχισα νά τοῦ ἀναφέρω τήν μητέρα του.

Πράγματι κάποια ἡμέρα μοῦ εἶπαν ἀπὸ τήν Γραμματεία πῶς ὁ Λ. θὰ ἔπρεπε ἐντὸς 15 ἡμερῶν νά ἐγκαταλείψῃ τὸ νοσοκομεῖο. Ὅταν τὸν συνήντησα εἶχεν ἤδη λάβει τήν εἶδησι καὶ ήταν ἀναστατωμένος. Ἐπέμενε πῶς ἀκόμη δὲν ήσθάνετο καλά, πῶς πονοῦσε, πῶς δὲν εἶχε χορήματα νά ταξειδεύσῃ (αὐτὸ τὸ τελευταῖο ήταν τὸ μόνο σωστὸ) καὶ εἶχε ἀναστατώσει τὸ θάλαμο ὀλόκληρο. Τοῦ μίλησα πολὺ, προσπάθησα νά τὸν κάνω νά καταλάβῃ πῶς τὸ νοσοκομεῖο εἶναι θεραπευτήριον καὶ ὄχι ἄσυλον, ἀλλ' εἰς μάτην. Τήν ἡμέρα ἐκείνη, ὁμολογῶ, ἔφυγα ἀπογοητευμένη ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου καὶ πικραμένη γιὰτὶ ἔβλεπα πῶς ὁ Λ. ἀφοῦ ἐξυπηρετήθη καὶ ἐθεραπεύθη ὅσον ήτο δυνατόν θὰ ἔφευγε ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο μὲ τήν καρδιά σφιγμένη, ἀπογοητευμένος, ἀπελπισμένος. Σὲ ὅλη τὴ διαδρομὴ ὡς τὸ σπίτι μου σκεπτόμουν αὐτὸν καὶ προσπατοῦσα νά βρῶ τί θὰ μποροῦσε νά τὸν συγκινήσῃ καὶ νά τὸν κάμῃ νά σκεφθῆ λογικά.

Τὴν ἐπομένη ξημέρωσε μία ἡμέρα θαυμασία. Ἦταν μιὰ ἀπὸ τίς λίγες χεμμωνιάτικες ἐκεῖνες λιακάδες πού σοῦ θυμίζουν ἄνοιξι καὶ πού γεμίζουν τήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου μὲ ζεστασιά καὶ αἰσιοδοξία. Πίστευω πῶς ὁ καιρὸς ἐληθεῖται κάπως τὴν ψυχικὴ διάθεσι τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ τὴν βεβαιότητα αὐτὴ διάλεξα ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα νά κάνω μιὰ τελευταία προσπάθεια καὶ νά παρακαλέσω τὸν Λ. νά λογιευθῆ.

Τὸν βρῆκα στήν ἴδια ψυχικὴ διάθεσι πού τὸν εἶχα ἀφήσει τὴν προηγουμένη ἡμέρα καὶ κάθησα μαζί του μιλῶντας γιά τὴν ὠραία λιακάδα. Τὸν ρώτησα ἂν εἶχε νέα ἀπὸ τὴν μητέρα του καὶ μοῦ εἶπε πῶς ήταν ἀνήσυχος γιὰτὶ εἶχε ἡμέρες νά λάβῃ εἰδήσεις της καὶ ἐν συνεχείᾳ ἄρχισε νά καταρᾶται τὴν τύχη του, τὴν φτώχεια του, τὸ Κράτος, τὴν κοινωνία, τὸ νοσοκομεῖο, τοὺς πάντας καὶ τέλος ἔλεγε πῶς δὲν εἶχε νά τὸ κουνήσῃ ἀπὸ ἐκεῖ. Τὸν ἄφησα νά ξεθυμάνῃ καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἄκουγα χαμογελαστή, ἀλλὰ καὶ συγκινημένη χωρὶς νά λέγω λέξι. Σὰν ξεθύμανε φαίνεται καὶ ἡσύχασε, μὲ ρωτᾶ «λοιπόν, κυρία μου, θὰ μοῦ πῆτε πῶς εἶμαι ἄδικος»; Μὲ μιὰ μεγάλη προσπάθεια τοῦ ἀπαντῶ: «Ὁχι, Βασίλη, θὰ σοῦ πῶ κάτι ἄλλο, θὰ σοῦ πῶ, ὅτι εἶ-

σαι ἀχάριστος και ἐγωϊστής. Ναί εἶσαι ἀχάριστος, γιατί και τὸ νοσοκομεῖο ἔκανε ὅτι μπορούσε, και οἱ γιατροὶ ὅτι ἔπρεπε, και οἱ ἀδελφές ἐκεῖνο πού ἐνοιώθαν, και ἡ κοινωνία, τὴν ὁποία καταριέσαι ἐσύ, ὅτι μπορούσε. Ὅλοι ἐκάναμε ὅτι ἔπρεπε γιὰ νὰ σὲ ἀνακουφίσωμε και νὰ σὲ στελώμε πίσω στὸ σπίτι σου γερό γιὰ νὰ ζήσης πλέον ὅπως ὅλοι μας και νὰ δώσης και ἐκεῖ λίγη χαρὰ. Καὶ ἐσύ, δὲν σκέφθηκες ποτὲ πὼς σὰν γυιὸς ἔχεις ὑποχρεώσεις στὴν γρηὰ μητέρα σου. Σκέφθηκες ποτὲ τὴν χαρὰ πὸν θὰ ἐνοιώθε ἐκεῖνη ἡ ἔρημη και πονεμένη μάννα σου σὰν σὲ ξανάβλεπε κοντά της γερό και εὐχαριστημένο; Σκέφθηκες τὴν συγκίνησι και παρηγοριά πὸν θὰ ἠσθάνετο τὴν ἡμέρα πὸν τὸ παιδί της θὰ τὴν ἔσφιγγε πάλι στὴν ἀγκυλιά του; Σκέφθηκες πὼς μονάχα ἐπὸ τῆς ἀτέμεινης στὸν κόσμο; Καὶ σκέφθηκες ἀκόμη, πὼς ὑπάρχει και κάποιος ἄλλος, τοῦ ὁποίου τὴν θέσι πῆρες και κρατᾶς πλέον ἐπὸ καταχρηστικῶς τώρα και πὸν περιμένει νὰ βγῆς ἐπὸ ὁ γερός πλέον, γιὰ νὰ μπῆ ἐκεῖνος ὁ πονεμένος και ἄρρωστος νὰ βρῆ ἐδῶ μέσα μὲ τὴ σειρά του και ἐκεῖνος τὴν ὕγεια του; Καὶ σκέφθηκες ἀκόμη, πὼς τὸ Κράτος μας, πὸν σὺ συνεχῶς καταριέσαι, θὰ μπορέσει ἀρὰ γε νὰ τὰ βγάλῃ πέρα, ὅταν ὁ κόσμος ὅλος ἔχει τὴ δικὴ σου νοοτροπία και τίς ἀπαιτήσεις; Κατέβασε τὸ κεφάλι χωρὶς νὰ εἰπῆ λέξι.

Προχώρησα πὸ κάτω σὲ κάποιον ἄλλο ἀσθενῆ και ὅταν ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὴ ὥρα ἐπρόκειτο νὰ φύγω και θέλησα νὰ τοὺς χαιρετήσω ὁ Α. μὲ φώναξε και μοῦ λέγει τὰ ἐξῆς: «Θέλω νὰ σᾶς ζητήσω μιὰ τελευταία χάρι, νὰ τηλεγραφήσετε σᾶς παρακαλῶ στὴν μητέρα μου και νὰ τῆς πῆτε πὼς εἶμαι καλά και πὼς πολὺ γρηγορα θὰ εἶμαι κοντά της. Καὶ θέλω ἀκόμη νὰ σᾶς εὐχαριστήσω γι' αὐτὰ πὸν μοῦ εἶπατε, γιατί ἐγὼ ποτὲ δὲν τὰ σκέφθηκα, μὰ οὔτε και κανεὶς ἄλλος βρέθηκε νὰ μοῦ δείξῃ πὼς δὲν σκεπτόμουνα σωστά». Ἦταν συγκινημένος πολὺ, ἀλλὰ και ἡ δικὴ μου συγκίνησις δὲν ἦταν μικρότερη γιὰ τὴν εὐτυχὴ λύσι πὸν πῆρε τὸ ζήτημα.

Προτοῦ φύγῃ τὸν εἶδα ἀκόμη μιὰ φο-

ρά. Ἦταν ἀγνώριστος, εὐχαριστημένος, αἰσιόδοξος και ἀνυπομονοῦσε νὰ φθάσῃ τώρα στὸ χωριὸ του.

Μὲ ὄλη μου τὴν ψυχὴ παρεκάλεσα και εὐχῆθηκα γιὰ τὸν Α. νὰ φθάσῃ μὲ τὸ καλὸ, νὰ ἰδῆ τὴν μητέρα του καλά και νὰ μὴ ἀπογοητευθῆ ἀπὸ τὴν κατάστασι πὸν θᾶχε ἐκεῖ ν' ἀντιμετωπίσει.

Δὲν μπορῶ ὅμως νὰ μὴ ἔχω μερικὲς δικαίαις ἐπιφυλάξεις και νὰ μὴν ὁμολογήσω πὼς συλλογίζομαι πολὺ τὸν Α., πὸν γυρίζει στὸ χωριὸ. Τὸν συλλογίζομαι γιατί τὰ καυμένα τὰ χωριά μας εὐρίσκονται σὲ ἀξιοθρήνητη ἀκόμη κατάστασι, πρὸς τίς τόσο φιλότιμες προσπάθειες πὸν καταβάλλονται ἀπὸ ἄτομα και ὀργανώσεις, και εἶναι φυσικὸ και οἱ ἄνθρωποι πὸν ζοῦν ἐκεῖ νὰ μὴν εἶναι ἐνθουσιασμένοι. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔχουν οὔτε ἱερέα, οὔτε σχολεῖο, οὔτε γυατρό. Πὼς θέλομε λοιπὸν νὰ φεύγουν εὐχαριστημένοι οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ ἐδῶ νοσοκομεία και γεμάτοι αἰσιοδοξία νὰ γυροῦν πίσω στὸν τόπο τους, ὅταν ἐκεῖ ξέρουν πὼς τοὺς περιμένουν ἀτέλειωτες ἀπογοητεύσεις και στερησεις;

Γιὰ νὰ προοδεύσῃ λοιπὸν τὸ ἔργο μας και νὰ μὴ λέμε πράγματα πὸν και ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, πολλὲς φορές, δὲν πιστεύομε πρέπει πρῶτα νὰ βοηθήσωμε τὰ χωριά μας, ὥστε ἡ ζωὴ ἐκεῖ νὰ γίνῃ τοῦλάχιστον ὑποφερτὴ και νὰ νοιώσῃ ὁ χωρικὸς πὼς εἶναι και ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ὅπως οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων και ὅτι ἔχει και ἐκεῖνος δικαίωμα νὰ ζήσῃ τὴν ζωὴ του, ἀπλῶς, σὰν ἄνθρωπος. Τότε και ἡ περίπτωσης προνοίας τοῦ Β. Α. πὸν μᾶς δείχνει τὴν ἀληθινὴ ψυχικὴ διάθεσι τοῦ Ἑλλήνος και τὴ φιλοτιμία του, ὅταν βρῆ τὸ δρόμο του, θὰ μᾶς κἀνῃ νὰ σκεφθοῦμε μερικὰ γενικώτερα και οὐσιαστικώτερα προβλήματα τοῦ ἔργου Προνοίας, πὸν εἶναι τόσο μεγάλο και σπουδαῖο στοὺς καιρούς μας. Γιὰ νὰ μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς σὰν γνήσιοι πατριῶτες βοηθοῦμε τὴν Πατρίδα μας και ἐργαζόμεστε γιὰ μιὰ Καινούργια Ἑλλάδα. Γιὰ νὰ μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς πιστεύομε στὴν ψυχὴ τοῦ Β. Α. και νοιώθουμε τοὺς καύμους και τὰ βράσανα τῶν ἀδελφῶν μας.

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΜΑΣ ΚΟΣΜΟΣ

Δ'.

Εἰς προηγούμενα ἄρθρα ἐξητάσαμεν ἀπὸ ψυχοσωματικῆς πλευρᾶς, τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἀγγειοκαρδιακοῦ συστήματος, δηλ. τὴν καρδίαν. Ἐφεξῆς θὰ ἰδωμεν ὑπὸ τὸ αὐτὸ πρῶτον τὸ δευτερον μέρος, ἥτοι: τὰς ἀλλοιώσεις τῶν ἀγγείων ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος, πολλῶ μᾶλλον καθ' ὅσον αἱ ἀλλοιώσεις αὐτὰ τῶν ἀγγείων ἔχουν ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς καρδίας, ὡς θὰ ἰδωμεν περαιτέρω, καὶ συνεπῶς ἡ μελέτη αὐτῶν εἶναι ἀπαραίτητος.

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τίθεται τὸ ἐρώτημα: Ἐπιδρῶν τὰ ψυχικὰ ἐρεθίσματα ἐπὶ τῶν ἀγγείων καὶ δὴ ἐπὶ τῶν ἀρτηριῶν;

Δηλαδή δύναται νὰ προκαλέσουν λειτουργικὰς ἢ οργανικὰς βλάβας αὐτῶν;

Αἱ λειτουργικὰ ἀλλοιώσεις τῶν ἀγγείων (σπασμὸς ἢ διεύρυνσις αὐτῶν) εἶναι παροδικαὶ καταστάσεις καὶ διαρκοῦν συνήθως ὅσον καὶ ἡ προκαλοῦσα αἰτία, ἐνῶ αἱ οργανικὰ εἶναι μόνιμοι, καθ' ὅσον προκαλοῦνται ἐξ ἀλλοιώσεων αὐτοῦ τοῦ τοιχώματος τῶν ἀγγείων. Αἱ λειτουργικὰ ἀλλοιώσεις τῶν ἀγγείων καὶ μάλιστα λόγῳ ψυχικῶν αἰτίων ἀποτελοῦν, νομίζω, πείραν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, διότι εἶναι π.χ. γνωστὸν πόσον ἀλλοιοῦται τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου κατὰ τὰς διαφόρους συγκινήσεις (φόβος, ὄργη, αἰδώς). Τί ἄλλο προκαλεῖ τὰς ἀποχρώσεις αὐτὰς τοῦ προσώπου τὰς μεταξὺ ἐρυθροῦ καὶ ἐλαφρῶς κιτρίνου, εἰς ἕνα φυσιολογικὸν ἄτομον, παρὰ αἱ αὐξομειώσεις τοῦ εὔρους τῶν ἀγγείων καὶ συνεπῶς ἡ ὑπεραμία ἢ ἡ ἀναιμία τοῦ δέρματος;

Πῶς δροῦν ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ ψυχικὰ ἐρεθίσματα ἐπὶ τῶν ἀγγείων δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον. Πάντως ἐμμέσως, εἴτε διὰ δράσεως ἐπὶ τῶν ἀγγειοκινητικῶν κέντρων τοῦ ἐγκεφάλου, εἴτε τῶν συμπαθητικῶν γαγγλίων, εἴτε τῆς δράσει ὁρμονῶν. Πιθανὸν τὸ ψυχικὸν ἐρεθίσμα τὸ ὁποῖον ἀκο-

λουθεῖ τὴν νευρικὴν ὁδὸν νὰ διεγείρη καὶ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς μηχανισμοὺς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει γεγονὸς ἀναντίρρητον εἶναι ὅτι αἱ ἀλλοιώσεις τοῦ συναισθηματικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου, καὶ γενικώτερον αἱ ψυχικαὶ ἀνωμαλίαι, ἔχουν ἄμεσον, ὑπὸ τὴν χρονικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀγγείων.

Σύσπαισις ὅμως τῶν ἀγγείων καὶ μάλιστα τῶν ἀρτηριολίων ἰδίᾳ κατὰ τὴν περιοχὴν τῶν σπλάγγων προκαλεῖ αὔξησιν τῆς ἀρτηριακῆς πίεσεως τοῦ αἵματος, καὶ συνεπῶς ἀμέσως γεννᾶται τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος ὡς πρὸς τὴν αἰτιολογίαν καὶ κλινικὴν πορείαν τῆς ἀρτηριακῆς πίεσεως.

ΑΡΤΗΡΙΑΚΗ ΥΠΕΡΤΑΣΙΣ

Ὡς ἀρτηριακὴ ὑπέρτασις χαρακτηρίζεται κλινικῶς ἐκείνη ἡ κατάσταση, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ συστολικὴ πίεσις (= ἡ πίεσις κατὰ τὴν συστολὴν τῆς καρδίας) εἶναι μεγαλύτερα τῶν 15 ἐκ. ὑδραργύρου ἐπὶ ἐνηλίκων, ἢ ἐπὶ νεαρῶν ἀτόμων μεγαλύτερα τῶν 14 ἐκ. ὑδραργύρου, ἢ ὅταν ἡ διαστολικὴ πίεσις (= ἡ πίεσις κατὰ τὴν διαστολὴν τῆς καρδίας) εἶναι μεγαλύτερα τῶν 9 ἐκ. ὑδραργύρου.

Ἀρτηριακὴ ὑπέρτασις τοῦ αἵματος δύναται νὰ προκληθῇ ἐκ διαφόρων αἰτίων, καὶ διάφοροι ταξινομήσεις ἔχουν προταθῆ, οὐδεμία τῶν ὁποίων ὅμως εἶναι ἱκανοποιητικὴ. Διὰ τὰ δώσωμεν ὅμως μίαν ἀπλὴν ἰδέαν ἀναφέροντες ὅτι αἰτιολογικῶς ἔχομεν τὰς ἐξῆς ομάδας (Goldberger).

1) Ὑπέρτασις ἀγνώστου αἰτιολογίας (πρωτοπαθῆς ὑπέρτασις) εἰς τὴν ὁποῖαν ὑπάγονται ἡ ἰδιοπαθῆς καὶ ἡ κακοήθης τοιαύτη.

2) Ὑπέρτασις συνοδεύουσα νόσους τῶν νεφρῶν καὶ τοῦ γεννητικοῦ συστήματος.

3) Λόγῳ ἐνδοκρινικῶν διαταραχῶν.

4) Λόγῳ νόσων τοῦ ἐγκεφάλου.

5) Ἐκ διαφόρων ἄλλων καταστάσεων π.χ. ἀνεπαρκείας τῆς ἀορτῆς κλπ.

Ἐξ ὧν αὐτῶν θὰ ἐξετάσωμεν ἐφ' ἐξῆς τὴν πρώτην ὁμάδα, διότι εἰς αὐτὴν ὑπάρχονται αἱ πλείους τῶν περιπτώσεων, καὶ διότι ἔχει ὡς θὰ ἴδωμεν ἀπόλυτον σχέσιν μετὰ τὸν ψυχικὸν παράγοντα.

ΙΔΙΟΠΑΘΗΣ ΥΠΕΡΤΑΣΙΣ

Ἡ νόσος αὕτη ἡ ὁποία κυριολεκτικῶς μαστίζει ἑκατομμύρια ἀνθρώπων, ἀποτελεῖ μίαν πραγματικὴν πληγὴν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἓνα σοβαρώτατον πρόβλημα διὰ τὴν ἰατρικὴν.

Ὅσον ἀθῶα ἐμφανίζεται κατὰ τὸ ἀρχικὸν στάδιον, τόσον δυσάρεστα δύνανται νὰ εἶναι τὰ τελικὰ ἀποτελέσματα, διότι ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ ἐλέγχθη τὸ πρῶτον τὸ ὁποῖον προσβάλλει εἶναι ἡ καρδία, ἡ ὁποία, ἐργαζομένη ὑπὸ μεγαλυτέραν πίεσιν, ἀναγκάζεται νὰ ὑπερτραφῇ, τελικῶς δὲ περιέχεται εἰς κατὰστασιν σχετικῆς ἢ ὀλικῆς ἀνεπαρκείας. Σημειωτέον ὅτι ἡ συχνοτέρα αἰτία τῆς καρδιακῆς ἀνεπαρκείας εἶναι ἡ ἀρτηριακὴ ὑπέρτασις.

Ἐξ ἄλλου βλάβαι τῶν στεφανιαίων ἀρτηριῶν, ἐγκεφαλικαὶ αἱμορραγίαι μετὰ τὰς γνωστὰς ἡμιπληγίας κλπ. εἶναι συχνάκις συνέπειαι τῆς μονίμου ὑπέρτασεως.

Ἐξ αὐτῶν καταφαίνεται πόση εἶναι ἡ σπουδαιότης τοῦ θέματος, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔχει ἐξετασθῆ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, καὶ πολλὰ πειράματα ἔχουν γίνεσθαι ἐπὶ ζώων διὰ νὰ ἀποκαλυφθῇ ποία εἶναι ἡ αἰτία αὐτῆς τῆς ἰδιοπαθοῦς ὑπέρτασεως.

ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ

Εἶναι γενικῶς παραδεδεγμένον ὅτι ἡ χρονία ἀνύψωσις τῆς ἀρτηριακῆς πίεσεως, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ἐνὸς ἡῤῥημένου τόνου τῶν ἀρτηριολίων. Αὕτη ἡ ἐλάττωσις τοῦ εὔρους τῶν ἀρτηριολίων, ἰδίᾳ κατὰ τὴν περιοχὴν τῶν σπλάγγων, δίδει γένεσιν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς πίεσεως. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἄλλωστε αὐτῆς στηρίζεται καὶ ἡ ἀφαίρεσις τῶν γαγγλίων τοῦ συμπαθητικοῦ διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ὑπέρτασεως, ἥτις ὁμως δὲν δίδει πάντοτε ἰκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

Κατὰ τὴν νευρογενῆ θεωρίαν ὁ ἡῤῥημένος τόνος τῶν ἀρτηριολίων προέρχεται λόγῳ ἐρεθισμοῦ τῶν ἀγγειοκινητικῶν κέντρων. Κατὰ δὲ τὴν χημικὴν θεωρίαν (humoral), ἐντὸς τοῦ αἵματος κυκλοφοροῦν ὀρισμένοι σπαστικαὶ οὐσίαι λόγῳ ἀρτηριοσκληρύνσεως τῶν νεφρῶν, αἱ ὁποῖαι καὶ προκαλοῦν τὸν σπασμὸν. Βεβαίως ἡ ἀρτηριοσκληρυνσις τοῦ νεφροῦ συνοδεύεται κατὰ κανόνα μετὰ αὔξησιν τῆς ἀρτηριακῆς πίεσεως, ἀλλ' εἰς τὰ ἀρχικὰ στάδια τῆς ἰδιοπαθοῦς ὑπέρτασεως ὡς ἀναφέρει ὁ Auyan, κατόπιν νεκροψιῶν αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο λόγῳ δυστυχημάτων ἐπὶ ἀτόμων ὑπέρτασικῶν καὶ εὐρισκομένων εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς νόσου, δὲν εὐρέθη οὔτε ἴχνος ἀρτηριοσκληρύνσεως τῶν νεφρῶν, ἐπομένως δὲν ἠμποροῦμεν νὰ θεωρήσωμεν τὴν ἀρτηριοσκληρυνσιν τοῦ νεφροῦ ὡς πρωταρχικὴν αἰτίαν τῆς ἰδιοπαθοῦς ὑπέρτασεως.

Ἐξ ἄλλου ὁ Goldblatt κατόρθωσε νὰ προκαλέσῃ ἐπὶ κυνός, χρονίαν αὔξησιν τῆς πίεσεως, διὰ μερικῆς ἰσχαμίας τοῦ νεφροῦ, τὴν ὁποίαν προσεκάλεσε διὰ μερικῆς περισφύξεως τῶν νεφρικῶν ἀρτηριῶν.

Ἀργότερον ἐπέτυχον τὴν τοιαύτην ἰσχαμίαν τοῦ νεφροῦ διὰ περιτυλίξεως τοῦ νεφροῦ ἐντὸς μεταξίνου σάκκου. Ὁ Goldblatt θεωρεῖ ὅτι κατὰ τὴν ἐλάττωσιν τῆς ροῆς τοῦ αἵματος διὰ μέσου τοῦ νεφροῦ ἀπεκκρίνεται μία οὐσία καλουμένη νεφρίνη (renin), ἥτις μετατρέπει τὴν ἄλφα—σφαιρίνην πρὸς ὑπέρτασιν (hypertasin) καὶ ἥτις προκαλεῖ τὴν ὑπέρτασιν.

Πρέπει νὰ σημειώσωμεν καλῶς ὅτι αἱ ἀνωτέρω θεωρίαι καὶ τὰ πειράματα τοῦ Goldblatt ἀφοροῦν εἰς τὸν μηχανισμόν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν. Διότι ἀμέσως τίθενται τὰ ἐρωτήματα:

1) Καὶ ποία αἰτία ἀναγκάζει τὰ ἀγγειοκινητικὰ κέντρα νὰ ἐρεθίζωνται; 2) Καὶ ποία αἰτία δίδει γένεσιν εἰς τὸν πρωτοπαθῆ σπασμὸν τῶν ἀρτηριῶν τοῦ νεφροῦ, ὅταν ἀποκλείεται ἡ ἀρτηριοσκληρυνσις;

Ἀκριβῶς εἰς αὐτὰ τὰ βαθύτερα ἐρωτήματα ἔρχεται νὰ ρίψῃ φῶς ἡ ψυχοσωματικὴ ἰατρικὴ, ἡ ὁποία, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς δὲν ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν μετὰ καμμίαν θεωρίαν, προσπαθεῖ περαιτέρω νὰ διεισδύσῃ βαθύ-

τερον εἰς τὴν αἰτιολογίαν τῆς ἰδιοπαθοῦς ὑπερτάσεως.

ΚΛΙΝΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

Ἀναφέρομεν τὴν κλασσικὴν κλινικὴν πορείαν τῆς ἰδιοπαθοῦς ὑπερτάσεως, διότι ρίπτει ἀρκετὸν φῶς εἰς τὴν αἰτιολογίαν τῆς νόσου.

Εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων ἡ ἀρχικὴ φάσις τῆς νόσου χαρακτηρίζεται ἀπὸ μεγάλας διακυμάνσεις τῆς πίεσεως, οὗτως ὥστε ἐνίοτε κατέρχεται εἰς τὰ φυσιολογικά ὄρια, ἢ σχεδὸν εἰς τὰ φυσιολογικά, διὰ τὰ ἀνέλθη καὶ πάλιν εἰς ἄλλοτε ἄλλο ἐπίπεδον (Fahrenkamp). Προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ ὑπέρτασις σταθεροποιεῖται εἰς ἕνα ἐπίπεδον, καὶ δὲν ἔχομεν τὰς ἀποτόμους μεταβολάς, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τὴν πρώτην φάσιν. Κατὰ τὸ δευτέρον αὐτὸ στάδιον εὐρίσκομεν κατὰ κανόνα καὶ παθολογοανατομικὰς ἀλλοιώσεις ἐκ μέρους τῶν ἀγγείων, οὕτω δὲ ἐξηγεῖται καὶ ἡ σταθερότης τοῦ δευτέρου σταδίου.

Αὕτη ἡ τυπικὴ πορεία τῆς ἰδιοπαθοῦς ὑπερτάσεως μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ μὲν πρώτη φάσις τῶν διακυμάνσεων πρέπει νὰ ὀφείλεται εἰς λειτουργικὴν αἰτίαν, ἐνῶ ἡ δευτέρα φάσις εἰς ὀργανικὰς ἀλλοιώσεις. Ἐξ ἄλλου ἡ ὑπόθεσις αὕτη δικαιολογεῖται πλήρως καὶ παθολογοανατομικῶς, δοθέντος ὅτι ὡς καὶ προηγουμένως ἐλέχθη εἰς τὸ πρῶτον στάδιον δὲν ἔχομεν εὐρήματα ὀργανικὰ τὰ ὁποῖα νὰ δικαιολογοῦν τὴν ὑπέρτασιν. Ἐπομένως δέον νὰ ἐξετασθῇ ἡ αἰτιολογία τῶν λειτουργικῶν ἀλλοιώσεων.

ΨΥΧΟΓΕΝΕΙΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Μία μεγάλη παράταξις ἐρευνητῶν συμφωνεῖ εἰς τὸ ὅτι ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις ἐπηρεάζεται τὰ μέγιστα ἀπὸ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ ἀσθενοῦς. Τὴν δὲ γνώμην των στηρίζουν ἐπὶ καθαρῶς κλινικῶν παρατηρήσεων.

Ἀναφέρομεν μόνον τὰς κλασσικὰς ἐργασίας τῶν Goldscheider, Mueller, Mohr, Hayer, Moog, Schürer, Fahrenkamp, Alkan, Fishberg, Shulzem, Schwab, Wolje, Soma Weiss, Moschowitz, William Meninger, Lewis Hill, Hyman καὶ

Pratt ὡς καὶ τοῦ Riseman αἱ ὁποῖαι τονίζουν τὴν μεγάλην ἐπίδρασιν τῶν ψυχικῶν συγκινήσεων ἐπὶ τῆς ἀρτηριακῆς πίεσεως ἐνῶ ὁ K. Meninger ὑποσημειώνει εἰς τὰ περιστατικά του καὶ τὰς διαφορὰς ψυχικὰς πίεσεις αἱ ὁποῖαι δὲν εὐρίσκουν διέξοδον. Τὸ αὐτὸ παρετήρησε καὶ ὁ Alexander.

Γενικῶς παρετήρηθη ὅτι εἰς καταστάσεις ὀξείας ψυχικῆς συγκινήσεως, τὸ ἐπίπεδον τῆς ἀρτηριακῆς πίεσεως ἀνέρχεται, ἐνῶ εἰς τὰς καταστάσεις τῆς ψυχικῆς ἡρεμίας κατέρχεται, ἀλλὰ ἐνίοτε οὐχὶ εἰς τὰ φυσιολογικά ὄρια, ἀλλ' εἰς ἕνα ἐπίπεδον τὸ ὁποῖον εἶναι χαρακτηριστικὸν διὰ τὸν ἀσθενῆ.

Ἐξ ἄλλου ἡ ἐπίδρασις τῶν καταστάσεων ὀργῆς καὶ φόβου ἐπὶ τῆς ἀρτηριακῆς πίεσεως ἐμελετήθη καὶ πειραματικῶς ἐπὶ τῶν ζῶων ὑπὸ τοῦ Cannon καὶ τῶν συνεργατῶν του. Συμφώνως δὲ πρὸς τὰ πειράματά του αὐξήσις τῆς πίεσεως παρατηρεῖται σταθερῶς ἐπὶ καταστάσεων ὀργῆς καὶ φόβου. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἀρτηριακὴ ὑπέρτασις ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ἐνὸς συμπλέγματος συνδρόμων φαινομένων εἰς τὰς καταστάσεις ὀργῆς καὶ φόβου. Καὶ τὸ σύνδρομον αὐτὸ εἶναι τὸ ἐξῆς: Αὐξήσις τῆς ἀδρεναλίνης, αὐξήσις τοῦ σακχάρου τοῦ αἵματος, ἐλάττωσις τοῦ χρόνου πήξεως τοῦ αἵματος καὶ αὐξήσις τῆς πίεσεως.

Δηλαδή αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐτονίσθη καὶ εἰς προηγουμένον ἄρθρον, ὅτι ὁ ψυχικός παρὰ τῶν ἐπιδρᾶ ἐπὶ πολλῶν ὀργάνων καὶ συστημάτων, ἀσχετῶς ἐὰν ἐνίοτε δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν δρᾶσιν του, ἢ νὰ τὴν διακρίνωμεν διὰ μιᾶς ἀπλῆς ἐπισκοπήσεως.

Ὁ Meninger τονίζει σὺν τοῖς ἄλλοις αἰτιολογικῶς καὶ τὸν φόβον. Δι' αὐτὸν δὲ ἀκριβῶς τὸν λόγον ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια ἐν Ἀμερικῇ νὰ μὴ λέγουν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς τὸ ὕψος τῆς πίεσεως, διότι πολλάκις ὁ φόβος τὸν ὁποῖον αἰσθάνονται οἱ ἀσθενεῖς, ὅταν τοὺς ἀνακοινωθῇ ὅτι ἔχουν ὑψηλὴν πίεσιν, ἐπαυξάνει τὴν πίεσιν καὶ ἐπιδεινώνει τὴν κατάστασιν τοῦ ἀσθενοῦς. Δι' αὐτὸ ὁ Meninger διερωτᾷ μήπως τὸ μανόμετρον ἀντὶ νὰ ὀφελήσῃ ἔχει βλάβην πολλοῦς. Δὲν γνωρίζω ἀν αὕτη ἡ ἀποψις εἶναι ὀρθοτέρα ἀπολύτως ἢ ὄχι. Πάν.

τως ἐνδείκνυται πολλάκις, καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἐκτιμήσῃ ὁ ἰατρός, ἐφ' ὅσον φυσικὰ ἔχει ἔλθει εἰς ψυχικὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν ἀσθενῆ. Ἐνίοτε ὅμως τὸ νὰ μὴ λέγῃ ὁ ἰατρός τὴν πίεσιν εἰς τὸν ἀσθενῆ του, αὐτὸ καθιστᾷ τὸν ἀσθενῆ «νευρικό» καὶ φέρεται ἀντίθετα ἀποτελέσματα.

ΨΥΧΙΚΗ ΕΙΚΩΝ

Θὰ πρέπει ἴσως νὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερέστερον τὰ ψυχικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀσθενῶν αὐτῶν, διότι αὐτὸ ἔχει μεγαλύτεραν σημασίαν ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως.

Καὶ ἐν πρώτοις πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς νόσου κατὰ 90% περὶπου κατὰ τὰς στατιστικὰς τῆς Dumbor, ἀκολουθεῖ συνήθως γεγονότα τὰ ὁποῖα ἐπέδρασαν βαθέως ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν. Αὐτὸ τονίζεται σχεδὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς συγγραφεῖς, ὁ δὲ Morton καὶ οἱ συνεργάται του παρετήρησαν τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ δώδεκα περιστατικῶν κακοήθους ὑπερτάσεως, τὰ ὁποῖα παρηκολούθησαν ἐπὶ ἀρεκτόν διάστημα.

Ὡς τοιαῦτα γεγονότα ἀναφέρονται κυρίως: Θάνατος προσφιλοῦς προσώπου ἢ ἡ διακοπὴ τῶν σχέσεων ἀπὸ προσφιλῆς πρόσωπον μὲ τὸ ὁποῖον ὁ ἀσθενὴς ἦτο ψυχικὰ συνδεδεμένος. Ἐὰν ἡ κατάστασις αὐτῆ τῆς ὑπερμέτρου θλίψεως ἐξακολουθῇ ἐπὶ μῆνας πινάς, τότε ἐμφανίζονται ὡς πρώτα συμπτώματα, ὁ πονοκέφαλος, αὔξησις τῆς ἐρεθιστικότητος, τὸ αἶσθημα τῆς κοπώσεως, ὁπότε καὶ ἀρχίζει ἡ πρώτη φάσις τῆς ἀρτηριακῆς ὑπερτάσεως δηλ. ἡ λειτουργικὴ, τὴν ὁποῖαν μετ' ἄλλοτε ἄλλο διάστημα ἀκολουθεῖ ἡ μόνιμος φάσις τῶν σταθερῶν ἐπιπέδων.

Ἡ κληρονομικότης βεβαίως παίζει τὸν ρόλον της, δοθέντος ὅτι τὰ 49% τῶν ἀσθενῶν εἶναι ἐπιβεβαρωμένα οἰκογενειακῶς ἐξ ἐπόψεως ὑπερτάσεως. Τὸ γεγονός ὅμως ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν συμπτωμάτων τῆς πίεσεως ἀκολουθεῖ παρατεταμένας ψυχικὰς συγκινήσεις, αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὰ κληρονομικῶς προδιατεθειμένα ἄτομα, τῇ δράσει τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος, ἐμφανίζουν τὴν συμπτωματολογίαν τῆς ὑπερτάσεως. Λεπτομερέστερα ἐξέτασις τῶν ἀσθενῶν αὐτῶν ἀποδεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ εὐαι-

σθῆτων ἀτόμων τὰ ὁποῖα συγκινοῦνται εὐκόλως, καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι λίαν εὐαίσθητα εἰς κριτικὴν, δηλαδή στενοχωροῦνται ὑπερβολικῶς ὅταν τοὺς ὑποδεικνύεται τὸ λάθος.

Πρὶν προχωρήσωμεν θὰ πρέπει νὰ δώσωμεν ἰδιαιτέραν προσοχὴν εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ὑπερβολικῆς θλίψεως.

Βεβαίως ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ δοκιμάσῃ θλίψεις εἰς τὴν ζωὴν του, καὶ ὁ ψυχικός πόνος εἶναι συνυφασμένος μὲ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ πῶς ὅμως κανεὶς θὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ διάφορα ψυχικὰ γεγονότα καὶ καταστάσεις, αὐτὸ ἐξαρτᾶται, ἐκτὸς τῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ ἀτόμου, καὶ ἀπὸ τὸν κοσμοθεωριακὸν προσανατολισμὸν του, δηλαδή ἀπὸ τὴν πίστιν του. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἄλλοι εἶναι ἐπιδεκτικοὶ ψυχοθεραπείας, ἐνῶ ἄλλοι ἀνεπίδεκτοι· ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ θὰ κάμνωμεν λόγον περαιτέρω.

ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Εἶναι πράγματι καταπληκτικὰ τὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα ἐπετεύχθησαν διὰ τῆς ψυχοθεραπείας. Ἡ θεραπεία αὕτη στηρίζεται εἰς τὸ ἀδιάσειστον γεγονός τῶν κλινικῶν παρατηρήσεων καθ' ὅς ἡ ψυχικὴ ἡρεμία προκαλεῖ οὐ μόνον ἐλάττωσιν τῆς πίεσεως ἀλλὰ καὶ ὕψειν ὄλων τῶν συμπτωμάτων, τόσον ἐπὶ τῆς ἰδιοπαθοῦς ὑπερτάσεως, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς κακοήθους. Ἐὰν δὲ ρίψῃ κανεὶς ἓνα βλέμμα ὄχι εἰς ψυχιατρικὰ συγγράμματα, ἀλλ' εἰς τὰ νεώτερα συγγράμματα καρδιολογίας θὰ ἴδῃ ὅτι γίνεται ἐκτενὴς λόγος περὶ τῆς ψυχοθεραπείας. Φυσικὰ δὲν θέλομεν νὰ παραγνωρίσωμεν καὶ τὴν φαρμακευτικὴν, τὴν χειρουργικὴν, ἢ τὴν διαιτητικὴν θεραπείαν, π. χ. ὀρυζοθεραπείαν ἢ ἄναλον διαίταν, ἀλλὰ ὁ ψυχικός παράγων διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ὑπερτάσεως εἶναι πρωτίστης σημασίας. Ἀναφέρομεν χαρακτηριστικῶς τὴν ἐργασίαν τὴν ὁποῖαν ἔκαμαν ὁ Morton F. Reiser, ὁ Albert Brust, καὶ Eugene Ferris, εἰς τὸ Ginginati general Hospital καὶ ἡ ὁποῖα ἐδημοσιεύθη πρὸ ἔτους.

Οὔτοι ἐξήτασαν λεπτομερῶς διακοσίους τριάκοντα ἀσθενεῖς πάσχοντας ἐξ ὑπερτάσεως. Ἡ ὅλη μελέτη διήρκασε περὶ τὰ πέντε ἔτη. Ἄπαντες οἱ ἀσθενεῖς ἐξητάσθη-

σαν ἐπανελημμένως καὶ λεπτομερῶς ἀπὸ ἀπόψεως νεφρῶν, καρδίας, ἀγγείων τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς καὶ ὑπερτάσεως, ὡς ἐπίσης καὶ ἐξ ἐπόψεως ὑποκειμενικῶν συμπτωμάτων καὶ γενικῆς καταστάσεως. Ἀναλόγως τοῦ χρόνου παρατηρήσεως καὶ τῆς γενόμενης ἐπαφῆς μετὰ τοῦ θεράποντος ἰατροῦ καὶ τῆς ψυχανάλυσεως, οἱ ἀσθενεῖς αὐτοὶ διηρέθησαν εἰς πέντε ομάδας. Ἡ πρώτη ομάδα ἀποτελουμένη ἐξ ἐνενήκοντα δύο ἀσθενῶν ἐξητάσθη μόνον ἰατρικῶς, οὐχὶ δὲ ψυχιατρικῶς. Ἡ δευτέρα ομάδα ἐκ τεσσαράκοντα ἀσθενῶν ἐξητάσθη καὶ ψυχιατρικῶς ἐν μέρει, ἀλλὰ διὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλον λόγον ἢ παρακολούθησις διήρκεσε μόνον ὀλίγας ἐβδομάδας. Ἡ τρίτη ομάδα ἐκ 30 ἀσθενῶν ἐξητάσθη πλήρως ἰατρικῶς, οὐχὶ ψυχιατρικῶς, ἀλλὰ εὗρισκετο εἰς στενὴν ψυχικὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν θεράποντα ἰατρόν. Ἡ τετάρτη ομάδα ἀποτελουμένη ἐκ τεσσαράκοντα ἐννέα ἀσθενῶν, ἐξητάσθη πλήρως ψυχιατρικῶς, ἐξητάσθησαν δὲ ἰδίως παράγοντες συναισθηματικοὶ καὶ κοινωνικοί, δὲν ἐγένετο ὅμως ἐξέτασις τῶν ἰδίων προβλημάτων τοῦ ἀσθενοῦς. Ἡ πέμπτη ομάδα ἐκ δέκα ἐννέα ἀσθενῶν ἐξητάσθη πλήρως, ἐγένετο δὲ ἐνδοσκόπησις καὶ λεπτομερῆς ἐξέτασις τῶν εἰδικῶν προβλημάτων τῶν ἀσθενῶν.

Τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν τὰ ἐξῆς:

Διαγνωστικῶς εἰς ὅλους παρετηρήθη ὅτι τὸ ὕψος τῆς πίεσεως εἶχε χρονολογικῶς ἀπόλυτον σχέσιν μὲ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὗρισκοντο οἱ ἀσθενεῖς. Θεραπευτικῶς αἱ δύο πρώται ομάδες, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐξητάσθησαν ἐπαρκῶς, δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν διότι δὲν ὑπῆρχον ἐπαρκῆ στοιχεῖα. Αἱ τρεῖς τελευταῖαι ομάδες αἱ ὁποῖαι παρετηρήθησαν κατὰ μέσον ὄρον ἐπὶ 21 μῆνας καὶ αἱ ὁποῖαι ὑπέστησαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ψυχοθεραπείαν ἔχουν ὡς ἐξῆς:

Ἐλάττωσις τῆς πίεσεως % ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀσθενῶν.

3η ομάδα 33%, 4η ομάδα 22%, 5η ομάδα 58%.

Ἐπίστροφος τῶν συμπτωμάτων.

3η ομάδα 63%, 4η ομάδα 67% καὶ 5η ομάδα 74%.

Γενικὴ βελτίωσις (ὑποκειμενικὰ συμπτώ-

ματα, ἐνεργητικότης ἀσθενοῦς).

3η ομάδα 83%, 4η ομάδα 71 % καὶ 5η ομάδα 95%.

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὸ ἄνω χρονικὸν διάστημα τῶν 21 μηνῶν δὲν ἐγένετο χρῆσις φαρμάκων ἐκ μέρους τῶν ἀσθενῶν. Πρέπει ἐπίσης νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι εἰς τὴν τρίτην ομάδα ὅπου δὲν ἐγένετο ψυχανάλυσις ἀλλὰ μόνον ψυχικὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν ἰατρόν, ἔχομεν ἐπίσης καλὰ ἀποτελέσματα. Ἡ πέμπτη ομάδα εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεχειρήθη καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν εἰδικῶν προβλημάτων τοῦ ἀσθενοῦς ἔδωσε τὰ ἀνώτερα εἰς ποσοστὸν ἀποτελέσματα. Ὁ D. Ayman κάμινον ἀνασκόπησιν τῆς θεραπείας τῆς ἰδιοπαθοῦς ὑπερτάσεως καταλήγει συμπερασματικῶς ὅτι ἡ ψυχοθεραπεία ὀφείλει νὰ συνιστᾶται εἰς τὴν λύσιν τῶν εἰδικῶν προβλημάτων τοῦ ἀσθενοῦς. Ἡ λύσις ὅμως τῶν εἰδικῶν αὐτῶν προβλημάτων δὲν ἐξαορτᾶται μόνον ἀπὸ τὸν ἰατρόν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ.

Ὁ Alexander τονίζει ὅτι αὐτὰ τὰ εἰδικὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου ἐπενεργοῦν ὅπως καὶ ἕνα ξένον σῶμα τὸ ὁποῖον εὗρισκεται ἐντὸς τοῦ ὀργανισμοῦ μας καὶ τὸ ὁποῖον προκαλεῖ ἕνα συνεχῆ ἐρεθίσμα.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

1) Πρόκειται περὶ ἐνὸς νέου 29 ἐτῶν, ὁ ὁποῖος εἰσηλθε εἰς τὸ Temple University Hospital τὸ 1935 διὰ σκαλωσοειδίτιδα. Ἡ πίεσις του ἦτο 14 ἐκ. Hg ἡ μεγίστη καὶ 7,8 ἡ ἐλαχίστη. Ἐφοβεῖτο ὅτι θὰ ἀπέθνησκε κατὰ τὴν ἐγχείρησιν. Μετὰ τὴν ἐγχείρησιν παρουσίασεν αὐξησιν τῆς πίεσεως 15,0/11,0 ἡμς καὶ πάλιν τοῦ ἀσθενοῦς ἡρεμήσαντος κατῆλθε εἰς 13,0/8,8. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τοῦ συνέβη ἀτοκωνιτιστικὸν δυστύχημα. Ἐφοβήθη, ἀλλὰ κυρίας ἐσυλλογιζέτο, «τί θὰ ἐγίνετο ἐὰν κυτυοῦσαν τὰ παιδιά». Ὀλίγας ὥρας μετὰ τὸ ἀτύχημα παρουσίασε ἔμετον, κοιλιακοὺς πόνους καὶ διάρροϊαν. Τὴν νύκτα εἶχε ἀπνίαν καὶ 4 ἡμέρας ἀργότερον, διὰ μικρὸν διάστημα, παρουσίασε τύφλωσιν. Ἡ κοιλιακὴ ἐξέτασις ἀπέβη ἀρνητικὴ, ἀλλὰ ἡ πίεσις ἀνῆλθε εἰς 16,0/10,0. Κατὰ τὸ μεσοκύκλιον τῆς 4ης ἡμέρας παρουσίασε σπασμούς καὶ τότε ἡ πίεσις εὗρέθη ἀκόμη ὑ-

ψηλότερα 19,0/11,0. Μεταφέρεται εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἔνθα ἡ πίεσις ἀνῆλθε ἔτι περισσότερα 21,0/16,0. Ἡ σκέψις του στρέφεται πάντοτε περίξ τοῦ ἀτυχήματος καὶ εἰς τὸ τί θὰ ἐγένετο ἐάν....

Εἰς τὴν κλινικὴν προσεπάθησαν νὰ τὸν ἠρεμήσουν καὶ τὸ κατώρθωσαν οὕτως ὥστε μετὰ ἓνα μῆνα παρήλθον ὅλα τὰ συμπτώματα ἡ δὲ πίεσις του κατῆλθε εἰς τὰ φυσιολογικὰ ὄρια. Ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ νοσοκομείου καὶ ἔκτοτε εἰργάσθη ὁμαλῶς ἐπὶ τρία ἔτη, ἀλλὰ κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος ἤρχισε νὰ στενοχωρῆται ἐκ μέρους τῶν προϊσταμένων του χωρὶς ὅμως νὰ ἐκφράξῃ τι ἐκ τῶν συνασθημάτων του. Νέα αὔξησις ἀμέσως τῆς πίεσεως 16,0/10,5. Ἡ ἀδικία τὸν στενοχωροῦσε φοβερά: «The injustice was burning him up» καὶ ἠσθάνετο ὅτι «ἔβραζε μέσα του» «boiling inside». Ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ σαφῶς καταφαίνεται ἡ ἀλληλουχία μεταξὺ ὑψους πίεσεως καὶ ψυχικῆς καταστάσεως.

2) Πρόκειται περὶ ἐνὸς ἀσθενοῦς ηλικίας 41 ἐτῶν τοῦ ὁποίου ἡ πίεσις ἡ συστολικὴ ἐκμυαίνεται μεταξὺ 17,5 καὶ 13,6 ἐκ. Hg. ἡ δὲ διαστολικὴ μεταξὺ 12,0 καὶ 9,2. Εἶναι ἀρκετὰ μορφομένος καὶ κατέχει μίαν καλὴν θέσιν εἰς μίαν ἐπιχείρησιν. Παρηκολούθησε τὸ κολλέγιον καὶ ἦτο καλὸς σπουδαστής, παρὰ ταῦτα εἶχε συναίσθημα μειονεκτικότητος. Εἶχε μικρὰν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ ὑπετίμα συνεχῶς τὰς ἱκανότητάς του. Εἰς τὴν ἐργασίαν του ποτὲ δὲν ἀντέλεγεν εἰς τὸν προϊσταμένον του. Πάντοτε συνεφώνει, ἀλλὰ ὅταν ἐγκατέλειπε τὸ γραφεῖον ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν: «Μὰ ἔπρεπε νὰ τοῦ ἀπαντήσω, ἔπρεπε νὰ τοῦ πῶ ὄχι, ἔπρεπε νὰ τοῦ ἀποδείξω ὅτι δὲν εἶχε δίκην».

Πρὸς κατανίκησιν αὐτῆς τῆς περιδεοῦς καταστάσεως, καὶ τῆς μειονεκτικότητος ἤρχισε νὰ κάμῃ χρῆσιν alcohol ὁπότε καὶ ἠσθάνετο ἰσχυρὸς καὶ θαρραλέος λόγῳ τῆς ἐπενεργείας τοῦ οἰνοπνεύματος ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἀλλὰ αὐτὸ διήρκει ὅσον καὶ ἡ ἐπενεργεία τοῦ οἰνοπνεύματος. Ὁ ἀλκοολισμὸς τὸν ὠδήγησεν εἰς ἓνα ἀχαλίνωτον σεξουαλικὸν ἠδονισμὸν. Φαινομενικῶς ὁ ἀλκοολισμὸς ἀφ' ἑ-

νὸς καὶ ὁ ἠδονισμὸς ἀφ' ἑτέρου τοῦ ἀφῆρουν τὴν ὀδύνην ἐκ τοῦ συνασθήματος τῆς μειονεκτικότητος, πλὴν ὅταν συνειρροῦτο, ὡς ὁ Alexander γράφει, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔκαμε καὶ τὴν σχετικὴν ψυχανάλυσιν, ὁ ἀσθενὴς μετέπιπτε εἰς ἄλλην σύγκρουσιν τὴν ἐκ τῆς ἐνοχῆς καὶ τῶν τύψεων τῆς συνειδήσεως. Εἰς τὸν ἀσθενῆ αὐτὸν ἐγένοντο 201 μετρήσεις τῆς πίεσεώς του. Εἰς 41 ἐξ αὐτῶν συνέπεσε ὁ ἀσθενὴς νὰ παρουσιάξῃ μεγάλας ψυχικὰς ἀνωμαλίας ὁπότε καὶ ὁ μέσος ὄρος τῶν μετρήσεων ἦτο 16,0 μεγίστη καὶ 11,1 ἐλαχίστη. Εἰς 99 μετρήσεις παρουσίαζε μικροτέρου βαθμοῦ ψυχικὰς ἀνωμαλίας, ὁ δὲ μέσος ὄρος τῆς πίεσεως ἦτο 15,0 μεγίστη καὶ 10,5 ἐλαχίστη. Εἰς 61 μετρήσεις ὁπότε ὁ ἀσθενὴς εὐρίσκετο ἐν ἠρεμίᾳ, ὁ μέσος ὄρος εὐρέθη 14,1 μεγίστη καὶ 9,9 ἐλαχίστη. Οὕτως ὥστε θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἐάν ἠθέλαμεν νὰ γνωρίζωμεν τὴν ψυχικὴν κατάστασιν ἐδικῶς τοῦ ἀσθενοῦς αὐτοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιήσωμε τὸ πιεσίμετρον.

Κατὰ τὰς ἄνω μετρήσεις τῆς πίεσεως ὁ ἀσθενὴς δὲν εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ οἰνοπνεύματος. Ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ πρέπει νὰ προσέξωμεν ἰδιαιτέρως αὐτὸ τοῦτο τὸ συναίσθημα μειονεκτικότητος ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐσφαλμένην ἀντιμετώπισιν του.

3) Πρόκειται περὶ ἐνὸς Ἑλληνοαμερικανοῦ ὁ ὁποῖος εἰσῆλθε εἰς τὸ Presbyterian Hospital τῆς Νέας Ἰόρκης λόγῳ δυσπνοίας καὶ οἰδημάτων τῶν κάτω ἄκρων. Ἦτο ηλικίας 40 ἐτῶν καὶ ἦλθεν ὡς νέος εἰς Ἀμερικὴν ἐκ Μ. Ἀσίας. Εἰργάσθη ἀρκετὰ σκληρὰ ἐπὶ ἔτη καὶ τελικῶς ἔγινε κάτοχος ἐνὸς καλοῦ ἐστιατορίου, μετὰ τινα δὲ χρόνον ἀπέκτησε καὶ δεύτερον ἐστιατόριον. Ὁ ἀσθενὴς ἔχαιρον ἄκρας ὑγείας μέχρι τοῦ 1929-30, ὁπότε κατὰ τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν, ἡ ὁποία ἐπληξε τὴν Ἀμερικὴν κατὰ τὸ ἔτος αὐτό, ἔχασε καὶ αὐτὸς τὸ πρῶτον ἐστιατόριον, καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ δεύτερον. Αὐτὸ τὸ γεγονός τὸν ἐθλίψε ἰδιαιτέρως διότι εἶδε κόπους ὀλοκλήρων ἐτῶν νὰ ἐξαμεμίζονται. Ἡ σκέψις του ἦτο πάντοτε εἰς τὰ δύο του καταστήματα. Ὀλίγους μῆνας ἀργότερον ὁ θεράπων ἰατρὸς τοῦ ἀνεκρίνωσε ὅτι εἶχε ὑπέρτασιν.

Θά ήμπορούσαμεν νά αναφέρωμεν πολλά ιστορικά άκόμη, άλλα δέν τό επιτρέπει ο χώρος του περιοδικού. Έξ άλλου διά τών δσων ήδη εξετέθησαν έλπίζομεν νά εγινε άντιληπτή ή σημασία του ψυχικού παράγοντος δσον άφορά εις την αιτιολογίαν και εις την πορείαν τής αρτηριακής υπερτάσεως.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Διά τής παρούσης μικράς μελέτης εξητάσαμεν εις τέσσαρα άρθρα τό άγγειοκαριακόν σύστημα του άνθρώπου από ψυχοσωματικής πλευράς. Έχουν γραφή έπ' αυτού του θέματος τόμοι όλόκληροι, ιδίως την τελευταίαν δεκαετίαν. Άρκει νά αναφερθή ότι μόνον διά τό θέμα «ύπέρτασις—ψυχικός παράγων» μέχρι πρό έτους είχαν ανακωνωθή πλέον τών διακοσίων κλινικοεργαστηριακών εργασιών.

Η ίατρική σκέψις σήμεραν έχει άντιληφθή αρκετά την σημασίαν τών ψυχικών άνωμαλιών και δι' αυτόν τόν λόγον εις τά μεγάλα νοσοκομεία ύπάρχει άπαραιτήτως και ή ψυχοσωματική κλινική, ή όποία δίδει λύσιν εις πολλά προβλήματα διαγνωστικά, τά όποία άλλοτε έφερον την σφραγίδα του μυστηρίου ή του άγνώστου.

Η υλιστική και μηχανιστική άντιληψις περι του άνθρωπίνου οργανισμού άπηγόρευε πάσαν συζήτησιν περι ψυχής και περι τών επιδράσεών της.

Δέν ύπάρχει άμφιβολία ότι ύπολείμματα αυτής τής νοσηράς και πεπαλαιωμένης υλιστικής άντιλήψεως ύπάρχουν πολλά άκόμη. Δέν υπερτιμώντες την επίδρασιν του ψυχικού παράγοντος επί τών λειτουργιών του καθόλου οργανισμού μας, ιδία δέ επί του άγγειοκαριακού συστήματος, άλλα και δέν τόν άρνούμεθα, διότι αυτό θά ίσοδυνάμει με άρνησιν τών δεδομένων τής έπιστήμης.

Δ. ΑΔΑΜΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(1) Avman D: Present day treatment of essential hypertension—Med. Clin North America 23, 1141, 1944.
 (2) Alexander F: Psychosomatic study of a case of essential hypertension—Psychosomatic Med. I. 139, 1939.

(3) Binger C: On so called psychogenic influences in essential hypertension—Psych. Med. 273: 1951.
 (4) Binger G, Ackerman N., Cohn A, Schroeder J. and Steele J.: Personality in arterial hypertension εκ του J. Med. Mongr. New York, American society for research in Psychosomatic problems 1945.
 (5) Cannon W. B.: Bodily changes in pain, hunger, fear and rage—New York, Appleton 1920.
 (6) Du Bois P, Schroeder H.: Personality factors in arterial hypertension. J. A. M. A. 140:265, 1949.
 (7) Dunbar F.: Psychosomatic diagnosis—Hypertensive cardiovascular disease p. 249.
 (8) Fahrenkamp K.: Die psychophysischen wechselwirkungen bei den Hypertonieerkrankungen Stuttgart. Hippokrates Verlag 1926.
 (9) Goldblatt Hary: Studies on experimental hypertension: The pathogenesis of experimental hypertension due to renal ischenia. Annals int. Med. 1937, 11, 69.
 (10) Hall S. B.: The blood pressure in psychonevrosis. Lanet 213(2): 540, 1927.
 (11) Meninger K.: Emotional factors in hypertension Bull. New York acad Med. 14: 198, 1938.
 (12) Morton F. Reiser, Albert Brunst, Eugene Ferris—Lige Situations. Emotions and the course of patients with arterial hypertension—Psychosom. Med. 133-1951.
 (13) Morton F. Reiser, Milton Rosenbaum, Eugene Ferris—Psychologic mechanisms in malignant hypertension psychosom. Med. P. 147, 1951.
 (14) Rennie T. A.: Personality in hypertensive states. New England J. Med. 221-448, 1933.
 (15) Weis Ed.: Psychosomatic aspects of hypertension. J. A. M. A. 120:1081, 1942.
 (16) Weis Ed: Cardiovascular lesions of probable psychosomatic origin in arterial hypertension Psychosomatic Med. 1940 p. 251.
 (17) Wolf S. and Wolff G. H.: A summary of experimental evidence relating life stress. to the pathogenesis of essential hypertension in man. Bell E. T (ed) Hypertention. A symposium—Minneapolis Minn. University of Minesota press p. 451, 1951.
 (18) Goldberger: Heart disease—Hypertensive heart disease p 469, Ed. 1951

«ΜΕΓΑΛΕΣ ΦΙΛΙΕΣ» (1)

Στὴ σειρά τῶν διανοουμένων, πού εἶδα-
με στὶς «Ἀκτίνες» τὴν ἐπιστροφή τους
στὴν Πίστι—εἴτε ἀπὸ τὴν ἄρνησι εἴτε καὶ
ἀπὸ τὴν ἄγνοια—ἔχει τὴ θέσι της καὶ ἡ
ὁμολογία τῆς κ. Ραϊσὰ Μαριταίν, τῆς συ-
ζύγου τοῦ μεγάλου Γάλλου διανοουμένου.
Ἡ κ. Μαριταίν, γνωστὴ διανοουμένη καὶ
αὐτῇ, μιλεῖ γιὰ τὴ γνωριμία της μὲ τὴν
Πίστι, στὴν αὐτοβιογραφία της, πού ἐξέ-
δωσε μὲ τὸν τίτλο «Οἱ μεγάλες φιλίες».
Ἡ συγγραφεὺς, ὅπως μᾶς λέει, ποτὲ προ-
τῆτερα δὲν εἶχε σκεφθῆ νὰ δώσῃ στὴν δη-
μοσιότητα τὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ της. Ἀλλὰ ὄ-
ταν στὰ χρόνια τῆς γερμανικῆς κατοχῆς
εἶχε συνοδεύσει τὸν σύζυγό της στὴν Ἀ-
μερικὴ γιὰ νὰ ἐργασθοῦν ἀπ' ἐκεῖ γιὰ τὴν
πατρίδα τους, γιὰ νὰ δώσῃ μιὰ διέξοδο
στὸν πόνο της, κατέφυγε στὴν ἀναπόλησι
τῆς συντροφιάς πολυτίμων φίλων τους κ'
ἔτσι ἐξηγεῖται τὸ βιβλίον αὐτὸ καὶ ὁ τίτλος
του.

Ἡ κ. Μαριταίν γεννήθηκε στὴ Μαρια-
νούπολι τῆς Ρωσίας. Οἱ γονεῖς της ἦσαν
Ἑβραῖοι, κ' ἔτσι μιλοῦντας γιὰ τὴ ζωὴ
της ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Π. Διαθήκη—ὅπως
κ' ἡ Βίβλος—καὶ μᾶς ζωντανεὺει μ' ἕναν
εἰδυλλιακὸ τρόπο πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔθιμα τοῦ
Μωσαϊκοῦ νόμου.

Μὲ ἰδιαίτερη στοργὴ ἀναφέρει τὴν πο-
λιτισμένη φυσιογνωμία τοῦ παπποῦ της μὲ
τὴν βιβλικὴ καλωσύνη καὶ φιλοξενία
του μεταδίδοντας καὶ στὸν ἀναγνώστη τὴ
νοσταλγία γιὰ μιὰν ἀνοιχτόκαρδη ζωὴ,
πού ἡ πολυτάραχη ἐποχὴ μας μᾶς ἔχει
ἀρνηθῆ. Ὁ παππὸς αὐτός, χάρις στὴ
ζωντανὴ ἐπαφὴ του μὲ τὴ Βίβλο, ὡδηγοῦ-
σε τὴ μικρὴ Ραϊσὰ χωρὶς νὰ τὸ φαντά-
ζεται, στὴν Πίστι στὸ Χριστό, πού ἐπρό-
κειτο νὰ τὴν «ἐγκεντρίσῃ» καὶ πάλι «καλ-
λιέλαιον».

Σὲ ἡλικία δέκα χρόνων ἐγκατέλειψε
τὴν Μαριανούπολι, ὅπου διεκρίνετο στὸ
σχολεῖο σὰν τὸ «σοφὸ παιδί», καὶ ταξίδε-
ψε, μὲ τοὺς γονεῖς της καὶ τὴν ἀδελφὴ
της Βέρα, στὸ Παρίσι, ὅπου ἔζησαν ἀπὸ
τότε. Σὲ ξένη χώρα χωρὶς νὰ ξέρη σχε-
δὸν τὴ γλῶσσα, μέσα σ' ἐνάμισον χρόνο εἶ-
χε κ' ὅλα πάρει τὴ θέσι τῆς πρώτης μα-
θητρίας τῆς τάξεως. Στὸ τέλος τοῦ χρό-
νου εἶχε κερδίσει καὶ τὸ βραβεῖο, καθὼς
καὶ τὸν τίτλο τῆς «καλῆς φίλης».

Πολὺ νωρὶς, στὰ δεκατρία της χρόνια,
ἤλθε σ' ἐπαφὴ μὲ τὴ γαλλικὴ κλασσικὴ
φιλολογία, μὲ τὸν Ρακίνα. Καὶ στοὺς ἡ-
ρωας τοῦ Οὐγκώ ἔκαμε τὴν πρώτην της
γνωριμία μὲ τοὺς πόνους καὶ τὶς κακί-
ες τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Δὲν εἶχε ὁμως
μὲ ποιὸν νὰ συζητήσῃ τὶς ἐντυπώσεις της.
Ἐπηρεαζόταν ἐν τούτοις ἀπὸ κάποιους ἁ-
θέους Ρώσους σπουδαστάς, φίλους τοῦ
σπιτιοῦ τους—ἦταν στὶς παραμονὲς τῆς
ρωσικῆς ἐπαναστάσεως—καὶ στὸ τέλος ἔ-
φθασε σὲ μιὰ «κρίσι» τῆς πίστεώς της στὸ
Θεό: Ὑπάρχει; Ἐξακολουθοῦσε, ὡστόσο,
νὰ προσεύχεται πρωτὶ-βράδου στὸ Θεὸ τῶν
πατέρων της, πού τὸ μυαλό της εἶχε σβύ-
σει ἀλλὰ ἡ καρδιά της δὲν ἐννοοῦσε νὰ
ἐγκαταλείψῃ.

Ἐζήτησε βοήθεια καὶ ἀπὸ τοὺς μεγά-
λους συγγραφεῖς τοῦ 19ου αἰῶνος. Ἀλλὰ
τὸ κενὸν μέσα στὴν ψυχὴ της μεγάλωνε,
καὶ μεγάλωνε καὶ ἡ ἐπιθυμία της νὰ βρῆ
μιὰν ἀληθινὴ ἐξήγησι ὅλων αὐτῶν πού
συμβαίνουν στὴ ζωὴ. Διψοῦσε τὴν ἀλή-
θεια, τὸ φῶς τῆς θεβαιότητος. Αἰσθανό-
ταν τὴν ἀνάγκη νὰ καταλάβῃ ἂν ἐπὶ τέ-
λους ἄξιζε τὸν κόπο νὰ ζῆ κανεὶς μιὰ
ζωὴ πού... δὲν τὴν ἐδιάλεξε κἂν!

Ἔτσι, 17 χρόνων, ἐπῆγε στὴ Σορβὼνη.
Σορβὼνη! Τὸ κέντρον τῆς σοφίας, ὅπου
οἱ φημισμένοι Μαίτο θάδιναν ἀπάντησι
σὲ ὅλα της τὰ ἐρωτήματα.

Μὲ τὶς κλίσεις πού εἶχε, θάπρεπε, βέ-

(1) «Les grandes amitiés». Editions de la
maison Française, N. Ὑόρκη 1944.

βαια, να στραφῆ πρὸς τὴν φιλοσοφία. Ἄλλα ἐκεῖνη ἔτρεξε στὰ φῶτα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἄκουσε μαθήματα τῶν Bonnier, Matrochot, Hang, Gentil, Dastre, Lariéque, Giard, Le Dantec. Ἄλλα ἐκεῖνη περιέμενε νὰ μάθῃ πέρα ἀπὸ τὶς περιγραφὰς τῆς φύσεως, τὴν αἰτία τῶν φυσικῶν φαινομένων. Ὅταν μιὰ μέρα μίλησε γι' αὐτὸ στὸν Lariéque, ἐκεῖνος τῆς ἀπήντησε «μὰ αὐτὸ εἶναι μυστικισμός (Mystique)»! Κι' ἡ ἀπάντησις αὐτῆ ἦταν τὸ πρῶτο κτύπημα στὴν ἐμπιστοσύνη της πρὸς τοὺς διδασκάλους της, πού, καλοὶ κατὰ τὰ λοιπά, ἐφαίνοντο ὅμως νὰ ἔχουν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ἡ Σορβὼν τοῦ 1914 δὲν διατηροῦσε κανένα ἴχνος ἀπὸ τὴν αἴγλη τοῦ Μεσαίωνος. Καὶ ἡ νεαρὰ φοιτήτρια ἐγύριζε στοὺς ἀπέραντους διαδρόμους, μόνη πάλι, μὲ τὰ τυραννικὰ ἐρωτηματικά της ἀναπάντητα.

Σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι βρισκόταν ὅταν γνωρίσθηκε μ' ἕναν συνομήλικό της σπουδαστή, τὸν πρῶτο στὸν ὁποῖο ἐμπιστεύθηκε τὶς ἀγωνίες της. Ἦταν ὁ Ζὰν Μαριταῖν. Συνεννοήθηκαν ἀμέσως, γιατί καὶ τοὺς δύο τοὺς ἀπασχολοῦσε ἡ ἴδια δίψα γιὰ τὴν ἀλήθεια. Ἄς λάβωμε ἕπ' ὄψει μασ πὼς ζοῦσαν στὸ Παρίσι, στὴν ἐποχὴ πού δύσκολα θὰ εὔρισκε κανεὶς δέκα γιαιτροὺς πού νὰ μὴ πιστευαν ἀπόλυτα στὸν ὕλισμό.

Μὲ τὴν συντροφίαν τοῦ νεαροῦ Μαριταῖν ἐπισκέφθηκε τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου κι' ἐπρόσεξε πὼς οἱ διάσημοι ζωγράφοι εἶχαν ἐμπνευσθῆ τὰ θέματα τοὺς ἀπὸ τὴν Κ. Διαθήκῃ κυρίως. Ἦταν ἡ πρώτη ἐπαφὴ της μὲ τὸν Χριστιανισμό.

Σιγά-σιγά ὁ Μαριταῖν τὴ γνώρισε καὶ μὲ τοὺς φίλους του, προσωπικότητες στὰ Γράμματα καὶ στὶς Τέχνες, τὸν Georges Rouault, τὸν Ἑρνέστο Ψυχάρη, τὸν Πηγκύ, τὸν Μασσίς, καὶ ἄλλους ἀπὸ τοὺς θεμελιωτὰς τῶν χριστιανικῶν γαλλικῶν γραμμάτων, πού ἀργότερα τόσον πολὺ συντέλεσαν στὴν πνευματικώτερη ἐξέλιξι τῆς νεωτέρας Γαλλικῆς λογοτεχνίας⁽²⁾.

(2) Βλ. τὸ εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα στὸ «Ταξίδι τοῦ ἑκατοντάρχου» τοῦ Ἑρνέστου Ψυχάρη, μετάφρ. Γ. Βερίτη.

Ὅσο τόσο φοιτοῦσαν καὶ οἱ δύο στὴ Σορβὼν. Παρακολουθοῦσαν τὸν Felix Le Dantec, πού δίδασκε τὸν ὕλισμό σὰν ἕνα σύμβολο πίστεως, πού θὰ ἔπρεπε δηλαδὴ νὰ τὸν πιστεύουν χωρὶς νὰ τὸν... ἐρευνοῦν—τὸν χειροπιαστὸ ὕλισμό!

Δὲν εἶχαν κανένα νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ. Ὑπῆρχαν, βέβαια, βιβλία, ἀλλὰ δὲν τὰ ἤξεραν. Ὑπῆρχαν καὶ πιστοὶ ἀλλὰ δὲν τοὺς εἶχαν συναντήσει. Καὶ ὄσοι ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς τοὺς ἐπίστευαν, δὲν μιλοῦσαν ποτὲ στοὺς φοιτητὰς γιὰ τὴν πίστι τους. Οὔτε κἂν τὴν ἄφριναν νὰ διαφανῆ στὶς παραδόσεις τους. Ἔτσι καὶ οἱ δύο νέοι ἀναγκάσθηκαν—ὅπως καὶ ἄλλοι σπουδασταὶ πού ζητοῦσαν κάποια πνευματικὴ ἀνακούφισι—νὰ καταφύγουν στὸν Σπινόζα, ἀκόμα καὶ στὸν Νίτσε πού, ἐπὶ τέλος, ἀπεκάλυπτε ἔστω καὶ μὲ ὀμότητα καὶ τραγικότητα τὴ ζωὴ. Καὶ πάλι ὅμως ἐνοιώθαν πιδ ἄδειοι καὶ πιδ ἀπογοητευμένοι ἀπὸ πρὶν, καὶ σὲ τέτοιο σημεῖο ὥστε, παρ' ὅλη τὴν εὐτυχισμένη ζωὴ τους καὶ τοὺς ἐπαίνους πού ἔπαιρναν ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς τους, νὰ σκέπτονται στὰ σοβαρὰ τὴν αὐτοκτονία. Ἄλλωστε, πολλοὶ νέοι αὐτοκτονοῦσαν τότε στὴν Εὐρώπῃ, κι' ἡ συγγραφεὺς ἀποδίδει τὶς αὐτοκτονίες αὐτὲς σὲ παρόμοιες πρὸς τὴ δική της μεταφυσικὴ ἀγωνία. Τὴν ἀγωνία αὐτὴ πού ξεπερνᾷ τὴν ἀγάπῃ τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴ ζωὴ καὶ ὀδηγεῖ στὴν ἀπελπισία, καὶ τέλος τὴν αὐτοκτονία.

Ἀργότερα διάβαζαν καὶ Πλωτῖνο, Πλάτωνα καὶ Πασκάλ. Ἄλλὰ ἡ νεαρὰ φοιτήτρια, παρασύρθηκε ἀπὸ τὸ ὠραῖο στυλ τοῦ τελευταίου καί—περιεργό—δὲν πρόσεξε, τότε, τὴν φιλοσοφία καὶ τὴν πίστι του.

Χάρῃ στὸν Πηγκύ πλησίασαν τὸν Μπέρξον στὸ Collège de France. Οἱ ἀντιλήψεις τοῦ Μαριταῖν γιὰ τὸν Μπέρξον εἶναι πολὺ γνωστές. Τότε ὅμως εὔρισκαν σ' αὐτόν, τὸν φιλόσοφο πού ἐλευθέρωνε τὸ πνεῦμα καὶ πού μὲ τὴ θαυμαστά βαθειὰ κριτικὴ του ἀντίληψι διεσκόρπιζε τὶς προκαταλήψεις τοῦ ψευδοεπιστημονικοῦ «θετικισμοῦ» καὶ ξανάδινε στὸν ἄνθρωπο τὴν οὐσιαστικὴ ἐλευθερία του.

★

Τὸ 1904 ἦταν ἕνας σταθμὸς γιὰ τὴ ζωὴ τους. Ἐκαναν τὸ γάμο τους καὶ γνωρίστη-

κάν με την σεβάσµια φυσιογνωµία του Leon Bloy, πού τόσο µεγάλο και ευεργετικό ρόλο έπαιξε στη ζωή τους.

Κατά θαναταστή σύµπτωσι ο Μπλουά είχε γράψει τὸ βιβλίο «Ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων» πού χρησίµευσε—γιὰ τὴν κ. Μαριταίν ἰδίως—σάν γέφυρα ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη πρὸς τὴν Καινὴν: ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Χριστιανωσύνης ἦταν κατὰ σάρκα Ἑβραῖος.

Καὶ πάλι, ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἔµειναν μακριὰ ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ Πίστι.

Μιά µέρα ὅµως ἡ κ. Μαριταίν ἀρρώστησε—ἀρρώσταινε συχνά—καὶ µάλιστα σοβαρά. Στις ἑβδομάδες τῆς ἀγωνίας πού πέρασε στὸ προσκέφαλό της ὁ Ζακ Μαριταίν, ἀναγκάσθηκε νὰ σκεφθῆ βαθύτερα τὸ ζήτηµα τῆς Πίστεως. Καὶ οἱ Μπλουά, πού τοὺς παράστεκαν στὸ διάστηµα τῆς δοκιµασίας αὐτῆς, ἀπεφάσισαν µιά µέρα νὰ τοὺς πούν πὼς προσηύχοντο γιὰ τὴν ὑγεία τῆς ἀρρωστησῆς. Καὶ ἐκέειν... δυσαρεστήθηκε, «γιατί—ἔξηγεῖ ἡ ἴδια ἐκ τῶν ὑστέρων—λείπει ἡ ἀπλότης ὅπου λείπει ὁ Θεός». Ἐν τούτοις ὅµως, μόλις δέχθηκε νὰ προσευχηθῆ κ' αὐτῆ, εἶδε µιὰν ἀπότομη βελτίωσι στὴν ὑγεία της. Ἔτσι, τὸ ζεῦγος ἐδέχθηκε τὴν πίστι κ' ἀπεφάσισε νὰ βαπτισθῆ. Τρόµαζαν ὅµως κ' οἱ δυὸ στὴ σκέψι πὼς τώρα θὰ ἔχωρίζοντο ψυχικὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους καὶ θ' ἀντιμετώπιζαν «τὴν περιφρόνησι τοῦ κόσμου». Ἀκόµη ὅτι θ' ἄπρεπε καὶ τὴ φιλοσοφία τους νὰ ἐγκαταλείψουν. Ναί, ἀλλὰ δὲν εἶχαν βρῆ πιά τὴν Ἀ λ ή θ ε ι α, τὴν ἀλήθεια πού µε τόση λαχτάρα, τόσα χρόνια εἶχαν ἐπιθυµήσει;

Τώρα, τὸ νὰ ἐννοῆ κανεὶς ἦταν τὸ ἴδιο πρᾶγμα µε τὸ νὰ προσεύχεται.

Καὶ ὅσο γιὰ τὸν ἀποχωρισµὸ τους ἀπὸ τοὺς δικούς τους... ἡ ἀχώριστη ἀδελφὴ τῆς κ. Μαριταίν, Βέρα, δέχτηκε τὸν Χριστιανισµὸ συγχρόνως! Ὁ πατέρας της ἐπέστρεψε καὶ αὐτός (μετὰ 13 χρόνια) καὶ ἀνάδοχος του στάθηκε ὁ φιλόσοφος, ὁ στοργικὸς γαμβρός του, πού ξαγρύπνησε πάνω του σ' ὅλη τὴν ἀρρώστεια του. Ἐπτά χρό-

νια ἀργότερα, βαπτίσθηκε κ' ἡ μητέρα τους.

Σ' αὐτὸ τὸ διάστηµα, τοὺς ἀκολούθησε κ' ὁ ἀγαπητός τους Πεγκύ καθὼς καὶ ὁ Ἑρνέστος Ψυχάρης, πού—ἄξιζει ν' ἀναφέρωµε αὐτὴ τὴ λεπτοµέρεια—τὴν πίστι τὴν βρῆκε ἀκολουθώντας τὸν δρόµο τοῦ καθήκοντος στὴν ὑπηρεσία του στὴν πατρίδα.

Τὸ 1905 πῆγαν στὴ Χαϊδελβέργη γιὰ σπουδὲς βιολογίας. Ἐκεῖ γνώρισαν τὸν Driesch⁽³⁾ πού ξανάφερνε στὴ βιολογία τὴ διδασκαλία τοῦ Ἀριστοτέλους, ἰδίως τὴν περὶ ἐντελεχείας, καὶ συντελοῦσε στὸ γρέµισµα τῶν μηχανιστικῶν ἀντιλήψεων τῆς ἐποχῆς. Παραλλήλως, συνήθιζαν στὴν καθηµερινὴ σοβαρὴ µελέτη τῆς Ἀγ. Γραφῆς.

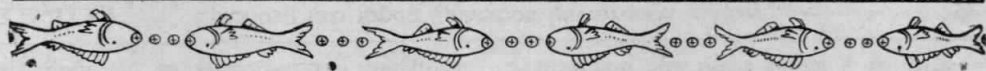
Τὸ ζεῦγος Μαριταίν ἐγνώριζε τὴν πίστι σὲ µιά ἐποχὴ πού καὶ ἄλλα κινήµατα «ἐπιστροφῆς» εἶχαν ἐμφανισθῆ στὴ Γαλλία. Τὰ κινήµατα αὐτὰ εἶχαν παρουσιασθῆ ἀνεξάρτητα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, πρᾶγμα πού τὰ ἐστέρησε, βέβαια, ἀπὸ τὴν δύναµι τῆς ἐνότητος, ἔδειχνε ὅµως καὶ πόσο αἰσθητὴ ἦταν ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπιστροφῆς σὲ κάτι στερεὸ καὶ ἀληθινὸ, τὴν στιγµὴ πού δλόκληρο τὸ οἰκοδόµηµα ἐνὸς πολιτισμοῦ χωρὶς θεµέλια κατέρρεε.

★

Ἡ συγγραφεὺς τὴν ἔζησε αὐτὴ τὴ µεταβατικὴ περίοδο, αὐτὲς τὶς πνευματικὲς ζυµώσεις, γι' αὐτὸ καὶ τὶς περιγράφει τόσο ζωντανά. Κάνει ὅµως ἐντύπωσι στὸν ἀναγνώστη τὸ ὅτι ἀποσιωπᾶ τὴν προσωπικὴ δρᾶσι της, πλάι στὸ σύζυγό της, µε τὴν ἴδια µετριοφροσύνη µε τὴν ὁποία ἀποφεύγει καὶ κάθε ἐπίδειξι τῆς ἐργασίας της στὸ πεδίο τῆς φιλοσοφίας. Καὶ αὐτὴ ἡ σεµνότης συμβάλλει ὄχι καὶ λίγο στὴν ἐντύπωσι πού ἀποκοµίζει ὁ ἀναγνώστης κλείνοντας τὶς «Μεγάλες φιλίες» πὼς ἄξιζαν τὴν ὥρα πού τοὺς ἀφιέρωσε.

Δ. ΑΚΥΛΑ

(3) Ἄρθρο τοῦ Driesch γιὰ τὴν «ὑπερ-νίκησι τοῦ ὀλισµοῦ» δημοσιεύθηκε στὶς «Ἀκτίνες», στὸν τόµο 1948, σελ. 113.

ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΡΑΣΙ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

“Όταν μιὰ στατιστική τοῦ κ. Christian Johne πού εἶχε ὑποβληθῆ στὴν Γερμανικὴ Κυβέρνησι εἶδειξε ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ κτισθοῦν 2.500.000 σπίτια προκειμένου νὰ στεγάσουν ὄλους τοὺς κατοίκους τῆς Δυτικῆς Γερμανίας πού εἶναι ἄστεγοι—συμπεριλαμβανομένων καὶ 9.400.000 προσφύγων—οἱ Ἐκκλησίες ἔθεσαν τὸ πρακτικὸ ἐρώτημα: «Θὰ ἦτο ἀξιόλογη ἡ συμμετοχὴ τῆς ἐκκλησίας στὸ πρόγραμμα στεγάσεως; Ἄν ναι ποιά θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἡ ἀξία της;»

Στὴν περίπτωσι ὁμως αὐτὴ οἱ Γερμανικὲς ἐκκλησίες πιστεύοντας ὅτι ἡ ἀξία μιᾶς βοήθειας τὴν ὁποῖαν προσφέρει κανεὶς δὲν πρέπει νὰ κρίνεται μὲ βᾶσι τὸ μέγεθος τῆς προσφορᾶς ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης, τὸ ὁποῖον ἐμπνέει τὴν προσφορὰ αὐτὴ καὶ ξέροντας ὅτι ποτὲ στὴν ἱστορία δὲν ἐνεφανίσθη μπροστὰ στὴν ἐκκλησία τόσο ἐπιτακτικὸ τὸ πρόβλημα τῆς στεγάσεως δὲν ἐσκέφθησαν πολὺ «ποιά θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἡ ἀξία τῆς προσφορᾶς τους» ἀλλὰ μόνον τί μπορούσαν νὰ κάνουν προκειμένου ν’ ἀνακουφίσουν τοὺς τόσους ἄστεγους πού ὁ τελευταῖος πόλεμος καὶ οἱ συνέπειές του δημιούργησαν.

Ἔτσι ἤδη οἱ ἐκκλησίες ἔχουν ὁργανώσει μιὰν ἐταιρεία οἰκοδομῶν καὶ ἐπαναπατριμοῦ—«Mutual Building and Reseflement Associations»—ἡ ὁποία κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ 1950 ἔκτισε 3.500 σπίτια καὶ ἔχει ἤδη ἄλλες ἀρκετὲς χιλιάδες κτίσει ἐντὸς τοῦ 1951.

Οἱ χριστιανοὶ σήμερα δὲν γίνονται αἰσθητοὶ στὴν Γερμανίαν ἀπὸ τὰ λόγια τους ἀλλὰ ἀπὸ τὶς πράξεις τους. Ἡ συμμετοχὴ τους στὰ καθημερινὰ προβλήματα τῶν συνανθρώπων των εἶναι μιὰ ἐπαλήθευσι τῆς κοινωνικῆς δυνάμεως πού διαθέτει ὁ χριστιανισμός, μιὰ δὲ ἐπὶ πλέον ἐπαλήθευσι, αὐτοῦ τοῦ εἶδους, εἶναι καὶ ἡ σοβαρὴ ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ἀντιμετώπισις τοῦ προβλήματος τῆς στεγάσεως.

“Όταν τὸ 1946 ἄρχισε ἡ Ἐκκλησία νὰ

ὁργανώη τὴν στέγασι τῶν ἀστεγῶν, στὴν ἀρχὴ ἦταν ἀναγκασμένη νὰ ἐργασθῆ χωρὶς συγκεκριμένο πρόγραμμα καὶ τὸ πρῶτο πού θεώρησε καθήκον νὰ κἀνῃ ἦταν νὰ ἐμπνεύσῃ ἐμπιστοσύνη στοὺς ἴδιους ἐκείνους πού ἐπρόκειτο νὰ βοηθῆσῃ καὶ νὰ τοὺς προσφέρῃ τὴν δυνατότητα νὰ αὐτοβοηθηθοῦν μὲ αἰσιοδοξία γιὰ τὸ μέλλον. Καὶ ἡ βοήθεια αὐτὴ ὑπῆρξε βασικὴ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ ἀπογοήτευσις καὶ ὁ μηδενισμὸς ἦσαν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ Γερμανικοῦ Λαοῦ. Αὐτὴ δὲ ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία, ἡ ὁποία συγχρόως εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα μιὰ πρόχειρη στέγασι τῶν προσφύγων κοντὰ ἐκεῖ ὅπου ἐπρόκειτο νὰ κτισθοῦν τὰ μόνιμά τους σπίτια, ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶχε ἐμπνευστῆ τῆς τὴν πίστι, ἀπεδείχθη ἀνώτερη καὶ ἀπὸ τὴν ἀρκετὰ ὁργανωμένη πιά προσπάθεια πού γίνεται τώρα ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες καὶ πού εἶναι γνωστὴ ὡς «κοινωνικὸν πρόγραμμα στεγάσεως».

Ἡ Ἐταιρεία οἰκισμοῦ καὶ ἐπαναπατριμοῦ ἐμπνέει μὲ τὸ χριστιανικὸ τῆς πνεύμα τὸ πρόγραμμα στεγάσεως, ἐνῶ συγχρόως βοηθεῖ νὰ γίνουν πραγματικότης οἱ βασικὲς ἀρχές τοῦ προγράμματος. Ἡ Ἐταιρεία αὐτὴ ἐργάζεται σὲ διάφορα μέρη τῆς Δυτικῆς Γερμανίας μὲ ἀποτέλεσμα τὴν διαρκῆ ἀνασυγκρότησι ὅχι μόνον τῶν κατοικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκογενειῶν πού πρόκειται νὰ ζήσουν μέσα στὶς κατοικίες αὐτές.

Ἡ κατὰ ὀμάδας, «κοινοτήτας», στέγασις ἔχει κριθῆ ὡς πιὸ κατάλληλη γιὰ τὴν βοήθει στὴν καλύτερη ἀνάπτυξι τῆς προσωπικότητος τῶν ἀνθρώπων, στὴν καλύτερη ἀξιοποίησι τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς καὶ στὴν δημιουργικὴ συνεργασία ὄλων τῶν μελῶν τῆς κοινότητος—γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ. Πάντως ἀποφεύγεται ἡ στέγασις σὲ πολυκατοικίες πού, σύμφωνα μὲ τὴν πείρα τῶν ἐδικῶν, πού ἀντιμετωπίζουν τὸ πρόβλημα τῆς στεγάσεως ἀπὸ χριστιανικὴ σκοπιά, δημιουργεῖ πολλοὺς ἠθικοὺς κινδύνους γιὰ ἐκείνους πού κατοικοῦν σ’ αὐτές.

Καὶ νὰ ἡ πείρα τώρα τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἐκκλησίας σ' ἓνα τόσο ζωτικὸ κοινωνικὸ ζήτημα ὅπως εἶναι ἡ στέγασις. «Απομώνωσις τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν κόσμον δὲν εἶναι πλέον δυνατὴ», δηλώνουν οἱ ἡγέται τῆς Ἐκκλησίας καὶ προσθέτουν ὅτι ὁ Χριστὸς πρέπει πᾶ νὰ γίνῃ ὁ Κύριος ὄλων τῶν ἐκφάνσεων τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Συγχρόνως ὁμοῦς ἡ Ἐκκλησία πιστεύει ὅτι δὲν εἶναι σκοπὸς τῆς νὰ κτίξῃ σπίτια δίχως νὰ ἐνδιαφέρεται γι' αὐτοὺς πού θὰ ζοῦν μέσα σ' αὐτά. Τὰ καινούργια σπίτια πού κτίζονται πρέπει ἀντιστοίχως νὰ δημιουργήσουν μιὰ καινούργια χριστιανικὴ «κοινότητα».

Καὶ αὐτὸ γίνεται. Ἡ Ἐκκλησία πού τόσο φροντίζει ν' ἀνακουφίσῃ ὑλικῶς τὸν ἄνθρωπον συγχρόνως τοῦ δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσῃ καινούργιες κ' ἀπλές χαρές, χαρές πού προσφέρει ἡ χριστιανικὴ ζωή. Ἐνα ὁμορφὸ παράδειγμα εἶναι τὸ παράδειγμα κάποιου γερμανοῦ πού, ἀφοῦ ἔχασε τὴν δουλειά του, τὸ σπίτι του καί—γιὰ ἀρκετὸ καιρὸ—τὴν οἰκογένειά του, ὅταν βρέθηκε στὸ καινούργιο του σπίτι πού τοῦ πρόσφερε ἡ ἐκκλησία, μαζὺ με τὴν οἰκογένειάν του, τὴν ὁποίαν ἐν τῷ μεταξῷ εἶχε βρῆ, εἶπε: «Εἶναι σχεδὸν ἀπίστευτο νὰ βρισκῶμαι πάλι με τὴν οἰκογένειά μου. Ἄλλὰ ὑπάρχει κάτι μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτό. Ἡ βεβαιότης ὅτι ἔχω γίνῃ μέλος μιᾶς ζωντανῆς κοινότητος. Ἡ συναίσθησις δὲ αὐτὴ ὅτι εἶμαι μέλος μιᾶς τέτοιας κοινότητος ἔχει δώσει καινούργιο νόημα στὴ ζωὴ μου».

Μαζὺ ὁμοῦς με τὸ πρόβλημα τῆς στέγης ἀντιμετωπίζεται καὶ ἡ ἀνεργία. Ἐτσι δταν ὑπάρχουν δυνατότητες, βοηθοῦνται αὐτοὶ πού ἀποκοτῶν στέγη νὰ μποροῦν νὰ ἐργάζονται, κοντὰ στὴν κοινότητά τους, γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν καθημερινῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἔχουν ἤδη τακτοποιηθῆ στὸ κέντρο «αὐτοβοηθείας», στὸ Espelkamp, 1049 ἄτομα, ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1949 μέχρι τὸν Μάϊον τοῦ 1951.

Στὸ ἴδιον μέρος γιὰ τὴν στέγασιν ὄλων αὐτῶν τῶν ἐργατῶν δημιουργοῦνται κατοικίες με διαφόρους τρόπους. Ἐτσι τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1950 παλαιὰ πολεμικὰ ἐρ-

γαστήρια μετετράπησαν σὲ 55 οἰκισμοὺς ἐνῶ τὸν Μάϊον τοῦ 1951 κτίσθησαν ἄλλοι 43.

Ἐπίσης ἄρχισε ἡ κατασκευὴ 458 οἰκισμῶν ἐνῶ συγχρόνως τὸ πρόγραμμα προβλέπει τὴν ἄμεση κατασκευὴ ἄλλων 265. Γιὰ τὴν περίοδον δὲ τοῦ 1951-1952 προβλέπεται ἡ κατασκευὴ 200 οἰκισμῶν ἐνῶ συγχρόνως πρόχειρα κτίρια στεγάζουν 200 ἐργάτας.

Γενικά, τὸ ὀλιγώτερον, μέχρι τέλους τοῦ 1951, χίλιοι τετρακόσιοι ἐργάται—χάρις στὴν κοινωνικὴ δράσιν τῆς Ἐκκλησίας—στὸ Espelkamp, τοῦ ὁποῖου ὁ πληθυσμὸς εἶναι 2.500 κάτοικοι (236 οἰκογένειες) ἀπὸ τοὺς ὁποίους 90% εἶναι πρόσφυγες, βρῆκαν ἐργασία καὶ στέγη. Καὶ μόνον τὸ παράδειγμα αὐτὸ τοῦ Espelkamp δείχνει τὴν δύναμιν τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἐκκλησίας στὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τῆς στεγάσεως καθὼς καὶ τὸν τρόπο με τὸν ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία βάζει θεμέλια ἠθικὰ καὶ ὑλικά γιὰ τὴ δημιουργίαν μιᾶς καλύτερης αὔριον γιὰ τὴν Γερμανία. Τὸ ζήτημα τῆς ἐπιπλώσεως τῶν σπιτιῶν ἐπίσης ἔχει ἀπασχολήσει αὐτοὺς πού ἐφαρμόζουν τὸ «κοινωνικὸν πρόγραμμα στεγάσεως».

★

Αὐτὴ εἶναι ἡ συμμετοχὴ τῶν προτεσταντικῶν ἐκκλησιῶν τῆς Γερμανίας στὸ πρόγραμμα στεγάσεως τῶν τῶσων προσφύγων, βομβοπλήκτων κλπ. πού ὁ πόλεμος ἄφισε ἄστεγους, ὅπως καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης, στὴν Γερμανία.

«Δὲν μποροῦμε νὰ κλειστοῦμε μέσα στοὺς τέσσερις τοίχους τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ νὰ ἀφίσουμε τὴν ὑποχρέωσιν γιὰ τὴν φροντίδα τῶν ἀστέγων στὴν κυβέρνησιν», ἐδήλωσαν οἱ ἡγέται τῆς Ἐκκλησίας καὶ συνεπείς στὴν δήλωσίν τους αὐτὴ, πιστεύοντας ὅτι οἱ ἄστεγοι ἀντιπροσωπεύουν τὸν «εἰς τοὺς ληστὰς περιπεσόντα», ἀπεφάσισαν νὰ δώσουν τὴν μάχην κατὰ τῆς ἐλλείψεως ἔστω καὶ στοιχειώδους χώρου γιὰ τὴν στέγασιν τῶσων ἐκατομμυρίων ἀστέγων, μάχην τὴν ὁποία, ὅπως εἶδαμε, χάρι στὴν πίστιν τὴν ὁποία διαθέτουν οἱ ὀργανωταί τῆς, συνεχῶς, διεξάγουν νικηφόρα.

Δ. ΝΙΚΗΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΕΡΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΓΑΜΟ ΖΩΗ

Ένα ώρατο άρθριδιο υπό τύπον δεκαλόγου για τους ἐγγάμους ἐδημοσιεύθη στὸ Ἀμερικανικὸ Χριστιανικὸ περιοδικὸ «The Evangel» τεύχος Ἰουνίου 1952. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ γραμμένο ἀπὸ τὸν κ. Glenn Clark καὶ μὲ πολλὴ ζωντάνια καὶ ἀπλότητα, μᾶς δίνει δέκα πρακτικὰ συμβουλὲς γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ἐγγάμων, θγαλμένες ἀπὸ τὴν πείρα καὶ ὑπὸ τὴν ἔμπνευσι τῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ.

Νομίζομε πὼς ἀξιζει νὰ δώσωμε τὴν εὐκαιρία στοὺς ἀναγνώστες τῶν «Ἀκτίνων» νὰ διαβάσουν τὸ ἄρθρο αὐτὸ σὲ ἑλληνικὴ ἀπόδοσι.

*

Ὁ γάμος εἶναι μίᾳ ἐνότῃς ἢ ὁποῖα συμβολίζει τὴν ἀπόλυτὴν ἐκείνην ἐνότῃτα τῶν ψυχῶν, ἢ ὁποῖα στὴν τελείᾳ τῆς μορφῆς εὐρίσκεται μόνον στὴν αἰωνιότητα.

Ἄλλὰ τὸ νὰ φέρῃ κανεὶς τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς αἰωνιότητος καὶ νὰ τὸ ἐγκαταστήσῃ μέσα στὴν οἰκογένεια, εἶναι καὶ τοῦτο ἡ ἐκπλήρωσις μιᾶς μεγάλης θείας ἐντολῆς. Ἴσως ὁ ἐπόμενος δεκάλογος νὰ βοηθήσῃ στὴν ἐκπλήρωσι τῆς ἐντολῆς αὐτῆς:

1) Προσπαθεῖτε νὰ κάμετε τὸ σύντροφό σας εὐτυχισμένο. Μὴ τὸν «διδάσκετε». Προσπαθήστε κυρίως νὰ διδάξετε τὸν ἑαυτὸ σας καὶ νὰ διορθωθῆτε, ἀλλὰ ὁ καλύτερος τρόπος διδασκαλίας γιὰ τοὺς ἄλλους εἶναι τὸ νὰ τοὺς κάμετε εὐτυχισμένους.

2) Μὴν προσπαθῆτε ν' ἀγαπήσετε τὸ σύντροφό σας π α ρ ἄ τις ἀδυναμίες του, ἀλλὰ ἀκριβῶς λ ὅ γ ψ τῶν ἀδυναμιῶν του. Μὴν ξεχνάτε ὅτι σεῖς μπορεῖτε νὰ ἔχετε περισσότερες καὶ ὅτι ἐν τούτοις θὰ ἠθέλατε οἱ ἄλλοι νὰ σᾶς ἀγαποῦν ὅπως εἴσατε.

3) Μὴν τὸ παίρνετε ἐπάνω σας ἐπειδὴ ὁ σύντροφός σας ἀνέχεται τις ἀδυναμίες σας, ἀλλὰ προσπαθήσετε νὰ τις ξεριζώσετε ἐνῶ εἶναι ἀκόμη καιρὸς.

4) Μὴν προσπαθῆτε π ἄ ν τ α νὰ ὑποστηρίξετε τις ἀπόψεις σας μὲ μίᾳ ἐξαντλητικῇ συζήτησι. Νὰ βρίσκατε πάντα τὸ κατάλληλο σημεῖο νὰ σταματήσετε τὴ συζήτησι καὶ ν' ἀφήνετε τὴ συνέχεια στὴν ἀγά-

πη καὶ τὴν προσευχῇ. Οἱ συζητήσεις εἶναι καλὲς ἐφ' ὅσον διεξάγονται μὲ φ ὠ ς καὶ ὄχι μὲ πυράκτωσι. Ὅση θερμότης χρειάζεταιαι γιὰ νὰ ζεστάνῃ τὸ σπῖτι, μπορεῖ νὰ μᾶς τὴν προμηθεύσῃ τὸ κάρβουνο, τὸ πετρέλαιο, τὸ φωταερίο καὶ ὁ ἥλιος. Ἡ πυράκτωσι ποὺ προσφέρει ἡ γλῶσσα μπορεῖ νὰ βάλῃ φωτιά στὸ σπῖτι. Ἄς τὴν χρησιμοποιοῦμε λοιπὸν μᾶλλον ὡς ἠλεκτρικὸν λαμπτήρα παρά ὡς ἀναμμένο πυρσὸ.

5) Μὴ θυμῶνετε καὶ οἱ δύο μαζὺ ταυτοχρόνως. Ὅταν βλέπετε «ἀναμμένο» τὸ σύντροφό σας, ἀναβάλετε τὸ δικό σας «ἀναμμα» γιὰ ἄλλη φορὰ! Δύο θερμοὶ πίδακες μπορεῖ νὰ εἶναι ὠραῖο θέαμα σὲ ἓνα πάριο, ὄχι ὅμως καὶ σὲ ἓνα σπῖτι.

6) Μὴ μελαγχολῆτε καὶ οἱ δύο ταυτοχρόνως. Κάθε γυναῖκα δικαιοῦται νὰ μὴν ἔχει κέφι πότε καὶ πότε. Ἐπίσης καὶ κάθε ἄνδρας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατσοφιάξῃ πότε καὶ πότε. Ἄλλὰ ἄς μὴ κάμνουν χρῆσιν τῆς «πολυτελείας» αὐτῆς καὶ οἱ δύο ταυτοχρόνως.

7) Μὴ λησμονῆτε, ὅτι ἀποτελεῖτε διαφορετικὰ ἡμίση τοῦ ἰδίου συνόλου καὶ ὄχι ὅμοια ἡμίση διαφόρων συνόλων. Ἀφήστε νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ σας μίᾳ ἀριμονία ἀντιθέσεων, ἢ ὁποῖα νὰ στολιζῆ τὴ συζυγικὴ ζωὴ.

8) Ἐφ' ὅσον ἀπεφασίσατε νὰ κάμετε τὸ ταξεῖδι ποὺ λέγεται γάμος μὴ σταματᾶτε μπροστὰ σὲ οἰονδήποτε ἐμπόδιο. Βαδίζετε πάντοτε πρὸς τὰ ἔμπρός.

9) Μὴ λησμονῆτε ὅτι ὁ γάμος δὲν τελειώνει μὲ τὴν τέλεσι τοῦ μυστηρίου. Ἀπὸ κεῖ ἀρχίζει. Καὶ ὅτι ὁ κάθε σύζυγος πρέπει νὰ βαδίζῃ πρὸς τὰ ἔμπρός μέχρις ὅτου ἐπιτύχῃ τὴν τελείᾳ ἐνότῃτα μὲ τὸ σύντροφό του ἢ ὁποῖα δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν ἐ ν ὄ τ ῃ τ α τ ο ὕ π ν ε ὕ μ α τ ο ς.

10) Τέλος, «ἀγαπάτε ἀλλήλους». Καὶ στὸ γάμο, ὅπως καὶ σὲ ὅλα τὰ ἄλλα ζητήματα, «μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀ γ ἄ π ῃ».

ΤΟ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ

Πλατεία σὲ προάστειο. Κάπα Πί Λιχός —Ψιλικά-Καλλυντικά (καὶ τηλέφωνο διὰ τὸ κοινόν). Κουρείο ὁ «Παναθηναϊκός». Στυλβωτήριον (ἐκτελοῦνται καὶ φόρες ἄνευ ραφῆς). Ἐμμανουὴλ Μαλαρέζος, Καφέ-ζαχαρό-γαλακτο-πωλεῖον. Μπροστά, (κοντὰ στὸ καταφύγιο τῶν ραγιαδῶν τῆς οὐρᾶς τοῦ λεωφορείου), σὰν τελωνεῖο σὲ νησιώτικο λιμάνι, τὸ περίπτερο: Ἐφημερίδες, σαπούνια ξυρίσματος, λεπίδες, ἀσπιρίνες, καραμέλες, τσίχλες, ἀναπτήρες... Ἄλλὰ κυρίως, ἔντυπη «καυθαριδίνη». Στὸ τελευταῖο εἶδος ἦταν ἀπὸ παλῆα «εἰδικός» ὁ περιπτεροῦχος. (Τὸ ἴδιο καὶ στὰ φυλλάδια-πρακτικὲς ὁδηγίες γιὰ τὸ ἔγκλημα)...

— Ἄλλοτε, τὸ γαργαλιστικὸ ἔντυπο, ἡ ἀπαγορευμένη φωτογραφία τυπωνόταν ἀπὸ λίγους, κρυφά, σὲ κανένα ὑπόγειο, πουλιώταν «στὴ ζουλα» καὶ ἄφηνε κέρδος...

Παραπονεῖται ὁ περιπτεροῦχος στὸν Μαλαρέζο-γυιό (τοῦ καφέ-ζαχαρό-γαλακτο-πώλη).

— Σήμερα σὲ συναγωνίζονται ὅλα τὰ περίπτερα, τὰ βιβλιοπωλεῖα, καθημερινὸς τύπος, «οἰκογενειακὰ» περιοδικά. Εἶναι κι' ὁ κινηματογράφος... Χμ, φίλε μου, ἂν ὅλος ὁ κόσμος μπορῆ νὰ πουλήσῃ ἐλεύθερα χασίσι θὰ πάμην πιὰ ν' ἀφήνῃ τὸ χοντρὸ κέρδος στοὺς δικούς του ἐμπόρους. Ἔτσι εἶναι κι' ἐδῶ...

Συμπλήρωσε ὁ περιπτεροῦχος, ἔβγαλε τὸ κεφάλι του μέσα ἀπὸ τὸ ξύλινο καβούκι καὶ ἔφτυσε μακριά, πικραμένος ἀπὸ τὸν... ἀθέμιτο ἀνταγωνισμό.

★

«Πνευματικὸ τέκνον» τοῦ εἰδικοῦ περιπτεροῦχο ὁ Μαλαρέζος-υἱός. Ἐτῶν δεκαεννέα (ῦφος μπλαζέ, παπούτσια «παντόφλες» καστόρι καφετί, ἀμερικάνικο λαθραῖο

ρολόι μὲ τριπλὸ λουρὶ στὸν ἀριστερὸ καρπὸ. Λοφεῖο α-λα-Κλάρκ Γκέμπλ). Σερβίρει στὸν περιπτεροῦχο δωρεὰν καμμία πατρικὴ γκαζόζα καὶ ἐκεῖνος τοῦ σερβίρει ὅλον τὸν «τύπο» ἐπὶ ἐπιστροφῇ.

Τὸ καφέ-γαλακτο-κλπ. ἔχει τάβλι, σκάκι, τέντα γιὰ τὴν ἀντηλιά καὶ σκιερὴ περικοκλάδα γιὰ τὴν ἀνάγνωσι. Ἐκεῖ ἀποσύρεται τὰ τελευταῖα χρόνια ὁ υἱὸς Μαλαρέζος, θυθίζεται στὴν μελέτη τοῦ ἡμερησίου καὶ περιοδικοῦ τύπου, «ἐντρυφᾷ» στὶς εἰκόνες καὶ ἀποστηθίζει τὶς γαργαλιστικὲς περιγραφὰς τῶν ἀνωμάτων ἐγκλημάτων. Τί τύχη αὐτὸ τὸ περίπτερο νὰ φυτρώσῃ μπροστά στὸ καφέ-γαλακτο-ζαχαρό-πωλεῖον!

★

Στὴν πόρτα τοῦ μαγαζιοῦ φάνηκε ὁ Μαλαρέζος-πατήρ. Ξεμπράτσωτος, ἀγανακτισμένος.

— Πάγετε νὰ φέρης τὰ γιαιούρτια! φώναξε στὸ λοφεῖο Κλάρκ-Γκέμπλ.

Ἀπὸ τὶς πρασινάδες ἔφτασε μιὰ φωνὴ «μπλαζέ», συρτὴ καὶ μπάσα:

— Δὲν μπορῶ...

— Πάγετε σοῦ λέω! (Θύμωσε τώρα ὁ καφέ-γαλακτο-ζαχαροπλάστης).

(Ἡ ἴδια ἀπάθεια).

— Θὰ φύγω γιὰ τὴν Ἀθήνα...

— Νὰ φύγῃς γιὰ πάντα! Νὰ φύγῃς ἀπὸ τὸ μαγαζί. Νὰ φύγῃς κι' ἀπ' τὸ σπίτι!

— Ἀπ' τὸ σπίτι δὲν φεύγω...

(Αὐτὸ δὲν τὸν συμφέρει).

— Θὰ φύγῃς γιατί θὰ σοῦ κόψω τὰ πόδια!

— Δὲν μπορεῖς...

Τέντωσε τὰ πόδια ὁ Κλάρκ-Γκέμπλ μπροστά στὴν καρέκλα καὶ τὸν προκάλεσε «σερέτικα»:

— Κόφτα!...

Ὁ πατέρας του δὲν μίλησε... Μπήκε μέσα. Ἔστειλε τὸν μοναδικὸ ὑπάλληλο τοῦ καφενεῖου γιὰ τὰ γιαούρτια καὶ γῆρκε ὁ ἴδιος νὰ σερβίρει τοὺς πελάτες.

Ὁ γυιὸς του σηκώθηκε, ἴσωσε τις πλάτες του, σήκωσε τὸ χέρι καὶ τάραξε τὸ λοφεῖο, νὰ βοῆ τὴν θέσι του, καὶ προχώρησε νυσταγμένα πρὸς τὴ στάσι τοῦ λεωφορείου.

Ὁ πατέρας του ξαναβγήκε στὴν πόρτα τοῦ μαγαζιοῦ καὶ σήκωσε τὸ γυμνὸ μπράτσο του ψηλά μὲ λύσσα:

—Δές τον... Τὸν ἀγαίρευτο! Ἔντεκα ἡ ὥρα, πάει γιὰ νὰ βρῆ δουλειά! Ἄν βρῆ!...

★

Δουλειά βρῆκε...

Ὁχι στὶς ἔντεκα. Στὴ μία μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Μαζὺ μὲ ἄλλους δύο.

Σὲ μιὰ πρόχειρη «ληστεία καὶ ἀπόπειρα βιασμοῦ...».

Τὸ πρῶτ (μπράβο στὴν ἀστυνομία!) στὸν ἀριστερὸ καρπὸ του γυαλίζει πάντοτε τὸ πλακέ ρολοῖ μὲ τὸ τριπλὸ λουρί. Καὶ στὸν δεξιὸ καρπὸ τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ διπλὰ σιδερένια «βραχιόλια μὲ τὸ λουκέτο». Στὸ ἄλλο «βραχιόλι» εἶναι περασμένο τὸ χέρι ἐνὸς συντρόφου του στὴν νυκτερινὴ «δουλειά». Καὶ ὁ διάδρομος, πὺν περπατᾶνε τώρα διστακτικὰ τὰ καφε «παντοφλὲ» καστόρια, εἶναι τῆς Εἰσαγγελίας.

★

Στὸ καφέ-ζαχαρό-γαλακτο-πωλεῖον τὸν βρῆκε ἡ εἶδησις τὸν Μαλαρέζο πατέρα...

Ἔνας φουκαρᾶς, ἓνας ἀνθρωπάκος εἶναι. Γράμματα δὲν ξέρει, μὰ καφε γνήσιο σερβίρει. Φόρους ξυνοὺς πληρώνει (στὴν τέταρτη κλάσι τὸν κατατάξανε, ὑποχρεωτικὸ καὶ τὸ «βιβλίον ἀγορῶν»). Σέβεται τὸν Θεὸ καὶ τοὺς γειτόνους. Παιδαγωγὸς δὲν εἶναι μὰ αὐτὸς τὸ καλὸ παράδειγμα τὸ ἔδωσε στὸ παιδί του... Γιατί, ποιὸς, ποιὸς πῆρε στὸ λαμό του τὸ παιδί του; Κακὸ δὲν ἔκανε σὲ κανένα... Κακὸ δὲν ἔκα... σὲ κανέ... κανέ...

Ἔλεσε σὲ μιὰ καρέκλα ὁ Ἐμμανουὴλ Μαλαρέζος πρὶν τελειώσῃ τις πικρὲς σκέψεις του...

Ὁ εὐκάλυπτος στὸ πεζοδρόμιό τῆς πλατείας πῆρε ἓνα ἀκαθόριστο σχῆμα. Τὰ τρα-

πέζια τοῦ μαγαζιοῦ ἄρχισαν νὰ χορεύουν γύρω του. Τὸ σαγόνι του στράβωσε καὶ φάνηκε τὸ ἀσπράδι τοῦ ματιοῦ του.

—Βρὲ ὁ Μαλαρέζος πεθαίνει!... Τρεχᾶτε!

—Νερό!...

—Ἔνα γιατρό!...

★

Ἄδικος ὁ κόπος...

Στὴν προαστιακῆ πλατεία. Κάπα Πι Λιχὸς—Ψιλικά. Κουρεῖον ὁ «Παναθηναϊκός». Στυλβωτήριον... Καφε-ζαχαρό-γαλακτο-πωλεῖον... Naί, ἐδῶ... Ἔνας νεκρὸς καὶ ἓνας φυλακισμένος... Σὲ μιὰ γωνιά στὴν ἄκρη τῆς Ἀθῆνας. (Μόνο σ' αὐτή;)

Γιατί;

★

Συζητήθηκε τὸ κακὸ. Ἡ κοινωνία τῆς πλατείας ἤξερε τις συνήθειες τοῦ νεαροῦ ἐγκληματία, σκέφθηκε, ἀγανάκτησε. Ἄγριο-οκνιτᾶζει τὸ περίπτερο, τὸν «εἰδικό»:

—Τὸ περίπτερο τὸν ἔφαγε τὸν Μαλαρέζο... Τὰ παιδιά μας χάνονται μ' αὐτὰ πὺν διαβάζουν καὶ βλέπουν σήμερα! Γιατί δὲν μιλάει κανεῖς! Γιατί δὲν μιλάει κανεῖς... Τὸ Κράτος, ὁ Νόμος... Γιατί δὲν τὰ ἀπαγορεύουν... Γιατί δὲν τοὺς πιάνουν!

★

Ἐπὶ τέλους...

Δύο ἀστυφύλακες κάνουν κυκλωτικὴ κίνηση. Τρέχουν. Πλησίασαν τὸ περίπτερο. Τὸ χέρι στὴν τσέπη μὲ τὸ κλόμπ...

Ἐξόρμησις!

—Ἀπάνω τὸν παιδιά!

Οἱ ἀστυφύλακες χύθηκαν μπροστὰ ἀκάθεκτοι (οἱ διαταγὲς εἶναι ἀτεγκτες!)

Ἄλλὰ ὁ στόχος τους—ἓνας μικροπωλητῆς χωρὶς ἄδεια, πὺν πούλαγε μπροστὰ στὸ περίπτερο λεμόνια, ἔσπρωξε ἀλαφιασμένος τὸ καρτσάκι, νὰ κρυφτῆ σὲ μιὰ πάροδο. Τὰ λεμόνια κατρακύλησαν στὴν ἀσφαλτο...

Τὸν ἔφτασαν:

—Ἄλτ!

Σήκωσε τὰ χέρια ψηλά, τρέμοντας μπροστὰ στὸ Κράτος τοῦ Νόμου.

Οἱ δύο ἀστυφύλακες τὸν ἄρπαξαν ἀπὸ τὸ γαϊκά.

—'Ἐν ὀνόματι τοῦ Νόμου σὲ συλλαμβάνομεν!

Οἱ διαταγῆς εἶναι αὐστηρές.

★

Ἡ πλατεία ἠσύχασε πάλι.

—Μὲ ἓνα φράγκο κύριοι... Μὲ ἓνα φράγκο... Ὅλα τὰ μοντέρνα θεατρικὰ τραγούδια, ὁ χάριτης τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὰ παιδιά σας. Τὸ νέο ἐνοικιοστάσιο, τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος... Μὲ ἓνα φράγκο... Ὅλα μὲ ἓνα φράγκο...

Ὁ περιπτειοῦχος τέντωσε τὸ αὐτί. Τὸ Σύνταγμα δὲν τὸ εἶχε.

—Ψίτ, μικρὲ... Δίνεις πέντε Σύνταγμα-

τα μὲ τέσσαρα φράγκα;

—Δίνω...

—Πάρε τὰ ψιλὰ...

Ὁ περιπτειοῦχος ἄνοιξε ἓνα ἀπὸ τὰ πέντε, ἔρριξε στὶς σελίδες του, ἀπὸ περιέργεια μιὰ ματιά, ἔτσι στὴν τύχη... Μπᾶ; Κάτι ἔγραφε ἐκεῖ γιὰ τὸν τύπο, τὰ ἄσημα δημοσιεύματα, τὴν κατάσχεσί τους...

Χαμογέλασε. Πῆρε ἔπειτα ἓνα μανταλάκι καὶ κρέμασε καὶ τὸ Σύνταγμα πλάι σὲ μιὰ μισόγυμη «καλλονή» καὶ σ' ἓνα γκαγάστερ μὲ μάσκα...

—Μὲ ἓνα φράγκο κύριοι...

ΟΥΤΙΣ

ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ

Σὲ σκέφτομαι νὰ γράφης:

Σκυφτὸς

σ' ἓνα λευκὸ χαρτὶ γεμᾶτο προσδοκία

Τὰ μάτια σου

γεμᾶτα φῶς

καὶ στὴ μορφῇ σου

μιὰ ἀνείπωτη ἀγωνία.

Στὸ μέτωπό σου χαραγμένη

ἡ ἀναζήτηση

σὲ μιὰ βαθεῖα ρυτίδα

λὲς κι' εἶναι πόνου ἀπόκρουση

κραυγῇ

σ' ἑνὸς βιβλίου ἄγραφου σελίδα.

Καὶ γράφεις.

Κάθε λέξη πόνος ἄφατος

Κάθε γραμμὴ κι' ἓνα κομμάτι

ἀπ' τὴν ψυχὴ σου

ᾧ Θεέ μου,

πόσα δάκρυα κρῦβει τάχατες

καὶ πόσον ἴδρωτα

ἢ κάθε μιὰ στροφή σου.

Νὰ ξαργυρώσης πᾶς

σὲ λόγια πύρινα

δ,τι βαθὺ καὶ εἰσμικὸ μέσα σου ἐγίνη.

Καὶ τότε βλέπεις

πόσο ἀνίλεα γελάστηκες

Καὶ πόσο μπλέχτηκες

στῆς τέχνης τῆ σαγήνη.

Καὶ γράφεις

καὶ προσμένεις καὶ ζητᾶς

τὴ γέννηση

ποῦ μουσικὰ θὲ νᾶρθη ἐντός σου

Καὶ τότε ἀπλόχερα τριγύρω

θὰ σκορπᾶς

φῶς ἀπ' τὸ φῶς σου.

Μιὰ γέννηση θὰ γίνη μουσικὰ.

Κι' ἐσὺ σκυφτὸς

σ' ἓνα λευκὸ χαρτὶ γεμᾶτο προσδοκία

θὰ πῆς τὸ Δόξα

στὸ Θεὸ

καὶ στοὺς ἀνθρώπους

εὐδοκία.

ΧΑΡΑ ΚΡΙΣΠΟΥ

Karel van de Woestijne

ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΟ, ΘΕΕ ΜΟΥ, ΑΥΤΟ ΤΟ ΒΡΑΔΙ...

Εὐλογημένο, Θεέ μου, αὐτὸ τὸ βράδι!...
Τὰ χέρια μας κοιμούνται
κι' ἂν τὰ μέλη μας
ἔχουν γνωρίσει τὸ ἔνδυμα τῶν πιὸ παράξενων παθῶν,
τώρα, τὰ μάτια μας
ἔχουν πιά κουραστεῖ, καθὼς
τῶν ἐτοιμοθανάτων.
Ἡ αἰώνια ζωὴ Σου
βαραίνει τρυφερά στις φυλλωσιές πού ἀκίνητοῦν,
κι' ἀπὰ στοὺς κήπους ξαγρυπνᾷ ἡ εἰρήνη τῶν ματιῶν Σου.
Κι' ἐμεῖς,
ἐμεῖς ὁποῦ ζυγίσαμε
κάθε καρπὸ μὲς στὶς παλάμες μας,
καὶ πού γελάσαμε φαιδρά,
μοιάζομε τώρα μὲ τοὺς ξένους,
πού στέκονται ἔρμιοι καὶ σκυφτοί,
κάτω ἀπὸ τὴν εἰρήνη Σου καὶ τὰ γλαυκὰ Σου μάτια...
Εὐλογημένο, Θεέ μου, αὐτὸ τὸ βράδι...
Σὲ κάθε αὐλάκι
τὸ σπλαγχνικὸ τὸ χέρι Σου κρύβει γαλήνιους σπόρους.
Ἄπ' τὴν ἀγάπη Σου
πρόβαλε, ξάφνου, ὀλάκαιρη λίμνη ἀπὸ ἐξαίσια ρόδα...
Ἄν γλυκολάμπει τὸ ἡλιοφῶς
ἡ χάρη Σου τὸ ἀφήνει,
κι' ἡ εἰρήνη τοῦ προσώπου Σου καίει μέσα στὴ ματιὰ μου.
Κι' ὅμως, ἐμεῖς
εἴμαστε, Θεέ μου, τόσο λυπημένοι!
κι' ἄς ἔκαμες νὰ κατεθεῖ,
τριγύρω ἀπ' τὶς ἐπανωτὲς πτυχώσεις τῶν παθῶν μας,
μὲ τρυφερότητα πού δὲν ἐγνώρισε
καὶ δὲ μᾶς τύλιξε ὡς τὰ τώρα ἀγάπη,
τὸ πονεμένο χεῖδεμα τῶν βραδυῶν Σου ἀκτίων!
Εὐλογημένο, Θεέ μου, αὐτὸ τὸ βράδι!...
Μ' ἄς βουθαθοῦμε, ὥστόσο
Τὸ τραχὺ μας πνεῦμα,
καρτερικό, τὴν ὥρα αὐτή,
καὶ συμφιλιωμένο
μὲς στὸ γλυκὸ, σὰν τὴν ἑσπέρα ἐτούτην, θάνατο,
θὰ γείρει πρὸς τὸ στήθος Σου,
σὰν τὸ παιδί πού ἐνύσταξε πολὺ,
πρὸς τὸ μακάριο στήθος τῆς μητέρας.
Ἄς εἶν' εὐλογημένο!
Ἡ θεία ἀνάπαυσή Σου
χύνεται γύρω ἀπ' τοὺς γερμένους κλώνους,
—πού ἀλαφροταλαντεύονται μὲ τὸ ρυθμὸ, θαρρεῖς,
πού δίνει ἡ ἀνάσα τῶν πουλιῶν, καθὼς γλυκοκοιμούνται.
Ἄς εἶν' εὐλογημένο!
Λίγο ἀκόμα,
κι' ἡ νύχτα θ' ἀπλωθεῖ βαθειὰ τριγύρω ἀπ' τὴ ζωὴ μας
καί, γέροντας ἐράσμια πρὸς Ἐσὲ
τὴ μοναξιά τῶν ἄδειων ἡμερῶν μας,
θ' ἀφανιστεῖ κι' αὐτή, σιγά, σιγά,
σὰν ἀχνοφώτιστο αὐγινὸ σὲ ὀλόλαμπρην ἡμέρα...

Μετάφρ. : ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

Ἄπ' τὸ «Σπίτι τοῦ Πατέρα».

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

ΤΟ ΘΕΡΜΟΜΕΤΡΟΝ

Εύρισκόμεθα λοιπὸν καὶ πάλιν ἐνώπιον τῶν ἐκλογῶν. Ἄλλην μίαν φοράν καλούμεθα εἰς τὰς κάλπας καὶ ἄλλην μίαν φοράν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γεμίζει τὴν ψυχὴν τοῦ κάθε Ἑλλήνος εἶναι μία ἀνησυχία ὡς πρὸς τὸ μέλλον, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκβάσεως τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐκλογῶν.

Πολιτικὰ σχόλια δὲν πρόκειται, βεβαίως νὰ κάμωμεν. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εἴπωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ περιοδικοῦ τούτου εἶναι τὸ ἑξῆς: Ὅλοι πρέπει νὰ ψηφίσουν, διότι ὅλοι πρέπει νὰ κάμουν χρῆσιν τοῦ νομίμου μέσου, διὰ νὰ ἐπιδράσουν καὶ αὐτοί, σύμφωνα μὲ τὴν συνείδησίν των, εἰς τὴν τύχην τῆς πατρίδος των — καὶ τοῦ ἑαυτοῦ των ἄλλως τε τὴν τύχην.

Περὶ τὸν νὰ λεχθῆ, ὅτι πρέπει νὰ ψηφίσουν κατὰ συνείδησιν. Κατὰ συνείδησιν ὄχι μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι δὲν θὰ ἔχουν κανένα ἄλλον ἐπιηρεασμὸν, παρὰ μόνον τὴν πεποιθισίν των ὡς πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος των. Κατὰ συνείδησιν καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι θὰ καταβάλουν κάθε ἐπιμέλειαν, θὰ ζυγίσουν καλά, θὰ σκεφθοῦν μὲ πᾶσαν ψυχραιμίαν τὸ πρᾶγμα καὶ ἡ ψῆφος των θὰ εἶναι καρπὸς ὄριμου σκέψεως, ἂν γινῆς σκέψεως καὶ μελέτης σοβαρᾶς, ἀξίας πρᾶγματι τῆς σοβαρότητος τῶν καιρῶν, τοὺς ὁποίους διερχόμεθα καὶ τῶν συνεπειῶν πού θὰ ἔχη αὐτὴ ἢ ἐκεῖνη ἡ γραμμὴ πορείας τοῦ ἑλληνικοῦ σκάφους.

Κατὰ τὰ λοιπὰ, μία εὐχή: ὁ Θεὸς νὰ φωτίσῃ τοὺς ἐκλογεῖς, ὅταν θὰ ψηφίσουν, καὶ ἐκεῖνους πού θὰ ἐκλεγοῦν, νὰ ἐννοήσουν ὅτι καὶ διὰ τὸ ἀτομικὸν των, ἀκόμη καὶ διὰ τὸ ἐγωῖστικὸν καὶ τὸ κομματικὸν των συμφέρον, ἀπαραίτητος προϋπόθεσις εἶναι νὰ ἰδῆ μερικὸς καλὰς ἡμέρας, ἐπὶ τέλους, αὐτὸς ὁ τόπος.

...Καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει τρῶπος νὰ χαθῆ ἢ Ἑλλάς καὶ νὰ κερδίσουν τὰ κόμματα!

Τώρα πλέον εὐρισκόμεθα ὀριστικῶς εἰς τὸν χειμῶνα. Δηλαδή, νὰ ἐξηγούμεθα, εἰς τὸν χειμῶνα εὐρίσκεται ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὸ ὁποῖον κυρίως βαστάζει τὴν σκληρότητα τῆς χειμερινῆς περιόδου. Ὁ λαὸς τῆς ὑπαίθρου.

Εἶναι ἐντροπὴ νὰ λησμονοῦμεν καὶ καθ' ὅλον μὲν βεβαίως τὸ ἔτος, ἰδιαίτερος ὅμως κατὰ τὸν χειμῶνα, τὴν τεραστίαν διαφορὰν πού χωρίζει τοὺς ὄρους διαβίσεως τοῦ λαοῦ τῶν πόλεων ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου. Τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἔχει ὁ λαὸς τῆς ὑπαίθρου ὡς πρὸς τὰς σκληρὰς συνεπείας τοῦ χειμῶνος. Καὶ ὄχι μόνον τοῦ φυσικοῦ, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τοῦ πνευματικοῦ χειμῶνος, πού μᾶς μαστίζει. Ἡ ἀπίστευτος καὶ ἐγκληματικὴ κρατικὴ ἀβελτηρία, τὸ χάος τὸ οικονομικόν, τὸ διοικητικόν, τὸ πνευματικόν, πού δέρνει τὴν χώραν, ξεσπᾷ μὲ ἀσυγκρίτως μεγαλυτέραν σκληρότητα εἰς βάρος τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου, παρὰ εἰς βάρος τῶν κατοίκων τῶν πόλεων.

Καὶ τί πρέπει νὰ γίνῃ ἀπέναντι αὐτῆς τῆς δραματικῆς πραγματικότητος; Μὰ... νὰ προτείνωμεν ἡμεῖς αὐτὴν τὴν στιγμὴν μίαν συνταγὴν μαγικὴν, ἢ ὁποία θὰ φέρῃ τὴν ἄμεσον λύσιν τοῦ προβλήματος... μακάρι νὰ τὴν εἶχαμεν! Ἄλλ' ἂν δὲν ἔχωμεν συνταγὴν, ἔχομεν ὅμως χρῆμα. Νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ τὸ ζήτημα, νὰ τὸ σκεπτόμεθα, νὰ σκεπτόμεθα τοὺς ἀδελφοὺς μας πού ὑποφέρουν περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς ὥστε νὰ ξεύρουν καὶ αὐτοί, ὅτι τὸ δράμα των εἶναι καὶ ἰδικὸς μας πόνος ψυχῆς.

Αὐτό, βέβαια, προϋποθέτει πνευματικὸν ἀνέβασμα τῆς κοινωνίας μας. Ἄλλὰ καὶ τὸ πνευματικὸν ἀνέβασμα πρέπει πρῶτην του ἐκδήλωσιν νὰ ἔχη τὴν ψυχικὴν μας αὐτὴν συμπαράστασιν.

Μὲ ἄλλα λόγια, ὅπως ὁ ἀγρότης μας εἶναι ὁ πρῶτος πού ὑφίσταται τὰς συνεπείας τοῦ πνευματικοῦ λιμοῦ, ἔτσι πρέπει

νά είναι ὁ πρῶτος πού θά ἀντιληφθῇ κάθε πνευματικὴν ἐξυγιάνσιν πού θά γίνεται εἰς τὸν τόπον μας. Καὶ κάθε πνευματικὸς ἄνθρωπος πού ποιεῖ διὰ τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς χώρας πρέπει νὰ ξεύρῃ τὸ ἐξῆς: τὸ θερμοόμετρον, ὁ δείκτης ἐξυγιάνσεως θά εἶναι τὸ χωριό. Θὰ βλέπωμεν τὸ ἐνδιαφέρον πού δείχνομεν διὰ τὸ ἑλληνικὸ χωριὸν καὶ διὰ τὸν ἀγρότην ἀδελφόν μας καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θά καταλαβαίνωμεν κατὰ πόσον πράγματι προοδεύομεν ἢ ὄχι πνευματικῶς!

ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ

Διακεκριμένη χρονογράφος καθημερινῆς ἐφημερίδος διαμαρτύρεται διὰ τὴν ἀδιάφορον σχεδὸν στάσιν, τὴν ὁποίαν ἐπεδείξαμεν κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἐπιστήμονος, τοῦ Sir Alexander Fleming. Πράγματι, ἐκτὸς ἀπὸ μίαν δεξίωσιν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ κατόπιν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, κατὰ τὰ λοιπὰ περιορίσθημεν εἰς τὰ ἀπαραίτητα. Κανεὶς ἐνθουσιασμοὸς τῆς κοινῆς γνώμης, καμία γενικὴ προσοχή. Καὶ ὅμως, ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν χώραν μας ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐπιστημονικὰ ἀναστήματα τῆς γενεᾶς μας, ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ὁποῖον ὅλοι μας τώρα ὀφείλομεν εὐγνωμοσύνην, ἀφοῦ κατήνησε νὰ μὴ ὑπάρχῃ σχεδὸν Ἑλλήν, πού νὰ μὴ κάμῃ χρῆσιν τῶν σωτηριῶν ἐφευρέσεών του εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὰ ἀντιβιοτικὰ λεγόμενα φάρμακα. Ὁ Fleming εἶναι ὁ ἐπιστήμων ὁ ὁποῖος ἔχει σώσει χιλιάδας ἀνθρώπων καὶ ὁ ὁποῖος εἰς τὸ κάτω - κάτω, ὅπως ὀρθότατα παρατηρεῖ τὸ χρονογράφημα, καὶ εἰς τὸν δημόσιον θησαυρὸν μέσῳ τῶν δασμῶν ἔχει προσπορίσει τοῦ κόσμου τὰ χρήματα.

Ἄλλά, βλέπετε, ὁ Fleming δὲν εἶναι ὁ Τάυρον Πάουερ διὰ τὸν προσέξῃ ὁ κόσμος, νὰ ἐνθουσιασθῇ καὶ νὰ σπεύσῃ πατεῖς με πατῶ σε νὰ τὸν ἰδῇ. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀδιαφορία. Κάποια ἐτικέττα καὶ πλέον οὐ!

Ναί, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ὄντως ἐντροπὴ μας!

ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑ

Εἶναι ἐντροπὴ μας, ἀλλὰ εἶναι καὶ φυ-

σικὴ συνέπεια. Ἡ ἐπιστήμη σήμερον θερίζει ὅ,τι εἰς τὸ παρελθὸν ἔσπειρεν. Ἀπλούστατα, ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης ἄλλοτε, εἶχε κηρυχθῆ ἡ ἀδιαφορία διὰ τὰς πνευματικὰς ἀξίας, ὁ ὕλισμός.

Βεβαίως, ἐκεῖνοι πού τὰ ἐκήρυτταν αὐτὰ δὲν ἐννοοῦσαν ὅτι θά φθάσωμεν νὰ ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὴν ἐπιστήμην, νὰ περιφρονοῦμεν ἕνα Fleming καὶ νὰ τρελλαινόμεθα διὰ τὸν οἰονδήποτε κινηματογραφικὸν ἀστέρα ἢ δι' οἰανδήποτε ἐμφάνισιν τοῦ ἱπποδρομίου.

Ναί, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ καθορίζωμεν τὰς συνεπείας τῶν ἐγχειρημάτων μας. Αἱ συνέπειαι προχωροῦν μόναι των, ἀκάθεκτοι καὶ ἐκεῖ πού δὲν τὰς περιμένομεν ὅπου δὲν ἠμποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε. Δι' αὐτὸν δὲ ἀκριβῶς τὸν λόγον «οὐδὲν κακὸν ἀμιγῆς καλοῦ». Καλὸν εἶναι καὶ οἱ ἐπιστήμονες νὰ βλέπουν τὰς συνεπείας εἰς τὰς ὁποίας καταντῶμεν, ὅταν ἡ ἐπιστήμη χρησιμοποιεῖται διὰ νὰ καταρρίπτῃ τὴν πνευματικὴν ἔξαρσιν. Καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ ὁ Sir Alexander Fleming, ἀλλὰ καὶ ὁ ὁμώνυμός του Sir Ambroise Fleming δὲν εἶναι μόνον μεγάλοι ἐπιστήμονες, ἀλλὰ ἐτάχθησαν καὶ εἰς τὴν στρατείαν διὰ τὴν ἐπανάρθωσιν τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ὁ ἐπιστημονικὸς ὕλισμός. Καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἀκριβῶς αὐτῇ πρέπει νὰ προσέξωμεν ὅ,τι καὶ ὁ ἄλλος Fleming, ὁ Sir Ambroise Fleming, ὁ μέγας ἐρευνητὴς τῆς ἠλεκτρομηχανικῆς (ἀποθανὼν τῷ 1945 εἰς ἡλικίαν 95 ἐτῶν) ἔγραφεν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀνεδημοσίευσαν αἱ «Ἀκτίνες» τοῦ 1948 (σ. 71) εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδηλώσεων τῶν μεγάλων ἐπιστημόνων τῆς ἐποχῆς μας ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Καὶ ἡ ἐπιστήμη διὰ νὰ ὑπάρξῃ καὶ διὰ νὰ μὴ πνιγῇ εἰς περιβάλλον ἀδιαφορίας ἢ καὶ ἐχθρότητος χρειάζεται κοινωνίαν ἱκανὴν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς ἀξίας, νὰ διακρίνῃ τὸν Fleming ἀπὸ τὴν «Στὰρ Σκωτία». Δηλαδὴ κοινωνίαν εὐρισκομένην εἰς τὸ ἐπίπεδον εἰς τὸ ὁποῖον (κάθε ἡμέραν ἀποδεικνύεται αὐτὸ) μόνον ἡ χριστιανικὴ πίστις ἠμπορεῖ νὰ τὴν ἀνεβῆσῃ!

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

Δύο λέξεις εὐλαβοῦς μνημοσύνου τοῦ Σωτήρη Σκίπη. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ λεχθῆ, βέβαια, ὅτι ἡ παραγωγή τοῦ μεγάλου ποιητοῦ ἀνῆκε καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν χριστιανικὴν δημιουργίαν. Ἔδειχνεν ὅμως τὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος σέβεται. Ὁ Σκίπης ἀνῆκεν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν εὐγενῶν ψυχῶν, αἱ ὁποῖαι ὀλονὲν προσήγγιζον εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ὑπέγραψε μὲ ὄλην του τὴν καρδιά τὴν δήλωσιν τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων καὶ κατόπιν ἔστειλε καὶ συνεργασίαν εἰς τὸ περιοδικὸν αὐτό, εἶχε δὲ καὶ προσωπικὴν μαζὶ του ἐπαφήν, ἐπαφήν τῆς ὁποίας ἡ ἀνάμνησις μᾶς εἶναι ἰδιαίτερος προσφιλῆς.

Τὸν ἀποχαιρετῶμεν μὲ σεβασμὸν διὰ τὸ ἔργον του, μὲ εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν συμβολὴν του καὶ μὲ τὴν εὐχὴν τὸ παράδειγμά του νὰ συγκινήσῃ τέλος πάντων τὸν λογοτεχνικὸν μας κόσμον περισσύτερον ἀπὸ ὅ,τι μέχρι τοῦδε τὸν ἔχει συγκινήσει.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ

Εἶναι κοῖμα, ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ προσφέρωμεν, ὅπως θὰ ἐπιθυμοῦσαμεν, μετὰφρασιν, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας πού ὁπωσδήποτε διαβάζουν ἀγγλικά θὰ ἠθέλαμεν νὰ συστήσωμεν θεομότατα νὰ διαβάσουν τὸ βιβλίον «Through God's Underground» (Gretta Palmer ἔκδοσις Hollis and Carter London). Εἶναι ἓνα βιβλίον τὸ ὁποῖον περιέχει κομμάτια ἀπὸ τὴν ὑπέροχον πραγματικότητα τῆς πνευματικῆς ἀντιστάσεως, πού ἐκδηλοῦται μέσα εἰς τὰς χώρας τοῦ παραπετάσματος, ἀπὸ τὴν ζωντανήν, τὴν δυνατήν, τὴν ἠρωϊκὴν ἀλλὰ καὶ τὴν πολυμήχανον χριστιανικὴν πίστιν.

Εἶναι τόσον γεμᾶτο ἀπὸ γεγονότα τὸ βιβλίον αὐτό, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ διαβάσῃ κανεὶς μίαν σελίδα του, χωρὶς νὰ αἰσθανθῆ τὸν ἑαυτὸν του ὑψωόμενον. Ἔχει δὲ καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀόψεως ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, ὅτι ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν. Ὁ συγγραφεὺς, βέβαια, δὲν εἶναι

ὀρθόδοξος. Εἶναι κοράτης, καθολικὸς ἱερεὺς, (καὶ ὡς καθολικὸς γράφει) ἀλλὰ καὶ ἱατρός, ὁ ὁποῖος ὡς ἱατρός, ἱατρός σχηματισμῶν ἀντιστάσεως κατὰ τὴν γεωμανικὴν κατοχήν, κατῶρθωσε νὰ μπῆ μέσα ἀπὸ τὸ παραλέτασμα μέχρι καὶ τῆς Μόσχας. Ἀκριβῶς δὲ ἡ μαρτυρία του διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνθησιν τῆς ὀρθοδοξίας καὶ εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ εἰς ἄλλας χώρας ὅπως καὶ εἰς τὴν Πολωνίαν ἔχει δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐξόχως ἐξυψωτικὴν καὶ παρηγορητικὴν δι' ἡμᾶς σπουδαιότητα.

«ΜΟΥ ΕΞΑΝΑΘΩΣΑΤΕ ΤΗΝ ΠΙΣΤΙΝ»

Ἐνα περιστατικὸν ὅμως, πού περιέχεται εἰς τὸ πολῦτιμον αὐτὸ βιβλίον, δὲν ἀντέχουμεν νὰ μὴ τὸ παρυσιάσωμεν ἐδῶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας.

Ἐνα τάγμα στρατοῦ ρωσικοῦ εἰσέρχεται εἰς πολωνικὴν πόλιν διαρκοῦντος τοῦ πολέμου. Ἐνας ἀξιωματικὸς, νέος τῆν ἡλικίαν, σημαῖνον στέλεχος τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, μέλος καὶ τῆς ἀθεϊστικῆς ἐπιτροπῆς, ἐπιτάσσει ἓνα ὀρθόδοξον μοναστήρι. Ἐπειδὴ ὅμως εὐρίσκοντο εἰς τὴν περίοδον τῆς ἀνοχῆς τῆς θρησκείας, ἀφήνει καὶ μερικά κελλιὰ ἐλευθέρᾳ χάριν τῶν μοναχῶν.

Μίαν ἡμέραν πηγαίνει εἰς τὸ κελλὶ τοῦ ἡγουμένου, τὸν ὁποῖον εὐρίσκει μόνον. Μόλις ἐμπῆκε, διατάσσει τὸν ἡγούμενον νὰ κλείσῃ καὶ τὴν πόρτα τοῦ κελλιοῦ. Ἡ πόρτα κλείνει, ὁ ἀξιωματικὸς κυττάζει γύρω γύρω τὸ κελλὶ καὶ βλέπει ὅτι ὑπάρχει εἰς ἓνα τοῖχον ἡ εἰκὼν τοῦ Κυρίου μὲ ἓνα κανδήλι ἀναμμένον! «Ἄ» λέγει εἰς τὸν ἡγούμενον, «βλέπω ὅτι ἔχεις καλὰ βάλει τὴν βιτρίνα τοῦ μαγαζιοῦ σου ἐδῶ πέρα. Ἐ, τέλος πάντων, δὲν πειράζει, διότι τώρα ἀνεχόμεθα τὴν θρησκείαν, ὅπως ξέρεις. Μὴ φοβᾶσαι δὲν ἔχεις κανένα φόβον δι' αὐτὸ πού εἶδα! Ἄλλωστε πρέπει καὶ σεῖς νὰ κοροϊδεύετε τὸν κόσμον διὰ νὰ ἐπιδιώκετε τοὺς σκοπούς σας».

Ὁ ἡγούμενος διαμαρτύρεται.

«Μὲ συγχωρεῖτε, ἀλλὰ δὲν κοροϊδεύομε κανένα. Αὐτὸ εἶναι ἡ πίστις μας».

«Τώρα δὲν τ' ἀφήνεις αὐτά; Ἐμένα θὰ γελάσης, ἀφοῦ ξέρω ὅτι δὲν πι-

στεύετε εἰς τίποτε καὶ αὐτὰ ὅλα εἶναι ἐκμετάλλευσις ; »

«Μὲ συγχωρεῖτε, αὐτὰ δὲν εἶναι καθόλου ἐκμετάλλευσις, εἶναι ἡ πίστις μας».

Ὁ ἀξιωματικὸς θυμῶνει τώρα :

«Ἄκου δῶ, αὐτὰ δὲν περνοῦν ἐδῶ καὶ τουλάχιστον σὲ μένα πρέπει νὰ πῆς τὴν ἀλήθεια. Ὅτι δὲν πιστεύεις σὲ τίποτε καὶ ν' ἀναγνωρίζεις ὅτι αὐτὰ εἶναι κοροΐδιες».

«Μὲ συγχωρεῖτε, δὲν ἔχω ν' ἀναγνωρίσω τίποτε. Αὐτὴ εἶναι ἡ πίστις μου, ἡ ψυχὴ μου, ἡ ζωὴ μου».

«Ἐπιμένεις λοιπόν ; »

«Καὶ βέβαια ἐπιμένω. Θὰ ἐπιμένω μέχρι θανάτου ! »

«Θὰ τὸ ἰδοῦμε αὐτό» ὀρύεται τώρα ὁ ἀξιωματικὸς καὶ βγάζει τὸ περιστροφον. Τὸ προτάσσει μπροστὰ εἰς τὸν ἡγούμενον καὶ τοῦ λέγει : «Ἡ μοῦ ἀναγνωρίζεις ἀμέσως ὅτι δὲν πιστεύεις εἰς κανένα Θεόν, ἢ σὲ σκοτῶνω στὴ στιγμή».

Ὁ ἡγούμενος, ὁ ὁποῖος ξεύρει πόσον εὐκολὰ ἐκτελοῦνται αὐταὶ αἱ ἀπειλαί, βλέπει ἔμπρός του τὸ περιστροφον. Κάμνει τὸν σταυρόν του καὶ λέγει : «Ἐτοιμος εἶμαι, σκοτῶστε με».

Καὶ ὁ ἀξιωματικὸς... ρίχνει τὸ πιστόλι κάτω. Δάκρυα γεμίζουν τὸ πρόσωπόν του, ἀρχίζει καὶ ἀσπάζεται τὸν ἡγούμενον. «Πάτερ μου, σὰς εἶμαι εὐγνώμων. Μοῦ ἐδώσατε νὰ ἰδῶ πάλιν τὴν πίστιν ζωντανήν. Ὡστε λοιπὸν στ' ἀλήθεια πιστεύετε ! Νά, λοιπόν, ποῦ ἡ πίστις δὲν εἶναι ἐκμετάλλευσις, εἶναι πραγματικότης. Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ ! Μοῦ ἐξαναδώσατε πίσω τὴν πίστιν καὶ τὴν ζωὴν μου».

Δὲν χρειάζεται, βέβαια, τίποτε νὰ προσθέσωμεν ἡμεῖς. Ἐὰν ἤξευρεν ὁ ἡγούμενος αὐτὸς ὅτι μετὰ τὸ θάρρος του καὶ τὴν ἡρωϊκὴν ὁμολογίαν του θὰ ἐπανάφερε τὴν πίστιν εἰς ἕνα τέτοιον ἄθεον ! Ἀλλὰ μόνον εἰς αὐτόν ; Ἀπὸ τὸν ἀξιωματικόν, ἑκατοντάδες χιλιάδων ἀναγνωστῶν τοῦ βιβλίου ποῦ περιέχει τὴν ἀφήγησιν τοῦ γεγονότος, βλέπουν τὴν πίστιν τῶν ἐνισχυμένην ἀπὸ τὸν ἄγνωστον ταπεινὸν ἡγούμενον τοῦ ὀρθοδόξου ἐκείνου πολωνικοῦ μοναστηριοῦ !

Καὶ μόνον οἱ ἀναγνώσται τοῦ βιβλίου ;

Ἦδη, ἂς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ προσθέσωμεν, καὶ οἱ ἀναγνώσται τῆς παρούσης στήλης !

ΚΑΛΗ ΑΠΑΡΧΗ

Μᾶς γράφει ἀναγνώστης μας διὰ νὰ μᾶς ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν ἐπὶ ἐνὸς σπουδαιοτάτου πράγματι ἔργου τὸ ὁποῖον ἐπιτελεῖται ἐπάνω εἰς τὴν Οἴτην, εἰς τὴν ἱερὰν Μονὴν Ἀγάθωνος. Ἐχει ἰδρῦθῆ ἐκεῖ μία σχολὴ γεωργικὴ, ἡ ὁποία λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς, μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ εἰδικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προσωπικοῦ.

Ἡ σχολὴ αὕτη ἔχει μίαν ὑποδειγματικὴν πρακτικότητα, ἕνα καρποφόρον καὶ εὐεργετικὸν ρεαλισμόν. Παίρνει παιδιὰ τοῦ χωριοῦ, τοὺς δίδει ἐπὶ δύο ἔτη τὴν θάλπωρὴν τῆς, γνώσεις πρακτικὰς ἀλλὰ καὶ γραμματικὰς, εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν τὰ παιδιὰ αὐτὰ γυρίσουν εἰς τὸ σπίτι των, νὰ εἶναι ὀπλισμένα μετὰ ἐφόδια, τόσον γραμματικὰ, ὥστε νὰ μὴν ἔχουν τὴν μειονετικὴν θέσιν τοῦ ἀγραμμάτου, ὅσον καὶ τεχνικὰ καὶ δὴ καὶ γεωργικὰ ἀλλὰ καὶ μετὰ ἄλλας γνώσεις χρησίμους, ὅπως κτίσιμο, ξυλουργικὴν, ὑγιεινὴν. Ἐτσι θὰ ἠμποροῦν μετὰ ἐπιτυχίαν νὰ ἀντιμετωπίζουν τὰ τόσα προβλήματα ποῦ ἀντιμετωπίζει — μεμονωμένος πολλάκις — ἕνας χωρικός.

«Χαρτιὰ» ὅμως, διπλώματα, δὲν δίδει ἡ σχολὴ αὕτη. Θέλει νὰ κάμῃ χωρικούς, ἐπιτυχημένους εἰς τὴν ζωὴν ὄχι θεσιθίρας. Αὐτὸ εἶναι τὸ σύνθημα καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πείραμα. Ἄν δὲν κάμνωμεν λάθος, περὶ τὰ ὀγδόντα παιδιὰ ἐκπαιδεύονται τώρα ἐκεῖ. Εἶναι τὸ δεύτερον ἔτος αὐτό, ἀπαρχὴ ἐνθαρρυντικὴ πράγματι. Ὅλος ὁ πληθυσμὸς ἐκεῖ φαίνεται ὅτι παρακολουθεῖ τὴν σχολὴν μετὰ στοργὴν ἐξαιρετικὴν καὶ ἔμπρακτον. Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς περιοχῆς μετὰ προσωπικὴν ἐργασίαν ἔκαμαν ἕνα αὐτοκινητοδρόμον μέχρις ἐπάνω εἰς ἐπτακόσια περίπου μέτρα ὕψους, ὅπου εὐρίσκειται ἡ σχολὴ.

Μὲ ὄλην μας τὴν καρδιὰ εὐχόμεθα νὰ ἐπιτύχῃ αὕτη ἡ ἀπαρχὴ καὶ νὰ ἔχῃ ἡ προσπάθειά της μιμητὰς εἰς ὄλην τὴν Ἑλλάδα. Διότι τοιούτων σχολῶν ἔχει ἀνάγκην ἡ Ἑλλὰς καὶ τοιούτων ἀποφοίτων.

NEON BHEMA

Μαζί με τὸν ἑορτασμὸν τῆς συμπληρώσεως πεντακοσίων ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς Βίβλου ὑπὸ τοῦ Γουτεμβέργιου ἔρχεται καὶ μία ἄλλη εἶδησις σχετικὴ μετὴν Ἁγίας Γραφῆς. Εἰς κύριον ἄρθρον τῆς ἡ ἐφημερίδος «Κῆρυξ — Βῆμα» τῆς Νέας Ὑόρκης λέγει ὅτι μετὰ εἰδικὸν ἀεροπλάνον μεταφέρθη εἰς τὴν Κεντρῶν Ἀφρικὴν νέα μεταφρασις τῆς Βίβλου εἰς κάποιαν νέαν γλῶσσαν, Swahili. Διὰ τῆς νέας αὐτῆς μεταφράσεως, ἡ διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς γίνεται προσιτὴ εἰς τὰς φυλάς ποὺ κατοικοῦν τὴν περιοχὴν τῆς Κέννυας, Ταγκανίκας καὶ Οὐγκάντας.

«Μετὰ αὐτὸν τὸν τρόπον» λέγει ἡ μεγάλη ἀμερικανικὴ ἐφημερίδος, «ἄλλην μίαν φορὰν ἀνοίγεται ὁ δρόμος διὰ τὸ μέλλον τοῦ πολιτισμοῦ μας». Τὸ λαμπρὸν ἐκδοτικὸν ἔργον τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας, ἡ διάδοσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἀπὸ ἱεραποστόλους, οἱ ὅποιοι ἀφιερῶνουν ὅλην τὴν ζωὴν, σημειῶνει νέαν μεγάλην ἐπιτυχίαν, νέαν νίκην μέσα εἰς τὸ κέντρον τῆς μαύρης Ἡπείρου, ὅπου πράγματι αἱ δυσκολίαι διὰ τοιοῦτον ἱερὸν ἔργον εἶχον τὸ κορύφωμά των.

Ἡ διάδοσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς τὸ 1952 ἔχει μίαν ἔντασιν ὅπως ἐξαιρετικὴν καὶ πρωτοφανῆ, καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ—αὐτὸ εἶναι τὸ εὐτύχημα τὸ ἰδιαιτέρως χαροποιοῦν ἡμᾶς τοὺς ἄλλους— ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς καὶ εἰς τόπον μας.

Καὶ μένουσιν πλέον μόνον ἐκεῖνοι οἱ γνωστοὶ προφήται, οἱ ὅποιοι προεφήτευσον συνεχῶς, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἡ Ἁγία Γραφή θὰ ἐλησμονεῖτο. Ποῖοι ἦσαν αὐτοὶ ἄραγε; Ἄλλὰ αὐτοὶ... αὐτοὶ πράγματι ἔχουν λησμονηθῆ καὶ χρειάζεται ἡ στήλη αὐτῆ νὰ τοὺς ὑπομνήσῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς. Ἄλλ' εἶναι ἐπιεικέστερον καὶ φιλανθρωπότερον νὰ μὴ τοὺς ὑπομνήσῃ!

ΟΧΙ ΚΑΙ ΑΠΟΚΟΣΜΟΙ!

Ἐχομεν ἤδη κάμει λόγον εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας περὶ τῶν μεγάλων χριστιανικῶν συνεδρίων (παλλαϊκῶν πράγματι ἐκδηλώσεων) τὰ ὁποῖα γίνονται τώρα εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ τὸ συνέδριον λοιπὸν τῆς

Στουτγάρδης ἔρχεται μία νέα χαρακτηριστικὴ λεπτομέρεια.

Ὀλίγον προτοῦ ἀρχίσῃ τὸ συνέδριον αὐτό, ἐπὶ τῇ προούφει τῆς συρροῆς μυριάδων συνεδρίων, ἡ ἀστυνομία τῆς Στουτγάρδης ἐξέδωκε μίαν προκηρῶσιν πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλεγεν ὅτι ἐπειδὴ θὰ ἔλθῃ τόσος κόσμος, ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι δὲν ξυρῶν τὴν πόλιν καὶ οἱ ὅποιοι... «δὲν εἶναι καὶ ἐξοικειωμένοι πρὸς τὰ προβλήματα κυκλοφορίας τὰ ὁποῖα ἔχει μία μεγαλούπολις» ἡ ἀστυνομία παρακαλεῖ πολὺ, οἱ κάτοικοι τῆς Στουτγάρδης, τόσον οἱ ὄδηγοι αὐτοκινήτων, ὅσον καὶ οἱ πεζοὶ νὰ προσέξουν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ὅπως ἰδιαιτέρως τὰς ἀστυνομικὰς διατάξεις, διὰ νὰ διευκολύνουν εἰς τὴν ἄγνοιάν των καὶ ἀπειρίαν των τοὺς ξένους!

Καὶ αὐτὰ μὲν εἶπεν ἡ ἀστυνομία. Αἱ κακαὶ γλῶσσαι ὅμως εἶπαν τὸ ἐξῆς: ὅτι ἡ κάπως περιεργὸς καὶ πρωτοφανὴς αὐτῆ ἔκκλησις δὲν ὠφείλετο τόσον εἰς τὸ ὅτι οἱ ξένοι ποὺ θὰ ἤρχοντο θὰ ἦσαν πρωτόπειροι καὶ ἀπειροὶ ἐπαρχιώται (ὅλοι αὐτοὶ διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν ζωὴν των θὰ ἔβλεπαν μίαν μεγαλούπολιν;) ἀλλὰ εἰς τὸ ὅτι ἡ ἀστυνομία εἶχε σκεφθῆ ὅτι ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἔλθουν εἶναι ἄνθρωποι μετὰ θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, θὰ εἶναι κάπως... ἀπόκοσμοι καὶ ὀνειροπαρμένοι καὶ δὲν θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ὀδηγοῦν αὐτοκίνητα ἢ... νὰ περιπατοῦν εἰς τοὺς δρόμους. Θὰ δημιουργήσουν λοιπὸν ἰδιαιτέρας δυσκολίας εἰς τὴν τροχαίαν κίνησιν τῆς πόλεως.

Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως εἶναι τὸ ἐξῆς: Ὅτι ἐνῶν ἦλθον μυριάδες πράγματι συνέδρων, ἐκ τῶν ὁποίων πάρα πολλοὶ μετὰ αὐτοκίνητα ἰδικὰ των, ὅταν ἐτελείωσε τὸ συνέδριον, ἡ ἀστυνομία δι' εἰδικῆς τῆς ἀνακρινόμενης ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν παρετηρήθη ἡ παραμικρὰ αὔξησις εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀτυχημάτων.

Θέλετε τὸ ἐπιμύθιον; Αἱ ἐφημερίδες γράφουν τώρα, ὅτι μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἐπιτυχίας τοῦ συνεδρίου ἦτο αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἀνακοινωθέν. Ὅτι ἤξιζε νὰ γίνῃ τὸ συνέδριον διὰ νὰ μάθουν ὅλοι

πόσον εἶναι ἐσφαλμένος ὁ χαρακτήρισμός τοῦ χριστιανοῦ ὡς ἀνθρώπου ἀποκόσμου.

«Ὡστε, λοιπόν, αὐτοὶ οἱ χριστιανοὶ δὲν εἶναι καθόλου ἀπόκοσμοι» εἶναι ἐντελῶς φυσιολογικοὶ καὶ ἰσορροπημένοι ἄνθρωποι» ἔλεγαν πολλοί!

Βέβαια, οἱ σύνεδροι ἐγελοῦσαν διὰ τοιούτου εἶδους ἀναγνωρίσεις. Ἀλλά, ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε, πόσοι ἀπὸ τοὺς πιστοὺς

χριστιανοὺς μὲ μερικὰς ἀκρότητας καὶ ἀπροσεξίας τῶν δὲν κάμνουν, ὥστε νὰ ὑπάρχουν ἐντυπώσεις, ὅπως αἱ προκαλέσασαι τὰς ἀφελεῖς βεβαίως ἀναγνωρίσεις δίκην... πιστοποιητικῶν μὴ ἀποκόσμου ζωῆς!

Καὶ εἰς τὴν εὐπροσώπησιν τοῦ Εὐαγγελίου περιλαμβάνεται, τὸ νὰ παύσουν τοιαῦται ἐντυπώσεις καὶ τοιαῦτα πιστοποιητικά!

Z. N.

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΕΝΑ ΣΕΠΤΟ ΚΙΒΩΤΙΟ

Μὲ βαθεῖα καὶ ἀληθινὴ συγκίνηση μάθαιμα —γιὰ πρώτη φορά, τὸ ὁμολογοῦμε— ὅτι στὴν Ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας, στὴ Σκιάθου, φυλάσσεται ἓνα φτωχικὸ ξύλινο κιβώτιο μὲ τὸ πῶ οὐρανόσπερσιζόμενα: τὸ κρανίον τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ λίγα ἀπὸ τὰ ὀστέα του. Εἶναι, πραγματικά, τὸ πῶ ταρισατὸ καὶ πῶ ἀξιο μνηματο, ποὺ θὰ μπορούσε ν' ἀπρωσθῆ στὴ μνήμη τοῦ «ἀγίου» τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Ἐκεῖ ἦταν ἀληθινὰ ἡ θέσις τῶν ὀστέων τοῦ λειψάνων· ἐκεῖ, στὸ ἱερὸ περιβάλλον, ποὺ τόσο τὸν ἐνέπνεε· στὴν ἀγιοσμένη ἀτμόσφαιρα, ποὺ δονεῖται ἀκόμα καὶ θὰ δονεῖται γιὰ πάντα ἀπὸ τὴς ἀγνές του προσυχές καὶ ψαλμωδίες ἀνάμεσα στὴ σεβαστὴ χορεία τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ εἶχαν ἀπρωσθῆ, ὅπως αὐτός, τὴν ψυχὴν τους στὸν Θεὸ ἀνάμεσα ἀκόμη στυς ἀπλοὺς καὶ καθρούς ἀνθρώπους τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λαοῦ, ποὺ τόσο τοὺς ἐνοῖσσε καὶ τοὺς ἀγάπησε, γι' αὐτὸ καὶ τόσο ζωντανὰ τοὺς ἐξέφρασε.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ τοῦ ναοῦ —μὴ ἀπλῆ γυναῖκα τοῦ λαοῦ καὶ αὐτὴ— περιποιεῖται τὸ σεπτὸ καὶ πολῦτιμο κιβώτιο. Νὰ ἔζηρ ἀραγε ποῖον ἀκριβὸς θησαυρὸ ἔχει στὴ φύλαξί τη, νὰ νοιώθῃ τὴν τιμὴ καὶ τὴν εὐθύνη της; Ἐλπίζουμε καί. Ἀλλὰ πάντως, ἂν ὑπάρχουν «ἀρμόδιοι» ἢ μᾶλλον «θευθνοὶ» ἀπέναντι στὴν πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἱστορία τοῦ ἔθνους, θὰ ἔξερουν, πιστεύουμε, ὅτι δὲν ἀρκεῖ ἡ φωτογράφισι τῶν σεπτῶν λειψάνων —ποὺ εἶχε μάλιστα, ὅπως μᾶς ἔκαμε νὰ νοιώσουμε ἡ δημοσιευθεῖσα σὲ μίαν ἐφημερίδα φωτογραφία κατὶ τὸ ἀταίριαστο καὶ τὸ ἀνευλαβές—, ἀλλὰ πρέπει νὰ λάβουν ἐγκαίρως τὰ ἀναγκαῖα μέτρα γιὰ τὴν ἐξασφάλισι καὶ τὴ διατήρησή τους. Τὸ θλιβερὸ κατάντημα τοῦ σπιτιοῦ τῶν Παπαδιαμάντη κατ' ἀνηουχεῖ. Καὶ τὰ σεβαστὰ του λειψάνα πρέπει νὰ μείνουν —καὶ νὰ μείνουν γιὰ πάντα— ἓνα εὐλαδικὸ προσκύνημα γιὰ ὅσους ἔξερουν τὴ σημασία καὶ τὴν ἀξία τῆς ἀληθινῆς Τέχνης καὶ τοῦ ἀληθινοῦ Πολιτισμοῦ.

Συμβάνας μ' εὐλάβεια, ἂς εἶναι καὶ ἀπὸ μακρὰ, μπροστὴ στὸ σεπτὸ κιβώτιο, ψιθυρίζουμε, ἂν προσυχῆ, τὰ λίγα ἐπιγραμματικά λόγια, ποὺ —ἂν ἐκκλησιαστικὸν «κοντάκιον»— εἶναι γραμμένα στὴ μιά του πλευρά:

«Ὁ κάθῃ στοχασμός σου
κι' ἀπὸ ἓνα θάμα.
Στὸν κόσμο τὸν δικὸ σου
κόσμος τὸ κάθῃ πλάσμα».

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

Ἀκόμα ἓνας θάνατος, ποὺ ἐστέρησε τὴ λογοτεχνικὴν μας ζωὴ ἀπὸ μιά σημαντικὴ τῆς δύναμη. Ὁ Σωτήρης Σκίπης, κι' ἂν δὲν ἦταν μεγάλος ποιητής, ἦταν ἓνας γνήσιος ποιητής, ποὺ, μέσα ἀπὸ μίαν εὐαίσθητη καὶ εὐγενικὴ ψυχὴ, ἀνέδωσε ἀπαλοὺς καὶ τρυφεροὺς τόνους ἀγάπης στὸν ἄνθρωπο, πίστωση στὰ εὐγενικὰ ἰδανικά, νοσταλγίας γιὰ ὅσα συνθέτου καὶ ἀποτελοῦν τὴν ὑψηλὴν ἔννοια τῆς Πατρίδος. Ὅσο προχωροῦσε στὰ χρόνια, οἱ τόνοι αὐτοὶ γίνονταν βαθύτεροι καὶ οὐσιαστικώτεροι, φθάνοντας καὶ ἀγγιζοντας συχνὰ τὴς ἀνώτερες περιχῆς ἐνὲς ἀληθινοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Σ' ἓνα τελευταῖο το του γράμμα, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Ζωή», δείχνει, πάνω στὸ κρεβάτι τῆς θανατηφόρας ἀρρώστιας, μίον ἀληθιὰ καὶ χριστιανικὴ καρτερία, καὶ τὸ κύνειο του ἄσμα εἶναι ἓνα ἀνέκδοτο ποίημα, ποὺ ἀπευθύνεται σ' ἓνα Νέο, γιὰ νὰ τοῦ συστήσῃ, ὡς τελικὸ καὶ οὐσιαστικὸ ἀπόσταγμα τῆς δλης του ζωῆς:

«Ζήτα μονάχα πράξεις ἀγαθῆς
στὸ πέρασμά σου νὰ σκορπᾷς τὸ ἐφήμερο».

Ὁ Σωτήρης Σκίπης, στὸ πέρασμα τῆς ποιητικῆς του ζωῆς, σκόρπισε μερικὰ λουλούδια, ποὺ εἶναι ἀληθινὰ «πράξεις ἀγαθῆς», καὶ, ὅπως ὁ ἴδιος λέει στὸ τελευταῖο του ποίημα, θὰ ἐρχονται τώρα πάνω ἀπὸ τὸν τάφο του,

«πέταλα λουλουδιῶν γιὰ νὰ τοῦ ρίχνουν
καὶ νὰ τὸν ραίνουν ἀπαλά, γλυκά».

ΜΙΑ ΑΝΩΤΕΡΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

Εἶχαμε συνηθίσει νὰ μὴν ἀκούωμε ὡς τώρα παρὰ μόνον οὐκονομικὰς διεκδικήσεις τῶν λογοτεχνῶν. Καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ γενικώτερα ζητήματα τους —ἔθρηνη κοινοτικῶν βιβλιοθηκῶν, κρατικῆς διευκολύνσεις στὴν ἐκδοσι τῶν βι-

βλίων, καθιέρωση κρατικῶν - λογοτεχνικῶν βραβείων — συδύζονταν μὲ οικονομικὲς κυρίως ἐπιδιώξεις. Τώρα ἀκούσαμε ἐπὶ τέλους καὶ μιὰ φωνὴ κεντρικῆ πνευματικῆ, μιὰ φωνὴ ποὺ ἀνταποκρίνεται σὲ γενικότερες πνευματικὲς ἀνάγκες καὶ ἀπεβέβη σὲ πλατύτερους πολιτιστικοὺς σκοπούς. Σὲ πρόσφατο ὑπόμνημα, ποὺ ἡ Ἐταιρεία Ἑλληνικῶν Λογοτεχνῶν ὑπέβηλε στὸ ἴγουργεῖο Παιδείας, οἱ λογοτέχνες ὤφισαν καὶ ἐπλάτυναν τὰ αἰτήματά τους σὲ ἀνώτερες καὶ εὐρύτερες πνευματικὲς σφαίρες. Καὶ ἀσχολήθηκαν — γιὰ πρῶτῃ φορά — μὲ θέματα ἀληθινῶ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως εἶναι «τὰ προβλήματα ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἀντιπῶ τῶ πνευματικῶ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ, ἡ κατάσταση ποὺ ἐμφανίζει ἡ κατώτερη καὶ ἡ μέση παιδεία, ἡ ψυχοφθόρα ἐπίδραση τοῦ κεικῶ κινηματογράφου καὶ λαῶ τοῦ περὸ οὐκ οὐ στὴν παιδικὴ ἡλικία καὶ γενικά στὴ νεολαία, ἡ διαστροφή καὶ διαπέμηση τοῦ νεώτερου κλάσσοῦ λόγου μὲ τὴν ἐκδοσὴ τῶν πρὸ ἀκριβῶν πνευματικῶν ἀποκτημάτων τοῦ ἀνθρώπου σὲ ἀκαλαίσθητα εἰκονογραφημένα φυλλάδια». Ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκοοικιακά ὀφρλήματα, ποὺ ζητοῦν, γιὰ τὴν φθιγγότερη ἐκδοσὴ καὶ τὴν πλαιότερη κυκλοφορία τοῦ βιβλίου, τὰ ζητοῦν — καὶ τὸ τονίζουν — «γιὰ τὸ ἄξιο λογοτεχνικὸ βιβλίον».

Σημειώνουμε μὲ ἰδιαιτέρα χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση τὴν ὄρατα καὶ ἀνώτερη αὐτὴ ἐκδήλωση τῶν λογοτεχνῶν καὶ περιμένουμε τὴ συνέχεια καὶ ἀάπτειξή της σὲ μιὰ συστηματικὴ καὶ πλαταιά πάντοτε πνευματικὴ δράση.

ΜΟΝΟΝ Ο ΚΕΡΔΩΣ ΕΡΜΗΣ;

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ ἐφετηνὴ Ἐκθεση τῆς Θεσσαλονίκης παρουσίασε σημαντικὴν ἀνάπτυξη, ὄχι μόνο στὴν ἀριθμητικὴ καὶ ποσοτικὴ ἐμφάνιση τῶν ἐκθεμάτων, ἀλλὰ καὶ στὴν ποιτικὴ. Ἰστέρης ὅμως αἰσθητὰ στὴν πνευματικὸν τεμέα. Ἐκτέρας ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς λαϊκῆς χειροτεχνίας καὶ βιοτεχνίας, ποὺ εἶχαν ἐκδηλῆ καὶ ζωηρὴ τὴ σφαιρική τῆς κλαίσησης καὶ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ λαοῦ μας, εἶποτε ἄλλο δὲν ὄηρχε στὴν Ἐκθεση, ποὺ νὰ δείχνη τὰ πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἐπιτεύματα στὴ χώρα μας δὲν ὄηρχε ὄυτε ἔας ζωγραφικῆς πίνακα, ὄυτε ἕνα γλυπτικὸ ἔργο, ὄυτε ἕνα ἀρχιτεκτονικὸ σχέδιο. Καὶ αὐτὴ ἡ μικρὴ καὶ μονόπλευρη ἔκθεση βιβλίου, ποὺ ἀποκτικῶς στὴν περυσινὴ Ἐκθεση, ἐξαφανίσθηκε ἔφετος. Καὶ δὲν ἔμειναν, γιὰ ν' ἀντιπροσωπεύουν τὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ πρόοδο τῆς χώρας, παρὰ μόνο μερικῆς εἰκόνες τῶν... ἡθροποιῶν τοῦ ἄλφροῦ θεάτρου καὶ τῆς «Στέρ Ἑλλάδος»!

Ἀναγνωρίζουμε βέβαια ὅτι ἡ Ἐκθεση εἶναι κυρίως γεωργικὴ καὶ βιομηχανικὴ. Ἀλλὰ γιὰ τὰ τὰ, αὐτὸ ποὺ εἶναι στὴν τεμέα τῆς Μουσικῆς μὲ τὸν μουσικὸ διαγωνισμό, νὰ μὴν ἐπεκταθῆ καὶ στὸ εἶδος τεμαίς τῆς Τέχνης; Χάθως ἐπὶ τέλους εἶνα περισσότερο γιὰ νὰ δείχνη ὅτι ὁ τόπος αὐτός, μαζὶ μὲ τὸν κερθῶν, συνδύαζε πάντα καὶ τὸν λόγιον Ἑρμῆν καὶ ὅτι ἐγέννησε καὶ ἔθρεψε τῆς Μουσῆς;

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΤΑΙΝΙΩΝ

Τὸ ἴγουργεῖο τῶν Ἐσωτερικῶν ἀπεφάσισε τὴν ἐφαρμογὴ πρληπτικοῦ ἐλέγχου στῆς ἀστυνομικῆς καὶ γκακετερικῆς ταινίης, ποὺ ἔχουν, χωρὶς ἀμφιβολία, καταστροφικὴ ἐπίδραση στῆς εὐπαθείς ψυχῆς τῶν ἔων. Τὸ μέτρον εἶναι βέβαια ὄρθσττον. Ἀλλὰ γιὰ τὰ τὰ νὰ περιορισθῆ ὁ ἐλεγχος σ' αὐτὸ μόνον τὸ εἶδος τῶν ταινιῶν; Ἡ φθορά, ποὺ προκαλοῦν πλλες ἄλλες ταινίης, δὲν εἶναι καθελου μικρότερη. Μπορεῖ μάλιστα νὰ πῆ κανεὶς ὅτι οἱ ταινίης αὐτές, ποὺ, κἀτα ἀπὸ διάφορες φανταχτερές μάσκες, παρουσιάζονται ὡς ἔργα «κοινωνικά», «ιστορικὰ» κλπ, εἶναι πολὺ πῶ ἐπικίνδυνες. Διότι ἡ γκακετερικῆς ταινίης, μὲ τὴν ἀπροκάλυπη καὶ ὄμῆ ἐμψάιση τοῦ ἐγκλήματος στῆς πῶ βάρβαρες καὶ σκληρῆς ἐκδηλώσεις του, μποροῦν κάποτε νὰ προκαλοῦν καὶ τὸν ἀποτροπιασμό καὶ τὴν ψυχικὴ ἀντίδραση. Οἱ ἄλλες ὄμως, μὲ τῆς συγκαλυμμένες καὶ ἀπατηλῆς μορφῆς τῆς ἀνηθικότητος, ποὺ χύνουν βροῦλα καὶ ἀνεπαίσθητα τὸ δηλητήριό τους, ἐπιδρῶν βαθύτερα καὶ μονιμώτερα στῆς εὐαίσθητες ψυχῆς τῶν νέων, ἀκόμη καὶ τῶν πῶ μεγάλων. Καὶ προκαλοῦν ἐπομένως μερολύτρο κακό.

Νομίζουμε λοιπὸν ὅτι τὸ ζήτημα πρέπει νὰ ἐξετασθῆ πλατύτερα καὶ νὰ ληφθοῦν μέτρα ριζικώτερα.

«ΘΑΥΜΑ ΣΤΟ ΜΙΛΑΝΟ»

Εἶναι τόσο σπάνια τὰ καλὰ κινηματογραφικὰ ἔργα, ὄυτε νὰ εἶναι ἀληθινά... θάυμα τὸ πρόσφατο παρουσίασμα μίας πραγματικὰ καλῆς ταινίης, ὄυτε τὸ «θάυμα στὸ Μιλάνο». Ὁ σκηνοθέτης της — ὁ Βιττόριο ντὲ Σικα — εἶναι ὁ ἴδιος, ποὺ εἶχε σκηνοθετίσει, μὲ πολλὴ μὲν τέχνη, ἀλλὰ μὲ λίγο πνευματικὸν περιεχόμενο, τὴν ταιία «Κλέφτης ποδηλάτων», ποὺ τὴν εἶχαμε ἐπικρίνει ἀπ' αὐτὴν ἰδῶ τὴν στήλη. Τώρα ὁ ἴδιος σκηνοθέτης, ἐμπνευσμένος ἀπὸ ἕνα λαϊκὸ παρομῆτι, μῆρσε νὰ ὀφωθῆ σὲ ἀνώτερες καὶ γνήσιες πνευματικῆς σφαίρες καὶ νὰ δώση στὸ ἔργο του τὴν ἀγνή καὶ δυνατὴ πνοὴ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ποιήσεως, νὰ τὸ κἀμη δηλαδὴ ἕνα ἀληθινὸ ἔργο τέχνης.

Ἡ ταινία ἔχει βέβαια ὀπερδολῆς καὶ κραταβήματα, κάποτε καὶ ἀστοχίματα στῆς λεπτομέρειες καὶ περπάντων στὸ φανταστικὸ της μέρος. Ὅμως τὸ σύνολό της, τὸ οὐσιαστικὸ της περιεχόμενο, ποὺ στηρίζεται στὸ θάυμα, ποὺ τὸ προαλοῦν στὴν ψυχὴ καὶ στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἡ Καλωσύνη καὶ ἡ Ἀγάπη, εἶναι ἀληθινὰ ὄρατο καὶ ὀψηλό, ἀληθινὰ ποιητικὸ.

ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Ἡ Ἐταιρεία Ἑλληνικῶν Λογοτεχνῶν κληρονόμησε ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο ποιητὴ Ἰωάννη Γρυπάρη τὸ σπίτι του στὴν Καλλιθέα, μαζὶ μὲ τὴ βιβλιοθήκη του καὶ τὰ ἐπιπλά του. Καὶ ἡ πρόθεση τῆς Ἐταιρίας εἶναι νὰ τιμῆση τὴ μνήμη

Ο Κόσμος τῶν Γραμμάτων

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ «Ἕγνοι» ἐκδοόμενοι ἐκ Πατριακῶν Κωδίκων, μετὰ προλεγόμενον τοῦ καθηγ. κ. Ν. Β. Τωμαδάκη (ἐκτ' Μυρτίδη).

Ἡ ἐκδοσις τῶν ὕμνων τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ ἀποτελεῖ ἕνα πνευματικὸν γεγονός ἰδιαιτέρως σημασίας. Γατί ἡ ποίησις τοῦ Ρωμανοῦ ἀποτελεῖ τὸ κορύφωμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ποιήσεως κι' ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας ποίησις εἶναι ἐτι ἐκλεκτικότερο ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἢ ἑλληγνικὴ λογοτεχνία τῶν μέσων χρόνων.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας ποίησις ἐξικινῶντας ἀπὸ τῆς κατακόμβης ὡς ἀφελῆς προσυχῆ τῶν πρώτων χριστιανῶν φθάνει νὰ γίνῃ στὰ χέρια τοῦ Ρωμανοῦ ἕνα τέλει ἔργο τέχνης, τέτοιον, πού ὁ χριστιανικός ἑλληγνισμός δὲν ἔχει τίποτα νὰ ζηλέψῃ ἀπὸ τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα στὸ σημεῖο αὐτό.

Ἀνεπτύχθη ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις μὲ μιὰ παράξενη ἀναλογία πρὸς τὴν χριστιανικὴ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ βλέπομε τῆς δυο αὐτῆς τέχνες νὰ φθάνουν στὸ πῶ λαμπρὸ ἐπίπεδο στῆς ἡμέρας τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ μὲ τὸν Ἰου-

στωρο καὶ τὸν Ἀνθέμιο κι' ἡ ποίησις μὲ τοὺς Ἕγνοι τοῦ Ρωμανοῦ, πού περιέχει ὁ ἀνὰ χεῖρας τόμος.

Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Ρωμανοῦ, πού τὸ χαρκτηρίζει βαθύτης αἰσθημάτων, δύναμις ἐκφράσεως, μεγαλοπρέπεια πού ἐπιτυγχάνεται μὲ μιὰ θαυμαστὴ ἀπλότητα, μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὸ ἔργο τοῦ Δαβὶδ, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ἰουστινιανός παρέδωκε τὸ ἔργο τῶν δυο ἀρχιτεκτόνων μὲ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου Σολομῶντος.

Αὐτὰ τὰ ποιήματα τοῦ Ρωμανοῦ συνοδεύουν τώρα δεκατέσσαρες αἰῶνες τοὺς προσυχομένους χριστιανούς καὶ ἔχουν τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα τότε καὶ τώρα.

Εἶναι ἐλάχιστα τὰ ποιητικὰ κείμενα πού ἀντέχουν στὴν πίσι τοῦ χρόνου ὥστε νὰ μὴν περνοῦν στὴν ἀποκλειστικὴ δικαιοδοσία τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης ἀλλ' ἀντίθετα ν' ἀποτελοῦν μέρος τῆς ζωντανῆς πραγματικότητος, δηλαδὴ νὰ βρίσκονται στὰ χεῖλη καὶ νὰ ἐνθουσιάζουν καὶ νὰ συγκινοῦν τοὺς σημερινούς ἀθρώπους μὲ τὸν ἴδιον τρόπο πού συνεκίνησαν αἰῶνες πρὶν ὅταν πρωτογράφτηκαν. Ἀλήθεια αὐτὸ τοὺς συγχρόνους ποιητῆς δὲν ζηλεύει τὸν Ρωμανὸ στὸ συγκινησιακὸ ἀποτέλεσμα, πού ἐπιτυγχάνει κάθε φορὰ πού ἀκούγεται τὸ ὑπέροχο

τοῦ ποιητοῦ, ἰδρύνοντας στὸ σπῆτι τοῦ «Μουστο Γρυπάρη» καὶ προφέροντας τὴ βιβλιοθήκη του στὴ διάθεσιν τοῦ Κοινοῦ. Καὶ ὅμως οἱ ὄρτιοι αὐτοὶ σκοποὶ κινδυνεύουν νὰ μὴ πραγματοποιηθοῦν ἀπὸ ὀπαιτιότητα τοῦ... Ἑλληνικοῦ Κράτους! Εἶναι τόσο σοφκρός ὁ φόρος κληρονομίας, πού πρέπει, ἀλλὰ φυσικὰ καὶ δὲν ἔχει, ἢ Ἐταιρία νὰ πληρώσῃ, ὥστε, ἂν τὸ Κράτος δὲν τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν φόρον, θὰ βρεθῇ στὴν ἀνάγκη νὰ μὴ δεχθῇ τὴν κληρονομία! Μὰ εἶναι τάχα δυνατόν νὰ θελήσῃ τὸ Κράτος νὰ προκαλέσῃ αὐτὸ τὸ κατάντημα; Ἐλπίζουμε ὄχι.

— Σύλλογοι νέων, καὶ μάλιστα λογοτεχνικοὶ καὶ καλλιτεχνικοὶ, ἰδρύνονται πολλὰ συχνὰ στὴ χώρα μας. Ἀλλὰ σύλλογοι νέων «μὲ καλλιτεχνικὰ, λογοτεχνικὰ, ἐπιστημονικὰ καὶ ἠθλητικὰ πλαίσια», πού νὰ ἔχουν «σύμβολα τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐλλάδα» καὶ νὰ εἰσιδικῶν «τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ Ἑλληγοχριστιανικοῦ Πνεύματος καὶ Πολιτισμοῦ» δὲν προσοφζονται δυστυχῶς συχνὰ Γι' αὐτὸ καὶ χαριεφίζονται μὲ χαρὰ τοὺς δυο ἀδελφικούς συλλόγους «Ἑλικῶν» γιὰ τοὺς νέους καὶ Ἑλικωμιᾶδες γιὰ τῆς νέες καὶ τοὺς εὐχόμενους κίθς προκοπῇ.

— Τὸ γνωστὸ Κυπριακὸ περιοδικὸ «Κυπριακὰ Γράμματα», πού ἔχουν ἀναλάβει τὴ φροντίδα καὶ τὴν ἐποπτεία τοῦ ἐτήσιου λογοτεχνικοῦ διαγωνισμοῦ, πού ἔχει καθιερώσει ὁ Κύριος

ποιητῆς καὶ φιλότεχνος κ. Ζήνων Εὐσταθίου (τὸν ἕνα χρόνο στὸν πεζὸ λόο καὶ τὸν ἄλλο στὸν ποιητικὸ), ἀφοῦ ἐπροκέρυξαν πέρυσι τὸν α' διαγωνισμό πεζοῦ λόγου, προκέρυξουν τώρα τὸν α' ποιητικὸ διαγωνισμό, μὲ ἔταβλο πενήντα λίρες. Σύμφωνα μὲ τοὺς ἔρους τοῦ διαγωνισμοῦ, μπορεῖ νὰ συμμετάσχῃ σ' αὐτὸν κάθε Ἕλληγν μὲ ἀνέκδοτη ποιητικὴ συλλογῇ, πού νὰ περιλαμβάνῃ ὄχι λιγώτερους ἀπὸ 400 στίχους. Τὸ θέμα, ἢ τεχνικὴ καὶ γενικὰ ἢ μερῆ τῶν ποιημάτων ἀφήνονται στὴν διαθήκη τῶν διαγωφζομένων. Γλῶσσα: ἡ πανελλήγνιος δημοτικὴ. Τὰ δημοβληθηζόμενα ἔργα πρέπει νὰ εἶναι δακτυλογραφημένα καὶ νὰ ἀποστείλλονται εἰς διπλοῦν. Στὰ δημοβαλλόμενα ἔργα δὲν θὰ ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα, ἀλλὰ μόνο ἕνα ψευδώνυμο. Τὸ πραγματικὸ ὄνομα καὶ ἡ πλήρης διεύθυνση τοῦ συγγραφέα πρέπει νὰ ἐσοκλεισῶνται σὲ ἐναφράγιστο φακελλίδιο, στὸ ἐξωτερικὸ τοῦ ὁποίου θὰ ἀνογράφεται ἀπλῶς ὁ τίτλος τοῦ ἔργου καὶ τὸ ψευδώνυμο πού χρησιμοποιήθηκε. Τὰ ἔργα πρέπει νὰ ἀποσταλοῦν στὴ διεύθυνση τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων» (Σανταροῦζα 5, Ἀστυνομία Κύπρου) τὸ βραβύτερο μέχρι τῆς 1ης Ἰουλίου 1953.

Δὲν ἀμφιβίλλουμε ὅτι οἱ Ἕλληγνες ποιητῆς θὰ συμμετάσχουν πρόθυμα στὸν Κυπριακὸ διαγωνισμό.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ἐκεῖνο «Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν υπερουσίον τίκτει».

Ἡ Ῥωμανὸς ἔχει ἐπιβληθῆ μετὰ τὴν βαθύτητα καὶ τὴν εὐλικρίνεια τῶν αἰοθημάτων τευ καὶ μετὰ τὴν ἀγνότητά τοῦ Χριστιανισμοῦ του. Καὶ τὴν ἐπιβολὴν μᾶς τὴν δίδει ὄχι διόκληρο τὸ ἔργο ἀλλὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὅποια ἔχουν περιληφθῆ στὸ τυπικὸ τῆς ἐκδόσεως.

Ἡ ἐκδοσις τῶν δεκατέσσαρων Ὑμνων τοῦ Ῥωμανοῦ, πῶς ἐπιχειρεῖν δώδεκα φοιτηταὶ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ὑπὸ τὴν καθεδήγησιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Βυζαντινῆς φιλολογίας κ. Ν. Β. Τωμαδάκη, ἀποτελεῖ μεγάλην προσφοράν εἰς τὴν μελέτη τοῦ ἔργου τοῦ Ῥωμανοῦ καὶ γενικώτερα τῆς Βυζαντινῆς φιλολογίας.

Ἀπὸ τοῦ δεκατέσσαρος ὕμνων ποὺ περιέχει ὁ ἀνὰ χεῖρας τόμος μόνον οἱ τρεῖς εἶναι ἀνεκδόται, οἱ ἄλλοι ἔχουν προηγουμένως ἐκδοθῆ ἀπὸ ἄλλους ἐκδότας, ὅπως ἀπὸ τὸν Καρδινάλιο Pitra ἢ τὸν Μιοσι, διόκληροι ἢ τοῦ λαχιστον σὲ ἀποσπάσματα. Αἱ προηγούμεναι αὐτὰ ἐκδόσεις ὄχι μόνον δὲν καθιστοῦν περιττὴν τὴν ἐκ νέου ἐκδοσιν, ἀλλ' ἀπαντᾷ τὴν ἐπιβάλλουσαν διότι αἱ ἐκδόσεις αὐτὰ φιλολογικῶς πλημμελεῖς παρουσιάζονται μετὰ πολλὰ σφάλματα, τὰ ὅποια εἶναι ἀνάγκη νὰ διορθωθοῦν καὶ ν' ἀποκαταρθοῦν τὰ κείμενα.

Ὁ κ. Καθηγητὴς γιὰ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν ἔχει ἐντατικὰ παρασκευάσει τοὺς μαθητὰς του ὥστε ἡ ἐκδοσις αὐτὴ νὰ μὴ ἀποτελῆ ἓνα φοιτητικὸν ὄκειμα, ἀλλὰ μίαν ὄριμην καὶ ἐπιστημονικῶς ἄριστα ἐργασίαν.

Τὸ ποῖον τῆς ἐργασίας αὐτῆς καὶ ποικίλλη κατὰ συνεργάτην εἶναι σταθερὰ ὑψηλὸν ὥστε ἡ ἐκδοσις αὐτὴ τοῦ Ῥωμανοῦ νὰ μπορῆ, ὡς σύνολο, νὰ ἐμφανισθῆ μετὰ ἀξιώσεις νὰ συγκριθῆ μετὰ τὸν καλύτερον τοῦ εἴδους τῆς. Πλούσια παραθεσις τῶν πηγῶν, ἀναδρομὴ εἰς τὰς προηγουμένους ἐκδόσεις καὶ ἐρμηνευτικὰ σχόλια συνοδεύουν τὸ κείμενον ἐνῶ προτάσσεται μίαν κατατοπιστικὴν εἰσαγωγὴν, ἡ ὅποια διευκολύνει τὸν ἀναγνώστη εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ ὕμνου.

Τὰ προλεγόμενα τὰ ὅποια προτάσσει ὁ κ. Τωμαδάκης σύντομα, ἀλλὰ περιεκτικὰ, ἐνημερώνουν τὸν ἀναγνώστη σ' ὅτι ἀφορᾷ τὸν Ῥωμανὸν καὶ ἡ μελέτη αὐτῶν τῶν προλεγόμενων προσομαρτὰ ἀκόμα καὶ τὸν μὴ εἰδικὸν εἰς τὸ νὰ παρακολουθῆσιν «μετ' ἐπιστήμης» τοὺς ἐκιδόμενους «ὕμνους».

Ἡ ἐκδοσις γίνεται ἀπὸ κώδικας τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Πάτμου, οἱ ὅποιοι γιὰ πολλοὺς ὕμνους εἶναι μοναδικοὶ στὸν κόσμον.

Οἱ τρεῖς ὕμνοι, ποὺ ἐκδίδονται διὰ πρώτην φοράν εἶναι :

α) Ὁ «Ὑμνος εἰς τὰ Ἁγία Νήπια», τὸν ὁποῖον ἐκδίδει ὁ κ. Κ. Ρικάκης. Εἶναι ἓνα ἐνδιαφέρον ποιητικὸν κείμενον, ἀφιερωμένον εἰς τὴν νήπια ποὺ κατέσφαξε ὁ Ἡρώδης, πλούσιο σὲ εἰκόνας καὶ μουσικότητα.

β) Ὁ «Ὑμνος εἰς τὸν Ἅγιον Ἰγνατίον τὸ Θεοφόρον», τὸν ὁποῖον ἐκδίδει ὁ κ. Π. Νικολόπουλος. Ὁ ἄγιος τὸν ὁποῖον τιμᾷ ὁ Ῥωμανὸς εἶναι κατὰ τὴν παράδοσιν τὸ μικρὸν ἐκεῖνον παιδάκι ποὺ ὁ

Ἰησοῦς παίρνοντάς το εἰς τὰ χεῖρα εἶπε : «Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐάν μὴ στραφῆτε καὶ γένηθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ιγ' β'). Τὴν παράδοσιν αὐτὴ ἐκμεταλλεύεται ποιητικὰ ὁ Ῥωμανός.

γ) Ὁ τρίτος Ὑμνος τὸν ὁποῖον ἐκδίδει ὁ κ. Ι. Θ. Παπαδημητρίου εἶναι ἀφιερωμένος εἰς τὸν Εὐαγγελιστὸν τῆς Θεοτόκου. Ὁ Ὑμνος αὐτὸς δὲν ἔχει μεγάλην ποιητικὴν ἀξίαν ἀλλὰ ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως εἶναι ἓνα πολὺ ἐνδιαφέρον στοιχεῖον γιὰ τὴν διαφύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ «Ἀκαθίστου Ὑμνου». Ὁ ὕμνος αὐτὸς ἔχει ἐξῆς μινον τὸ «Χαῖρες νύμφη ἀνούμφευτε».

Ἐπίσης πρέπει νὰ σημειωθῆ ἡ πληρότης τῆς ἐργασίας τὴν ὅποια παρουσιάζει ὁ κ. Ἄθ. Κομίνης.

Οἱ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι ἐκδίδουν ὕμνους, εἶναι αἱ διδασκ. Δ. Ἀθανασοπούλου, Ἐλ. Κυριακάκη, Ἰωάν. Μιχαηλίδου καὶ οἱ κ. κ. Δ. Δημητριάδης, Ν. Κοντοσόπουλος, Αὐγ. Μπαγιόνας, Μ. Ναουμίδης καὶ Κ. Φαφαλιός.

Τὸν τόμον αὐτὸν τῶν Ὑμνων τοῦ Ῥωμανοῦ τὸν χαίρει ζεμὸς ὡς ἀπαρχὴν μιᾶς νέας ἐργασίας γύρω ἀπὸ τὰ βυζαντινὰ κείμενα, ὁ πλοῦτος τῶν ὁποίων εἶναι μεγάλος καὶ ἀγνωστος καὶ εὐχόμεθα νὰ δοῦμε σύντομα τὴν συνέχεια.

Κ. ΔΑΜ.

★

Ἄρ. Ἄ. Ἀσπιώτης : «Ἡ παιδεία καὶ ὁ ἐφηβεία», ἐκδόσεις ὑπ' ἀριθ. 8 εἰς τὴν οἰκίαν «Ψυχολογία καὶ Ζωὴ», τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς. Ἀθήναι 1952.

Ἰστορία ἀπὸ μικρὰν διακοπὴν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐκκυκλοφορήσας τὸν παρελθόντα μῆνα τὸ νέον αὐτὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσπιώτη. Εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν τὰ ἐκπαιδευτικὰ μας πράγματα δὲν φαίνεται νὰ πηγαινὺν καὶ τόσον καλὰ καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τῆς συγχρόνου νεότητος ἐμβάλλουν εἰς πολλὰς σκέψεις, ὡς πρὸς τὰ μέτρα ποὺ πρέπει νὰ ληφθοῦν διὰ νὰ ἀρχίσωμεν νὰ τακτοποιώμεθα κάπως καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἡ νέα ἐργασία τοῦ Ἰνστιτούτου ἔρχεται λίαν ἐπικαιρῶς καὶ μετὰ πολλὰς ἐλπίδας. Ἀπὸ τὴν εἰδικὴν σκοπιάν, ἡ ὅποια μᾶς εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὰς προηγουμένους ἐκδόσεις, ὁ σ. ἐπεξεργάζεται τὸ θέμα του μετὰ τὴν πρόθεσιν «τῆς ἀναζητήσεως καὶ τῆς εὐρέσεως τῶν ψυχολογικῶν ἐκείνων παραγόντων καὶ συνθηκῶν, ποὺ θὰ εὐνοήσουν καὶ θὰ συντελέσουν εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν πληροστέραν ὠφέλειαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἐφήβου μεσφ τῆς παιδείας».

Μετὰ πολλὴν μεθοδικότητα ἀναπτύσσονται εἰς τὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου μεγάλα θέματα τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀγωγῆς. Τὸ σχολεῖον ὡς μία κοινότης, ἡ ὅποια θὰ ἐπιθράσῃ εἰς τὴν ἐφηβικὴν ψυχὴν καὶ θὰ ἀφήσῃ τὴν καλὴν ἢ τὴν κακὴν σφραγίδά τῆς ἀποτυπωμένην εἰς ὅλην τὴν μετέπειτα ζωὴν, ἐξετάζεται ἐν συναφείᾳ μετὰ τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας παρουσιάζει συνήθως ἡ παραδοχὴ τοῦ σχολικοῦ περιβάλλοντος ἐκ μέρους τοῦ ἐφήβου. Ἀκολουθοῦν αἱ ἀπόψεις τοῦ

σ. ἐπὶ τῶν μεγάλων θεμάτων τοῦ σκοποῦ τῆς παιδείας καὶ τοῦ ἰδεώδους τῆς ἀγωγῆς. Μετὰ μίαν σύντομον κριτικὴν τῶν ρευμάτων καὶ τῶν ἰδεολογιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπιλοδοῦνται νὰ καταυθύνουν συμφῶνως πρὸς τὰς ἀρχάς των τὰ μεγάλα αὐτὰ θέματα, καταλήγει εἰς τὴν ἀρχὴν δι᾽ ἣ ἀγωγή διὰ τὰ ἐξέλιθη ἀπὸ τὸ ἀδέξιον εἶναι ἀνάγκη νὰ συνδυασθῇ μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς προσωπικότητος ὡς ὀντότητος πνευματικῆς προσωρισμένης διὰ μίαν ἀνωτέραν ζωὴν. Ὅταν δὲ σκοπὸς «τῆς οὐλοσύνης παιδαγωγικῆς δραστηριότητος γίνῃ ἡ ἐπιτυχὴς καὶ ἄρμονικὴ συμμετοχὴ τοῦ αὐτοῦ μέσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν» τότε ἔχομεν τὰ ἐχέγματα τῆς πορείας μέσα εἰς ἕνα ὄρθ.ν ὄριον. Διὰ μίαν ὁμοῦ τὸσον εὐρίταν ἀντέλιψιν τῆς ἀγωγῆς καὶ τοῦ ἰδεώδους τῆς — τον.ζαὶ δ σ. — εἶναι εὐδαίδη «ἡ σημασία τῆς κοσμοθεωριακῆς καταρτίσεως τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ εἰς τοὺς καιροὺς μας»

Εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ βιβλίου ἐξετάζονται διάφορα θέματα σχετικὰ μὲ τὸν συναισθηματικὸν κόσμον τοῦ ἐφήβου καὶ τὰ αἰτήματα, τῶν ὁποίων ἡ ἐκπλήρωσις θὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸν νέον ἕνα ἱκανοποιητικὸν ἐπὶ πᾶσιν ψυχικῆς ὑγιείας. Τέλος μετὰ τὴν ἐρῶσαν τοῦ ζητήματος τῆς ἀποδόσεως τῆς σχολικῆς ἐργασίας μὲ τὴν βοήθειαν τῆς μέχρι τοῦδε συσσώρευσεως παιδαγωγικῆς περ.ζα, δ σ. ἐ. ἐπιλόγη διαγράφη τοῦ πρακτικῶν ἀποτελέσματος εἰς τὸ ὅποιον θὰ καταλήξῃ ἡ παιδεία καὶ ποῦ συνίσταται εἰς τὸ νὰ δώσῃ τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν νέον ἐνᾷ ἔζησῃ μίαν ἐπιτυχέστην ζωὴν καὶ νὰ δοκιμάσῃ τὴν χαρὰν τῆς δημιουργίας προχωρῶν πάντοτε ἐμπρὶς μὲ σταθερὸν καὶ χαρούμενον ἠρώτησμένον.

Ἄν ὅλοι οἱ ἄρμόδιοι παράγοντες διὰ τὰ θέματα τῆς παιδείας καὶ ὅλοι ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀγωγήν τοῦ νέου γενικώτερον, κινηθεῶν πρὸς τὰς καταυθύνσεις αὐτῆς ἡμποροῦσιν ἀφαλῶς ὅλοι νὰ τρέψωμεν τὴν καλλιτέχναν ἐλπίδα διὰ τὸ μέλλον τῆς ἐθνικῆς μας παιδείας. Καὶ ἕνα τοιοῦτο μέλλον ἀποτελεῖ κάτι περισσότερο ἀπὸ καθήκον διὰ τοὺς κατοίκους μιᾶς χώρας

εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη καὶ ἐμορφοποιήθη τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἰδεώδες τῆς ἀγωγῆς. K. I.

Αἰ λ ἡ ς Π ε ς ζ ο π ο ῦ λ ο υ : «Χαρούμενες Ὁμορφες» «Μὲ τ' Ἀηρόνι».

Νᾶχης μπροστά σου τὰ δυὸ βιβλία τῆς κ. Παζοπούλου «Χαρούμενες Ὁμορφες» καὶ «Μὲ τ' Ἀηρόνι» εἶναι στ' ἀλήθεια μιὰ ξεχωριστὴ χαρὰ. Δυὸ μικρὰ παιδικὰ βιβλία τόσο προσεγγμένα, τόσο περπτοημένα ποῦ διακρίνεις σ' αὐτὰ μιὰ μητρικὴ φροντίδα καὶ στοργή. Τὰ λίγα ποιήματα ποῦ γεμίζουν τίς τόσο ὥρατα εἰκονογραφημένες σελίδες τους, κυλᾶνε ἀλλὰ καὶ χαρούμενα.

Ἡ κ. Παζοπούλου δειχνεὶ πῶς κατέθηκε τὴ σκάλα τῶν χρόνων χαμηλά, ὡς τὰ πρῶτα σκαλιὰ τῆς τρυφερῆς παιδικῆς ἡλικίας κι' ἀπὸ κεῖ εἶδε τὸν κόσμο, ὅπως τὸν βλέπει τὸ παιδί. Ἔτσι τὰ θέματα τῆς εἶναι παρμένα ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦ παιδιοῦ: τὸ σκυλάκι, τὸ γαϊδουράκι, τὴν κούκλα, τὰ λουλούδια, τίς πεταλοῦδες, τὰ πουλιὰ, τοὺς μολυβένιους στρατιώτες καὶ τὰ παραμυθένια πλάσματα σὺν τὴν Κοκκινισσοκουφίτσα καὶ τὴ Χιονάτη. Τὰ θρησκευτικὰ καὶ τὰ πατριωτικὰ ποιήματα ἔχουν κι' αὐτὰ τὴ θέσι τους. Δίνει ἀκόμα ὁμορφὰ καὶ χαριτωμένα σκίτσα ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς θάλασσας, χωρὶς νὰ παραλείψῃ νὰ δώσῃ καὶ μερικές συμβουλές, ποῦ τόσο ἀξίιστα ἐσηγοῦν μὲσ' ἀπ' τίς ἑμμετρες ἱστοριούδες γιὰ τὸ κασικᾶκι ἢ γιὰ τὸ φαράκι.

Τὰ βιβλία τῆς κ. Παζοπούλου γράφτηκαν εἰδικὰ γιὰ παιδιὰ κι' ἀπὸ ἀγάπῃ γι' αὐτὰ. Κι' αὐτὸ ἀρκεῖ: εἶναι ποῦ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία. Ἔτσι ἡ κολὴ ἀρχὴ ποῦ ἔγινε μὲ τὸ «Τραγοῦδι τοῦ Παιδιοῦ» συνεχίζεται τώρα μὲ τὴν ἀξιόπαινη προσπάθεια τῆς κ. Παζοπούλου ποῦ ἀυχομαστὸν ὄχι μόνον νὰ μὴν εἶναι ἡ τελευταία, μὰ κάθε καινούργια νὰ εἶναι ἀκόμα καλλίτερη. Ἔτσι — ποὺς ξέρει — κι' ἄλλοι: νὰ στραφῶν μὲ ἀγάπῃ στὴν ἀξία ποῦ λέγεται παιδί, κι' ὁ δραματισμὸς γιὰ ἕνα καλὸ παιδικὸ ἀνάγνωσμα νὰ γίνῃ χαρούμενη πραγματικότητα.

K. DAM.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Δυὸ τελευταῖες καλλιτεχνικῆς ἐκδόσεις, ἡ μιὰ στὸ Ἄννυβερο, στήν Στουτγάρτην ἡ ἄλλη, ἐξαναφέρουν στὸ προσκήνιον ἕνα ζήτημα, ποῦ τὸ πληθὸς τῶν φαινομένων ποῦ καθημερινὰ παρουσιάζει, τὸ καθιστοῦν πάντα ἐπικαιρὸν.

Καὶ στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη ἐκθεσι, ἦταν χαρακτηριστικὴ ἡ πληθώρα ἔργων μὲ χριστιανικὰ θέματα.

Τὸ περίεργον (ἐκ πρώτης τοῦλάχιστον ὀψεως) εἶναι δι, τὴν πρωτοπορεία στὴν ἀπεικόνισι: τῶν θεμάτων, κρητοῦν ἐξπρεσσιονισταὶ καλλιτέχνη, ἐκείνοι δηλ. ποῦ συνήθως θεωροῦνται δι, ἀντιπροσωπεῦν τὴν τελευταία λέξι στὶς προσπάθειες τῆς σημερινῆς τέχνης νὰ βρῇ νέα ἐκφραστικὰ μέσα καὶ μορφάς.

Ἔτσι ζω.ράφαι ὅπως ὁ Nolde, ὁ Kokoschka καὶ ἄλλοι, ἡ ἀπαριθμησις τῶν ὀνομάτων

τῶν ὁποίων θὰ ἦταν ἀνιάρη γιὰ τὸν ἀναγνώστη, καὶ τῶν ὁποίων τὰ ἔργα, καθιερωμένα πιά, βρίσκονται στὶς νεωανικῆς πινακοθήκας, γλυπται ὅπως ὁ Barlach, ἡ Collwitz καὶ ὁ Lehmann, ἄλλοι ἀκόμη καλλιτέχνες, γιὰ τοὺς ὁποίους εἶναι γνωστὸ πῶς βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸν, ὅπως ὁ Dix καὶ ὁ Chagall, δὲ, μπεροῦν νὰ ξεφύγουν τὴν ἐλεξι τοῦ χριστιανικοῦ θέματος στὶς δημιουργίας τους.

Ἐκτὸς ὁμοῦ τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων, ποῦ ἀντιπροσωπεῦν ἰδιωτικῆς, αἰουικῆς προσπάθειες τῶν καλλιτεχνῶν, ἔχομε καὶ θετικῆς ἐπιδιδῶσις ἄλλων, ποῦ προσποθοῦν νὰ ἐκφράσων καὶ νὰ συμβιβάζων μὲ τὰ ἔκφραστικὰ μέσα τῆς σημερινῆς τέχνης, συγκεκριμένα ἐκκλησιαστικὰ χριστ.ανικὰ θέματα.

Ἔτσι ἔχομε τίς θαλογραφίας τῶν Geyer,

Huber, Meistermann και Derix, τὸν Ἐσταυρωμένο τοῦ Wimmer, τὸν τάπητα τοῦ ἱεροῦ τῆς ἀκκληρίας τοῦ Assy ἀπὸ τὸν Jean Lurcat, τὴς διαλογραφίης πάλι τοῦ Pieher, γιὰ τὸν καθεδρικό ναὸ τῆς Κολωνίας, κ.λ.π.

Ὅλ' αὐτὰ μᾶς δεῖχνουν μιὰ φανερὴ προσπάθεια τῶν μοντέρνων καλλιτεχνῶν, ν' ἀπεδώσουν τὴς καλλιτεχνικῆς τοῦ ἀνησυχίης μέσῳ θεμάτων τοῦ χριστιανικοῦ κύκλου.

Τί νὰ σημαίνουν ὅμως τὰ φαινόμενα αὐτὰ; Ἐποδηλοῦν μὴπως μιὰ περίοδο ἀναγέννησιως τῆς χριστιανικῆς τέχνης, τέχνης, ἣ ὁποία, ἀφοῦ γέννησε τὰ δημιουργήματα τῶν βυζαντινῶν φιλοφωτῶν, τῶν γοθικῶν ἀκκλησιῶν καὶ τῶν ἐρωτικῶν καλλιτεχνῶν τῆς ἀναγεννήσεως, ἀρχίσει λίγο-λίγο νὰ παρακμᾷ, γιὰ νὰ καταστήσῃ στὸν 19ον καὶ 20ον αἰῶνα, μιὰ τέχνη ἀπομιμήσεως χωρὶς πνοὴ καὶ δημιουργικὴ ὁρμὴ;

Πρωτὸ ἀπαντήσαμε στὸ ἐρώτημα αὐτὸ, καλὸ εἶναι νὰ ὀρίσῃμε προηγουμένως, τί ἐνοούμε ὅταν λέμε χριστιανικὴ τέχνη.

* * *

Πολὸ παλαιότερα, διὰ τὸ συνειδητὸς χριστιανισμὸς ἀποκαλοῦσε μίαν ἀόημνητη ἀριθμητικὰ μειοψηφία στὰ πλαίσια τοῦ τότε πολιτισμένου κόσμου, ὁ ὅρος χριστιανικὴ τέχνη ἀποτελοῦσε μίαν ἀντὶθεσιν πρὸς τὴν ὁλόκληρην ἐθνικὴν (εἰδωλολατρικὴν) τέχνην. Σήμερα ἡ διάκρισις αὐτὴ δὲν ὄρισταται σχεδὸν πιά. Ἄντ' αὐτῆς δύο ἐρμηνείαις τοῦ ὅρου μποροῦν νὰ σταθοῦν. Πρῶτα, τέχνη καμωμένη ἀπὸ (πραγματικὰ) χριστιανούς καλλιτέχνους καὶ, δεύτερο, τέχνη, ποῦ χρησιμοποιεῖ χριστιανικὰ θέματα.

Εἶναι ἰσπερὸς πὺς ἡ πρώτη ἐρμηνεία δὲν εἶναι ἡ ὀ θίτερη, κι' αὐτὸ γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: Πρῶτα πρῶτα εἶναι δύσκολο νὰ διακριθῶσιν ἂν δ' Α ἢ Β καλλιτέχνης, ποῦ προβιλλοῦνται σὰν χριστιανοί, εἶναι πράγματι ἔτσι ἢ ἄλλως αἰρῶνουν τὸ ὄνομα αὐτὸ διότι ἡ ταυτότητά τους στὸ ἐρώημα «θρησκείμα», ἀναγράφει: Χριστιανός· Ὁρθόδοξος. Περιτεθεὶς νὰ πῶμε, πὺς ἡ ἀστυνομικὴ αὐτὴ ἀπόδειξις τῶν θρησκευτικῶν τους πεποιθήσεων, ἀποτελεῖ μιὰ καθαρὰ τυπικὴ συμβεβηκότητα, χωρὶς καμμίαν βαθύτερη σηματολόγια.

Δεύτερο, δεχόμενοι τὴν ἐρμηνεία αὐτὴ ἀποκλείομε ἀμέσως ἔργα καλλιτεχνῶν μὴ «χριστιανῶν», ποῦ ὅμως ἡ ἀκτινῶπιτυ τῆς ὁρμῆς γιὰ τὸ λυρωτικὸν Καλὸν, τοῦ ὄντος σὲ μιὰ στιγμὴν σὲ δημιουργία μὲ καθαρὰ χριστιανικὸ περιεχόμενον.

Τρίτο, θὰ εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ θεωρήσωμε σὰν ἔργο χριστιανικῆς τέχνης, κάθε ἔργο φτιαγμένον ἀπὸ χριστιανὸν καλλιτέχνην, ἔστω κι' ἂν αὐτὸ ἔχη, ἀπὸ χριστιανικὴ ἀποψι, οὐδέτερο χαρακτῆρα. Μία νατὺρ μόρτ, π. χ. ἡ τὸ ἀγαλμα εἰδὸς ἀβηλοῦ.

Τέταρτο, τὸ σπουδαίτερο, τὸ κριτήριον τῆς χριστιανικῆς τέχνης σύμφωνον μὲ τὴν παραπάνω ἀνίληψιν, φέγγει ἀπὸ τὸ καλλιτέχνημα καὶ περιορίζεται εἰς τὸν Καλλιτέχνην. Κι' αὐτὸ εἶναι ἄτοπο.

Πρέπει, λοιπόν, νὰ καταλήξωμε στὸ συμπέρασμα, πὺς χριστιανικὴ τέχνη εἶναι αὐτὴ ποῦ

χρησιμοποιεῖ χριστιανικὰ θέματα;—Ναί.—Ὅμως τὰ πράγματα δὲν εἶναι οὕτως τόσο ἀπλά, οὕτως τόσο εὐκόλα.

* * *

Εἶναι συμφυῆς στὸν καλλιτέχνη ἡ ὁρμὴ πρὸς ἀνακοινωσιν. Κανεὶς ποτὲ δὲν ἐξωγράφει ἢ ἐπλάσει κάτι γιὰ νὰ τὸ καταστρέψῃ εὐθὺς μετὰ τῆς γιὰ νὰ τὸ κρύψῃ ἀπὸ τὰ βλέμματα τῶν συνανθρώπων του. Ἀκόμη κι' ἔκείνοι ποῦ δὲν ἐνδιαφέρονται ἢ λέει πὺς δὲν ἐνδιαφέρονται ἂν θὰ τοὺς νοιώσωμε, αὐτοὶ ποῦ κάνουν «καθαρή» τέχνην, κι' αὐτοὶ ἀκόμη ἀποτείνονται κάπου, ἔστω κι' ἂν αὐτὸ εἶναι ἕνας μικρὸς κύκλος μεμυημένων.

Προϋπέθεσις ὅμως τῆς τάσεως, τῆς ὁρμῆς αὐτῆς, εἶναι τὸ πλημύρισμα τῆς καρδιᾶς ἀπὸ τὸ κάτι, ποῦ θέλει ν' ἀνακοινώσῃ ὁ καλλιτέχνης, εἴτε λυρωτικὴ διάθεσις εἶναι αὐτὸ, εἴτε ὁποιοδήποτε ἄλλο συναίσθημα.

Εἶναι φανερὰ τὰ συμπεράσματα ποῦ βγαίνουν ἀπὸ ἐτι προηγουμένως εἴπαμε. Ὁ καλλιτέχνης μιλεῖ πάντοτε ἀπὸ τὸ πλημύρισμα τῆς καρδιᾶς του, κι' ἡ καλλιτεχνικὴ του δημιουργία εἶναι πάντα ἀντικαθάρφτισμα τῆς «ἀείγαστης ψυχῆς του».

Ὅμως γιὰ νὰναι τὸ ἀντικαθάρφτισμα καθρὸν, πρέπει τὸ πλημύρισμα νὰ εἶναι ὅσο γίνεται πιὸ εἴστερο καὶ κτασταλαγμένον. Ἄλλοιῶς καὶ τὸ ἀντικαθάρφτισμα του θὰ εἶναι ταραγμένον καὶ γεμάτο σύγχυσι.

Στὴν περίπτωσι τῆς χριστιανικῆς τέχνης: Ἡ χριστιανικὴ δημιουργία προϋποθετα χριστιανικὸ πλημύρισμα. Μὰ τὸ χριστιανικὸ πλημύρισμα δὲν μπορεῖ νὰ πηγᾷ ἀπὸ καρδιᾶ ἀμφίβολα χριστιανικὴ. Μπορεῖ ν' ἀναβλύσῃ ἀπὸ καρδιᾶ ὄχι μόνο διαποτισμένη χριστιανικὰ, μ' ἀκόμη ἀπὸ καρδιᾶ, μ' ἐπίμονη καὶ σταθερὴ χριστιανικὴ ἀσκησι. Γιατὶ μόνο μιᾶς τέτοιας καρδιᾶς τὸ πλημύρισμα εἶναι ἔχη τὴν οὐδία, τὸν τόνο τὸ χριστιανικὸ, ποῦ θὰ ἐπιτρέψῃ στὸ καλλιτεχνικὸ δημιουργημα μὲς ἀπὸ ὁποιοδήποτε μερτῆς καὶ μέτα ἐκφραστικὰ, ὁποιοδήποτε συντηρητικῆς ἢ μοντέρνας τέχνης, νὰ ἐκφράσῃ καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ τῆς ἀπολυτρώσεως τὸ αἶσθημα καὶ τὴν προοπτικὴ τῆς αἰωνιότητος, κι' ἀκόμη, μέσῳ τῶν γλιτών, φθαρτῶν ὀλικῶν, τὴν ἰδέαν τοῦ αἰωνίου καὶ ἀφθάρτου καὶ αἰθλοῦ.

Καὶ τώρα ἐναγουρίζομε στὸ ἐρώτημά μας: Εἶναι χριστιανικὴ λοιπόν ἡ τέχνη, ποῦ χρησιμοποιεῖ χριστιανικὰ θέματα;—Ναί.—Ὅταν ὅμως οἱ δημιουργοί τῆς, γιὰ νὰ μεταχειρισθῶν κάπως παραλλαγμένη τὴ γνωστὴ ἔκφρασι τοῦ Cézanne, εἶναι ἡ ὁρατὴ σάρξ τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλοιῶς, ἄλλοιῶς τὰ δημιουργήματα κάθε ἄλλης ἀποπέρας χριστιανικῆς τέχνης, θὰναι ἀνοσοιουργήματα, θὰναι περφῶσι τῆς τέχνης αὐτῆς.

* * *

Ἡ πληθώρα, λοιπόν, τῶν χριστιανικῶν θεμάτων στὴν νεώτερη τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς πείσῃ, πὺς ἔχομε μπροστά μας μίαν ἀναγέννησι:

της χριστιανικής τέχνης. Το τόσο ενδιαφέρον όμως προς τα θέματα αυτά, αυτό το ρεύμα, που τόσο καθαρά διακρίνεται στην τέχνη της εποχής μας, πρέπει κι' αυτό κάπου να δραπέλευται και κάτι να σημαίνει. Και στο δεύτερο αυτό ερώτημα, θί προσπαθήσουν ν' απαντήσουν οι γραμμές που ακολουθούν.

* * *

Είπαμε πως το καλλιτέχνημα βγαίνει από το πλημμύρισμα της καρδιάς του καλλιτέχνη. Μά το πλημμύρισμα αυτό όρίζεται από την βλη ψυχική συγκρότησή του. Που κι' αυτή πάλι έπηρεάζεται από την πνευματική συγκρότησή του περιβάλλοντος και, φυσικά, και της εποχής του.

Γιατί ο καλλιτέχνης, ιδιαιτέρως ο καλλιτέχνης, είναι ένας ευάλ-θητος δέκτης και διερμηνευτής των τάσεων, των πνευματικών αναγκών των πόθων της εποχής του.

Την αίτια λοιπόν της στροφής και του ενδιαφέροντος προς τα χριστιανικά θέματα, πού τόσο καθαρά διαπιστώνουμε στην νεώτερη τέχνη, πρέπει ν' αναζητήσουμε στην πνευματική όψη της εποχής μας.

Ποιά είναι πράγματι η πνευματική της όψη; Βεβαίως, γερμάτη συγκρούσεις και έλλοιώσεις και ζυμώσεις πνευματικές. Έν τεύτοις, η εποχή μας έχει δυο στηρίγματα, στο δρόμο της, πολύτιμα. Πρώτα, τη βοήθεια της έπιστήμης, η οποία ήξη από τις τελευταίες δεκαετίες του 19. αιώνος, άρχισε ν' αποτινάσσει τις ματαριαλιστικές δογματικότητες και να τείνει προς την άληθινή έπιστημονική έρσυνα, την άπροκατάληπτη, την άθόρυβη, την τιμιά. Έπειτα, έχει την πείρα των παθημάτων, τα όποια έπαφύλαξε και στην προηγούμενη γενεά και στην ίδια της, η δουλεία εις τα κλεισόμενα νάης θορυβάδους αντιπνευματικής προπαγάνδας. Και άρχίζει πλέον ν' αντιλαμβάνεται ότι δεν είναι χρυσάφι κάθε τι πού γυαλίζει. Και θι στην ευτυχία, δεν οδηγεί πάντοτε ο άκοπώτερος δρόμος.

Και η άνθρωπότης, κουρασμένη και καταπονημένη από την μακροχρόνιο όλιστική περιπέτεια, ένωπιλίνει οια όια μ' άσταθη βήματα και θολό από τα δάκρυα βλέμμα, οάν τον άσπαστο υλό, το άθηφοικό μονοπάτι, πού οδηγεί στο γαλήνιο, άτυχημένο πατρικό σπίτι.

* * *

Αυτό το νόημα έχουν και τα διαρκώς περισσότερα φαινόμενα στροφής προς τα χριστιανικά θέματα, στην σημερινή τέχνη.

Βέβαια είναι νωρίς άκόμη να μιλήσει κανείς για μιάν αναγέννηση της χριστιανικής τέχνης. Για μιάν αναγέννηση της τέχνης, γενικά. Μά πως μπορεί κανείς ν' άμφάλλη, ότι μιá μακρότερη, συνειτής, άσκησι στην χριστιανική ζωή, θά φέξη πλούσιους τούς καρπούς της και για μιá έπιστήμη, πιδ οσηνή, πιδ αυτοπειθαρχημένη και πιδ εδυσείδητη, και για μιá κοινωνική συμβίωση, πιδ δικαία και άρμονική, και για μιá τέχνη άξια του όνόματός της;

ΙΩ. ΠΑΡΒΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΕΥΗ

Γιά μιá άκόμη φορά οι χριστιανοί φοιτηται άποδεικνύουν, ότι κάτω από την οκιά του Σταυρού η κατανόηση είναι δυνατή, άν και πρεέρχονται από 25 διαφορετικές χώρες με διαφορετικές νοοτροπίες, διαφορεικές γλώσσες, διαφορετικό τρόπο του σκέπτεσθαι.

Η <Αγάπη>, όπου έλαβε χώραν η έτήσια συνάθροιση της Παγκοσμίου Συνμοσπονδίας των Χριστιανικών Φοιτητικών Ένωσών (F. U. A. C. E.), πρεξεναι από την πρώτη στιγμή μιá βαθειά έντύπωση με την πρωτότυπη άρχιτεκτονική της, μά κυρίως από το γεγονός ότι ένα τέτοιο λαμπρό σύνολο οικοδομήθηκε από την έθελοντική έργασία των χριστιανών νέων δέκα χωρών.

Στην έρσυνα των προβλημάτων της σημερινής εποχής, πάντα κάτω από την προσωπική του Αυτωτικού μη ύματος τού Σωτήρος, ήταν άφιερωμένη η καλοκαιρινή συγκέντρωση της F. U. A. C. E.

Τά προβλήματα του Πανεπιστημίου, τά όρια της άνθρωπίνης σοφίας, οι σχέσεις με την Θεία Σοφία, η προσπάθεια για την ειρα, ωγή της Σοφίας του Κυρίου στην Πανεπιστημιακή οκίψη.

Στην εποχή μας το πολιτικοοικονομικό πρόβλημα άποχωλαί περισσότερο από κάθε άλλη φορά τόσο τον μαρτωμένο όσο και τον άπλό.

Τό λυτρωτικό χριστιανικό μήυμα θά ήταν άνίκανο να μς δώσει κινούργιες προοπτικές;

Χριστιανικό μας καθήκον να μεταδώσουμε την Άληθεια. Σ' αυτό το συγκαρμένο σημείο η πείρα, η μέθοδος, τα προβλήματα των άδελφών μας, μς έωσαν πολλά. Βρισκαται κανείς μπροστά σέ προβλήματα πού ποτέ δεν εις σκεφθή, σέ λύσεις πού θεωρούσε άύνατες.

Η πιδ πλούσια πείρα ήταν από τ'ν άτομική έπαφή με τούς άλλους άδελφούς. Η κατανόηση, πιδ για τούς άλλους φαίεται κάτι το άδύνατο, πόσο δυνατή και άπλή γίνεται για τούς Χριστιανούς!

Γιά την άπελιτισμένη σημερινή άνθρωπότητα το μήυμα των Χριστιανών είναι μιá πνοή χάρης και έλπίς. Και σ' αυτό το μήυμα θέλουν να έργασθουν και οι χριστιανοί φοιτηται σέ όλα τά μέρη του κόσμου.

ΑΧΙΛΛΕΙΟΣ ΜΠΕΝΑΚΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΦΕΤΕΙΝΑΣ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΕΙΣ

Άγαπηται <Ακτινες>,

Πολύ όρθαι οι κρίσεις και οι σκέψεις τού κ. Ζ. Ν. πιδ ζιτυπούσε εις τής <Απέψεις> σχετικώς με τάς κατασκηνώσεις της άσπεινής χρονιάς. Και πρέπει να όμολογηθή ότι μόνον κατ' ένα μέρος, έπραγματοποιήθασαν όσα εις το σημείωμα αυτό γράφονται. Έχει δίκαιον όταν

λέγει «ὅτι ἠπέρησαν κατασκηνώσεις λαμπραὶ καὶ ὅτι εἰς αὐτάς κἀκεῖ τὸ ἐξόχως ἐπιτιμωρόν, τὸ αὐτόχρονα ἠποδειγματικόν» συντελέσθη, τόσον εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς πρωτεύουσος καὶ τῆς συμπρωτεύουσος τῆς Βασιλεῦς Ἑλλάδος, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἄλλας περιφέρειας τῆς χώρας μας.

Διότι ὁ πῶς, ὁποῖος ἐπισκέπτετο τὰς τοιαύτας κατασκηνώσεις καὶ παρηκολούθει τὴν ἐργασίαν ποῦ ἐγένετο εἰς αὐτάς, διαπίστωνε κἀποῖαν ἀνωτέραν, πνευματικὴν πνοὴν νὰ ἐπικρατῆ.

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ καταχωρήσω μερικὰς σκέψεις ἐνὸς κατασκηνώτου ποῦ συμμετέσχεν εἰς μίαν τοιαύτην κατασκήνωσιν :

«Ἐνα εὐλογημένον ἀπόγευμα τοῦ Ἰουλίου ἐκίνησα μὲ διαπλάτα ἀνοιγμένα τὰ φτερά τῆς ψυχῆς μου καὶ μὲ πραγματικὴν λαχτάρα γιὰ τὴν κατασκήνωσιν. Ἐίχα ἀκούσει ἀπὸ ἄλλους παλαιότερους τίς χάρες τῆς καὶ τίς ἀπειρες ὠφέλειες ποῦ ἀποκομίζεαι κανεὶς στὸ σύντομον χρονικὸ διάστημα ποῦ θὰ μείνῃ κοντὰ τῆς. Πῆγαινα λοιπὸν προετοιμασμένος νὰ γευθῶ πολλὰ καὶ ὠραία.

Ἀπὸ τὴν πρώτην κ' ὄλας βραδυὰ ἡ κατασκήνωσις ὡς ὄνολον καὶ ὡς πρόσωπα χωριστὰ μοῦ ἐπεβλήθη. Βεβαίως δὲν ἔβλεπα στοὺς συσκηνωτάς μου καὶ γενικώτερα στοὺς ἀδελφούς μου ὅλην τῆς κατασκηνώσεως τὸ τέλος, ἀλλὰ ἐκείνον τὸ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα κ' ὁ πόθος γιὰ καλλιτέρευσιν τοῦ ἐαυτοῦ μας σὲ μιὰ ὁμαδικὴν προσπάθειαν ἦταν ποῦ μ' ἔδραε σὲ τόσους δημιουργικὰς σκέψεις. Ἡ φιλοτιμία μου ἐκινήθη περισσότερο καὶ αὐτομάτως ἀπὸ τίς πρώτες κ' ὄλας μέρες ἐνοιώσα τὴν κατασκήνωσιν ὡς ἓνα θεραπευτήριον, ἓνα κῆπο, ὅπου ἐκουσίως ἔθεσα τὸν ἐαυτὸν μου μαζὺ μὲ τὸσους ἄλλους γιὰ ἀναψυχὴν, χαρὰ καὶ διαμόρφωσιν τοῦ χαρακτήρος μου. Ἐβλεπα τὸν ἐαυτὸν μου ὑποταταγμένον κάτω ἀπὸ τὸν εὐχάριστον ζυγὸν τῆς κατασκηνώσεως. Ἦταν δὲ τόσο καλὰ μελετημένον τὸ πρόγραμμα, τόσο δικαία ἡ πειθαρχία ὥστε τὴν ποῦ τὰ σκέπτομαι ὄλα αὐτὰ βλέπω πόσον δὲν μὲ εἶχε κουράσει, οὔτε τὸ πρόγραμμα, οὔτε ἡ πειθαρχία τῆς κατασκηνώσεως. Ἄλλο σημεῖον εἰς τὸ ὅσοῖον θὰ ἤθελα νὰ σταθῶ

εἶναι τὸ τοῦ πρώτου συνθήματος. Σὰν τὴν στοργικὴν Μάννα ἡ κατασκήνωσις μας ἔδραε πρῶτα στὰ παιδιὰ τῆς τοῦ πνευματικὸ ῥόφημα καὶ κατόπιν τὸ ὄλοκον.

Ἐνα γλάντι πραγματικὸ ἦταν καὶ ἡ ὠρα τοῦ φαγητοῦ. Κέρι, χαρὰ, ἀγνὸν χιούμορ, χωρὶς νὰ λείπῃ κ' ὁ λόγος ὁ «ἀλατι ἡρτυμένος», ἦταν οἱ σύντροφοι τοῦ τραπέζιου μας, ποῦ μετέτρεπαν τὴν ὠρα τοῦ φαγητοῦ σὲ ἀληθινὴ εὐωχία.

Ἡ κατασκήνωσις μοῦ προσέφερε ἀκόμη, ἐκτὸς τῆς ἄλλης πλουσίας τροφῆς τῆς, καὶ ἰδιαίτερα «δυναμωτικά» ποῦ ἐλέγοντο ἐκπαιδευτικὰ μαθήματα. Τὸ κἀθε μάθημα γινόταν ὄχι ἀπλῶς γνώσις ἀλλὰ δύναμις, ποῦ ἀναποθηκεύονταν σὲ ἑσσωτερικόν μου. Ἐπίσης καὶ ἓνα ἄλλο ἤθελα νὰ πῶ. Τὸ ἐπισημῶδες τῆς πνευματικῆς ἡμέρας ποῦ περνοῦσαμε ἦταν ἡ ἱερὴ ὠρα τῆς προσευχῆς. Ἡ ὠρα αὐτὴ μὰς ἀνάβραζε σὲ ἄλλους κόσμους· πραγματικὰ εὐρισκόμεθα πολὺ κοντὰ στὸ θρόνον τοῦ Παντοκράτορος.

Πρὶν τελεσιώσω θὰ ἤθελα νὰ ἀναφέρω πόσον μὲ εὐχαρίστησε ἡ κατασκήνωσις καὶ μὲ τὸ φυσικὸν τῆς περιβάλλον· ὁ καθαρὸς τῆς ἀέρας, τὸ ὁμορφον πεσκοτολισμένον τετράγωνόν τῆς, ἡ ὠραία τραπεζαρία τῆς, καθὼς καὶ ἡ πολὺ καλὴ κουζίνα τῆς μὲ ἐξουοῦραζε καὶ μὲ χαροποιοῦσε πάντοτε. Πρῆγματικὰ ἡ στοργικὴ Μῆτέρα μας, ἡ κατασκήνωσις, προσέφερε τὰ πάντα γιὰ νὰ δυναμώσωμεν τὸ σῶμα μας καὶ ὁμορφώσωμε τὴν ψυχὴν μας.

Ἄς εὐχρηθῶμεν ὥστε σιγὰ-σιγὰ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τὸ ἀνώτερον, ποῦ ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν πίστιν, νὰ δημιουργηθῆ εἰς ὄλους, ὁργανωτάς, ἐκπαιδευτάς καὶ τοὺς ἄλλους ὑποθύνους, ὥστε οἱ κόποι ποῦ καταβάλλουν νὰ παίρνουν μεγαλυτέραν ἀξίαν. Καὶ ὡς ἐλπίζομεν, τοὐλάχιστον, ὅτι τοῦ χρόνου θὰ εἶναι καλύτερα τὰ πράγματα» ὅπως γράφουν αἱ «Ἀκτίνες» καὶ «ὅτι κἀκεῖ σοβαρὸν θὰ γίνῃ» εἰς εὐρυτέραν ἀπὸ ἐφέτος κλίμακα.

Μετὰ τιμῆς

Σ. ΠΑΥΛΟΣ

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» — Ἐκδ. Χριστ. Ἐνώσ. «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύστη 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35-023 — Θεσσαλονίκης: Ἀγ. Σοφίας 38. — Πειραιῶς: Τσαμαδοῦ καὶ Κολοκοτρώνη 67. — Ὑπεύθυνος: Δ. Γ. Σταμάτης, κατοικία Φακιδέου 39α, Ἀθήναι (1). — Ἐτησίαν συνδρομὴ ὄρχ. 25.000, ἐξωτερικοῦ ὄλλ. 3. — Προῖστ. τυπογραφείου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομηχάλη 176. — Χειρόγραφα, δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.